

XEOGRAFÍA E HISTORIA

2º BACHARELATO

XEOGRAFÍA

CURSO: 2021 – 2022

ÍNDICE:

1. Introducción e contextualización. 3
2. Contribución ás competencias clave. Concreción dos estándares de aprendizaxe avaliados da materia que forman parte dos perfís competenciais. 3
3. Concreción dos obxectivos, contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e competencias clave. 6
4. Grao mínimo de consecución para superar a materia. 140
5. Secuenciación e temporalización das unidades didácticas. 143
6. Concrecións metodolóxicas. 147
7. Materias e recursos didácticos. 147
8. Avaliación: 148
 - Criterios de avaliación.
 - Procedementos e instrumentos de avaliación.
 - Criterios de cualificación.
9. Indicadores de logro para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente. 150
10. Actividades de seguemento, recuperación e avaliación das materias pendentes. 152
11. Organización dos procedementos que lle permitan ao alumnado acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias, no caso do bacharelato (cambios de modalidade ou de idioma) 152
12. Deseño da avaliación inicial e medidas individuais ou colectivas que se poidan adoptar como consecuencia dos seus resultados. 153
13. Medidas de atención á diversidade. 153
14. Elementos transversais. 154
15. Contribución do departamento ao Proxecto Lector. 154
16. Contribución do departamento ao Plan TIC. 155
17. Contribución do departamento ao Plan de Convivencia. 155
18. Actividades complementarias e extraescolares. 157
19. Addenda. Plan de continxencia. 159
20. Mecanismos de revisión, avaliación e modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora. 160

XEOGRAFÍA**1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN**

Redactado na Introducción e Programación de 1º Eso.

2. CONTRIBUCIÓN ÁS COMPETENCIAS CLAVE. CONCRECIÓN DOS ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES DA MATERIA QUE FORMAN PARTE DOS PERFÍS COMPETENCIAIS.

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
a) Exeracer a cidadanía democrática, desde unha perspectiva global, e adquirir unha conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e do Estatuto de autonomía de Galicia, así como polos dereitos humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa e favoreza a sustentabilidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
b) Consolidar unha madurez persoal e social que lle permita actuar de forma responsable e autónoma e desenvolver o seu espírito crítico. Ser quen de prever e resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender
c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades entre homes e mulleres, analizar e valorar criticamente as desigualdades e discriminacións existentes e, en particular, a violencia contra a muller, e impulsar a igualdade real e a non discriminación das persoas por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, con atención especial ás persoas con discapacidade.	Competencias sociais e cívicas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender Comunicación lingüística.
d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender
e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais.
	Aprender a aprender.
f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais.
	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
	Aprender a aprender.
g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as	Competencia dixital.

	tecnoloxías da información e da comunicación.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Competencias sociais e cívicas.
h)	Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de xeito solidario no desenvolvemento e na mellora do seu contorno social.	Competencias sociais e cívicas. Conciencia e expresións culturais.
i)	Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
l)	Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
m)	Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
n)	Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de formación e enriquecemento cultural.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender.
ñ)	Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social, e impulsar condutas e hábitos saudables.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
o)	Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da seguridade viaria.	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.
p)	Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.

OBXECTIVOS	COMPETENCIAS CLAVE
d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina, como condicións necesarias para o eficaz aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.	Competencias sociais e cívicas. Aprender a aprender
e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.	Comunicación lingüística. Conciencia e expresións culturais. Aprender a aprender.
g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.	Competencia dixital. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Competencias sociais e cívicas.
i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades básicas propias da modalidade elixida.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
l) Comprender os elementos e os procedementos fundamentais da investigación e dos métodos científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e da tecnoloxía ao cambio das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao medio ambiente e a ordenación sustentable do territorio, con especial referencia ao territorio galego.	Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Aprender a aprender.
p) Valorar, respectar e afianzar o patrimonio material e inmaterial de Galicia, e contribuír á súa conservación e mellora no contexto dun mundo globalizado.	Conciencia e expresións culturais. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. Aprender a aprender. Competencias sociais e cívicas.

3. CONCRECIÓN DOS OBXECTIVOS, CONTIDOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN, ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE E COMPETENCIAS CLAVE.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 1: A xeografía e o estudo do espazo xeográfico

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B1.1. Concepto de xeografía. Métodos e ferramentas propias da disciplina.	Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos.
1.2. Características do espazo xeográfico. Concepto de paisaxe como resultado da interacción entre factores naturais e culturais. Desenvolvemento sustentable.	Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.
B1.3. Representación gráfica do espazo xeográfico a distintas escalas.	Crit. Aval. B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais.
B1.4. Planos e mapas: compoñentes e análise. O mapa topográfico nacional a escala 1:50.000.	Est. Apr.XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.
B1.5. Técnicas cartográficas.	Est. Apr.XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.
B1.6. Obtención e interpretación da información cartográfica. Imaxes de satélite.	Crit. Aval. B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico.
	Est. Apr.XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.
	Crit. Aval. B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000.
	Est. Apr.XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.
	Est. Apr.XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.
	Crit. Aval. B1.5. Diseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos.
	Est. Apr.XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.
	Crit. Aval. B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas, e presentala de xeito adecuado.
	Est. Apr.XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 2: O relevo español: a súa diversidade xeomorfolóxica

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B2.1. España e a súa singularidade xeográfica: unidade e diversidade.	Crit. Aval. B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade.
B2.2. Relevo español: diversidade xeomorfolóxica. Localización dos principais accidentes xeográficos.	Est. Apr.XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.
B2.3. Evolución xeolóxica do territorio español como conformadora das diferentes morfoestruturas.	Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo.
B2.4. Litoloxía peninsular e insular e formas de modelaxe.	Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.
B2.5. Identificación das unidades do relevo español peninsular e insular, e os trazos de cada unha.	Crit. Aval. B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais.
B2.6. Corte topográfico: realización e análise.	
B2.7. Concepto de solo. Os solos en	

España: variedade edáfica e as súas características.

Est. Apr.XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.

Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe.

Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.

Crit. Aval. B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía.

Est. Apr.XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.

Crit. Aval. B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor.

Est. Apr.XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.

Crit. Aval. B2.7. Identificar as características edáficas dos solos.

Est. Apr.XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.

Est. Apr.XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 3: A diversidade climática e a vexetación

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B3.1. Clima e tempo atmosférico. Factores xeográficos, dinámica atmosférica e elementos do clima.	Crit. Aval. B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos.
B3.2. Dominios climáticos españois: as súas características e representación en climogramas.	Est. Apr.XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.
B3.3. Dominios climáticos españois: factores limitantes.	Crit. Aval. B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferencialos.
B3.4. Variabilidade climática. Temperatura e precipitación.	Est. Apr.XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.
B3.5. Situacións sinópticas e tipos de tempo atmosférico en España.	Crit. Aval. B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas.
B3.6. Mapas do tempo, altura e superficie: análise e interpretación.	Est. Apr.XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.
B3.7. Escenarios de cambio climático en diferentes dominios do territorio peninsular e insular.	Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España.
B3.8. Factores xeográficos e características da vexetación. Rexións bioxeográficas.	Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.
B3.9. Formacións vexetais españolas e a súa distribución. Análise de cliseries de vexetación.	Crit. Aval. B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura.
	Est. Apr.XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectados nas estacións climatolóxicas.
	Est. Apr.XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.
	Crit. Aval. B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares.
	Est. Apr.XHB3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.
	Crit. Aval. B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía.
	Est. Apr.XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.
	Est. Apr.XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.

- Crit. Aval. B3.8. Identificar as rexións vexetais.
- Est. Apr.XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.
- Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas.
- Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.
- Est. Apr.XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 4: A hidrografía

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B4.1. Diversidade hídrica da península e das illas. Principais elementos hídricos nas paisaxes.	Crit. Aval. B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe.
B4.2. Vertentes hidrográficas. Principais cuncas fluviais peninsulares.	Est. Apr.XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España. Crit. Aval. B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características.
B4.3. Réximes fluviais predominantes.	Est. Apr.XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.
B4.4. Zonas húmidas en España.	Crit. Aval. B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos.
B4.5. Aproveitamento dos recursos hídricos: incidencia da seca e das chuvias torrenciais.	Est. Apr.XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España. Crit. Aval. B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características.
B4.6. Augas subterráneas.	Est. Apr.XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema. Crit. Aval. B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. Est. Apr.XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas. Est. Apr.XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflecten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións. Crit. Aval. B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información. Est. Apr.XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflectan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 5: As paisaxes naturais e a relación entre natureza e sociedade

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B5.1. Paisaxes naturais españolas.	Crit. Aval. B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos.
B5.2. Influencia do medio na actividade humana. Políticas favorecedoras do patrimonio natural.	Est. Apr.XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.
B5.3. Os medios humanizados e a súa interacción no espazo xeográfico. Paisaxes culturais.	Est. Apr.XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.
B5.4. Aproveitamento sustentable do medio físico.	Crit. Aval. B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano.
B5.5. Variedades de paisaxes naturais.	Est. Apr.XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes. Est. Apr.XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da

- acción humana sobre a natureza.
- Crit. Aval. B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos.
- Est. Apr.XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.
- Crit. Aval. B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social.
- Est. Apr.XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.
- Est. Apr.XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.
- Est. Apr.XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que apareza nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.
- Crit. Aval. B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais.
- Est. Apr.XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 6: A poboación española

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B6.1. Fontes para o estudo da poboación. Procedementos de análise en demografía.	Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos.
B6.2. Evolución histórica.	Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.
B6.3. Movementos naturais de poboación.	Crit. Aval. B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española.
B6.4. Distribución territorial da poboación.	Est. Apr.XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.
B6.5. Migracións.	Est. Apr.XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.
B6.6. Mapa da distribución da poboación española.	Crit. Aval. B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais.
B6.7. Mapa de densidade da poboación española.	Est. Apr.XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.
B6.8. Conformación do espazo demográfico actual. Definición e cálculo de taxas demográficas.	Est. Apr.XHB6.3.2. Elixen datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.
B6.9. Diversidades rexionais. Estrutura, problemática actual e posibilidades de futuro da poboación española. Realidade demográfica galega.	Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación.
B6.10. Ordenación do territorio. Peso do factor demográfico.	Est. Apr.XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España. Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores. Crit. Aval. B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha.

- Est. Apr.XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.
- Crit. Aval. B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura.
- Est. Apr.XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.
- Crit. Aval. B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades.
- Est. Apr.XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.
- Crit. Aval. B6.9. Explicar as perspectivas de poboación española e a ordenación do territorio.
- Est. Apr.XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.
- Crit. Aval. B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información.
- Est. Apr.XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 7: O espazo rural e as actividades do sector primario

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B7.1. Peso das actividades agropecuarias, forestais e pesqueiras no PIB. Poboación activa.	Crit. Aval. B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España.
B7.2. Aspectos naturais e históricos que explican os factores agrarios.	Est. Apr.XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.
B7.3. Elementos que conforman as paisaxes agrarias. Paisaxes agrarias de España: características.	Est. Apr.XHB7.1.2. Diferenza as actividades do sector primario doutras actividades económicas.
B7.4. Estrutura da propiedade e tenencia da terra.	Crit. Aval. B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características.
B7.5. Explotacións agrarias: características. Tipos de agricultura: coexistencia de formas avanzadas e tradicionais. Transformacións agroindustriais.	Est. Apr.XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.
B7.6. Políticas de reforma agraria. Situación española do sector no contexto da Unión Europea. Política Agraria Común (PAC).	Est. Apr.XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.
B7.7. Actividade pesqueira: localización, características e problemas. Análise dos aspectos físicos e humanos que conforman o espazo pesqueiro. Caso galego.	Crit. Aval. B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat.
B7.8. Silvicultura: características e desenvolvemento no territorio.	Est. Apr.XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.
	Crit. Aval. B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra.
	Est. Apr.XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade.
	Crit. Aval. B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións.
	Est. Apr.XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.
	Crit. Aval. B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea.
	Est. Apr.XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.
	Est. Apr.XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.
	Crit. Aval. B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas

características e os seus problemas.

Est. Apr.XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.

Est. Apr.XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.

Crit. Aval. B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía.

Est. Apr.XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 8: As fontes de enerxía e o espazo industrial

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B8.1. Proceso de industrialización español: características e breve evolución histórica.	Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual.
B8.2. Localización das fontes de enerxía en España.	Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.
B8.3. Achea ao PIB da industria. Poboación activa. Deficiencias e problemas do sector industrial español.	Est. Apr.XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.
B8.4. Elementos das paisaxes industriais. Tipoloxías de paisaxes.	Est. Apr.XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.
B8.5. Rexións industriais e eixes de desenvolvemento de España: importancia das políticas territoriais no sector. Planificación e perspectivas de futuro.	Crit. Aval. B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España.
B8.6. Influencia da política da Unión Europea na configuración da industria española.	Est. Apr.XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.
	Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España.
	Est. Apr.XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.
	Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.0
	Crit. Aval. B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada.
	Est. Apr.XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.
	Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro.
	Est. Apr.XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.
	Est. Apr.XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.
	Est. Apr.XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.
	Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación.
	Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 9: O sector servizos

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
<p>B9.1. Terciarización da economía española: influencia no PIB. Poboación activa do sector terciario.</p> <p>B9.2. Análise dos servizos e distribución no territorio.</p> <p>B9.3. Sistema de transportes en España. Impacto das infraestruturas sobre o espazo xeográfico.</p> <p>B9.4. Desenvolvemento comercial: características, evolución e distribución territorial.</p> <p>B9.5. Espazos turísticos: características e evolución.</p> <p>B9.6. Outras actividades terciarias: sanidade, educación, finanzas e servizos públicos.</p> <p>B9.7. Transformacións das paisaxes nas zonas turísticas. Caso do litoral.</p>	<p>Crit. Aval. B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos.</p> <p>Est. Apr.XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.</p> <p>Crit. Aval. B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio.</p> <p>Est. Apr.XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.</p> <p>Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura.</p> <p>Est. Apr.XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).</p> <p>Est. Apr.XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.</p> <p>Est. Apr.XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.</p> <p>Est. Apr.XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.</p> <p>Est. Apr.XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.</p> <p>Crit. Aval. B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características.</p> <p>Est. Apr.XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.</p> <p>Crit. Aval. B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais.</p> <p>Est. Apr.XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.</p> <p>Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social.</p> <p>Est. Apr.XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.</p> <p>Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.</p> <p>Est. Apr.XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.</p> <p>Crit. Aval. B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística.</p> <p>Est. Apr.XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.</p>

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 10: O espazo urbano

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B10.1. Concepto de cidade e a súa influencia na ordenación do territorio.	Crit. Aval. B10.1. Definir a cidade.
B10.2. Morfoloxía e estrutura urbanas. Análise socioeconómica e política a través do plano da cidade.	Est. Apr.XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.
B10.3. Planificacións urbanas. Instrumentos do planeamento.	Bloque 10 Crit. Aval. B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados.
B10.4. Características do proceso de urbanización. Áreas de influencia.	Est. Apr.XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.
B10.5. Características da paisaxe urbana.	Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas.
B10.6. Usos do solo urbano. Ordenación territorial.	Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.
B10.7. Rede urbana española. Características do proceso de crecemento espacial das cidades.	Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.
B10.8. Sistema urbano español: desenvolvemento sustentable. Cidades saudables. O territorio como recurso.	Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade.
	Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.
	Est. Apr.XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.
	Crit. Aval. B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana.
	Est. Apr.XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.
	Est. Apr.XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.
	Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio.
	Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.
	Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características.
	Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.
	Crit. Aval. B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.
	Est. Apr.XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 11: Formas de organización territorial

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B11.1. Organización territorial de España.	Crit. Aval. B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal.
B11.2. Influencia da historia e da Constitución de 1978 no deseño territorial.	Est. Apr.XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.
B11.3. Desequilibrios e contrastes territoriais.	Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais.
B11.4. Comunidades Autónomas: políticas rexionais e de cohesión territorial. Comunidade Autónoma de Galicia.	Est. Apr.XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.
B11.5. A cuestión territorial na España das autonomías.	Est. Apr.XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida

- pola Constitución de 1978.
- Est. Apr.XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.
- Est. Apr.XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.
- Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores.
- Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.
- Crit. Aval. B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia.
- Est. Apr.XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.
- Crit. Aval. B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía.
- Est. Apr.XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.
- Est. Apr.XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.

Contidos e Criterios de Avaliación do Bloque 12: España en Europa e no mundo

CONTIDOS	CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE
B12.1. España: situación xeográfica; posición e localización dos territorios que conforman a unidade e a diversidade política.	Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios.
B12.2. España en Europa. Estrutura territorial. Contrastes físicos e socioeconómicos de Europa.	Est. Apr.XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.
B12.3. Posición de España na Unión Europea. Políticas rexionais e de cohesión territorial.	Est. Apr.XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.
B12.4. España no mundo. Globalización e diversidade no mundo.	Est. Apr.XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xoeconómicas mundiais.
B12.5. Procesos de mundialización e desigualdades territoriais. Grandes eixes mundiais.	Crit. Aval. B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos.
B12.6. Posición de España nas áreas socioeconómicas e xepolíticas mundiais.	Est. Apr.XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.
	Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España.
	Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.
	Est. Apr.XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.
	Crit. Aval. B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos.
	Est. Apr.XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.
	Crit. Aval. B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos.
	Est. Apr.XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.
	Crit. Aval. B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en

espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.

Est. Apr.XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.

XEOGRAFÍA: AS COMPETENCIAS CLAVE NA XEOGRAFÍA

1) Competencia sociais e cívicas

As problemáticas sociais e medioambientais forman parte integral da Xeografía. Os coñecementos xeográficos permítennos observar, analizar e interpretar fenómenos e problemas sociais, elaborar respostas, tomar decisións, propor solucións de xestión e solventar conflitos adquirindo de forma clara as competencias sociais e cívicas.

2) Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía.

O carácter multidisciplinar da Xeografía, así como as ferramentas, os métodos e os procedementos propios desta materia (gráficos, mapas, táboas estatísticas, escalas...), contribúen á adquisición da competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía. Os datos cuantificables (medicións, cálculos, magnitudes, escalas, etc.) son fundamentais para a comprensión do mundo actual. O coñecemento da evolución xeolóxica da Terra, a climatoloxía, as paisaxes, así como as técnicas e procesos de produción nos distintos sectores económicos, inciden de forma determinante á hora de adquirir as competencias en ciencia e tecnoloxía.

3) Competencia de aprender a aprender

Os traballos, xa sexan individuais ou en grupo cooperativo, e a utilización dunha metodoloxía activa para abordar o estudo dos contidos xeográficos contribúen a desenvolver a competencia de aprender a aprender. O profesor debe axudar á posta en marcha de estratexias, técnicas e recursos que faciliten unha aprendizaxe autónoma por autodescubrimento que resulta moito máis motivador e significativo que a aprendizaxe tradicional. A posta en marcha de estratexias propias da aprendizaxe cooperativa, intelixencias múltiples, proxectos e aprendizaxe por retos contribúen a desenvolver esta competencia.

4) Competencia dixital.

No estudo de todo o relacionado coa xeografía actual resulta fundamental o uso das novas tecnoloxías de acceso á información, polo que a contribución á competencia dixital é cada vez máis importante. A cartografía dixital, os SIX, as aplicacións para móbiles e tabletas, os mapas dinámicos, as TIC, as imaxes de satélite, etc. son ferramentas básicas para achegarnos ao coñecemento dos feitos xeográficos desde unha perspectiva global.

5) Competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor

A competencia de sentido de iniciativa e espírito emprendedor permite adquirir as habilidades para transformar as ideas en actos. Coñecer o funcionamento da sociedade española e as súas interrelacións coa Unión Europea e o mundo, os trazos da xeografía física e humana permitirlle ao alumno valorar e exercer posturas responsables en materia económica, social, ecolóxica e de responsabilidade nos seus hábitos cotiáns, ser creativo e innovador nas súas producións, asumir riscos e as súas consecuencias e adquirir as habilidades para planificar e xestionar proxectos co fin de conseguir obxectivos.

6) Competencia en comunicación lingüística.

A comprensión da realidade actual implica saber interpretar e aplicar informacións de tipo verbal, estatístico, icónico, simbólico e de representación polo que a Xeografía contribúe á adquisición da competencia en comunicación lingüística de forma directa. A linguaxe cartográfica, icónica e a da imaxe son básicos e fundamentais nesta materia. O alumnado desenvolve habilidades e estratexias comunicativas para analizar textos e elaborar informes e conclusións a partir das fontes de información, transmitindo adecuadamente tanto de forma oral como escrita os coñecementos adquiridos mediante a utilización correcta de vocabulario cos termos xeográficos específicos.

7) Competencia de conciencia e expresións culturais

O patrimonio cultural e artístico da nosa redonda, tanto material como inmaterial, están estreitamente relacionados co medio físico e humano. O alumno adquirirá a competencia en conciencia e expresións

culturais a partir do coñecemento, uso e goce responsable do noso patrimonio natural e cultural, así como a valoración crítica dos planeamentos urbanísticos respectuosos co noso pasado.

XEOGRAFÍA: CONCRECIÓN DAS COMPETENCIAS CLAVE

Competencias sociais e cívicas

- Analizar a evolución dos deltas e reflexionar sobre o impacto da actividade humana no medio ambiente.
- Reflexionar sobre o problema da desertización no noso país, a nosa responsabilidade neste proceso e as posibles medidas que se poden adoptar para a súa solución.
- Adoptar actitudes que favorezan a sustentabilidade do medio ambiente contribuíndo individualmente cun uso sostible da auga e da enerxía.
- Analizar as repercusións do actual modelo económico sobre o medio ambiente e as persoas.
- Valorar o papel das axudas da UE como motor de transformación da realidade económica española.
- Reflexionar sobre os problemas que xera o actual modelo de desenvolvemento turístico no noso país e as posibles medidas ou modelos sostibles alternativos ao actual.
- Valorar o papel da UE na modernización das infraestruturas do transporte de España.
- Valorar positivamente a incorporación da muller ao mundo laboral como aspecto positivo do progreso da sociedade española e desenvolver actitudes críticas ante os comportamentos machistas.
- Valorar positivamente a inmigración como motor de progreso socioeconómico e desenvolver actitudes críticas ante os comportamentos racistas ou xenófobos.
- Reflexionar sobre os diferentes problemas urbanísticos que aqueixan as cidades españolas, as súas repercusións sociais e as posibles medidas que se poden adoptar para resolver estes problemas.
- Analizar os impactos ambientais das cidades e as posibles medidas que debemos adoptar para resolver estes problemas, e propor modelos urbanísticos alternativos máis sostibles.
- Valorar a importancia da integración de España na UE como factor de progreso social e económico de España.
- Coñecer as prácticas, valores e principios democráticos que como cidadáns debemos asumir e aplicar.
- Valorar positivamente o propio sistema democrático e apreciar a importancia da Constitución na nosa organización política e social.
- Valorar as políticas rexionais e de cohesión como instrumento para desenvolver noso país dunha forma máis harmónica, solidaria e xusta.

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e en tecnoloxía

- Adquirir procedementos, instrumentos e conceptos que posibiliten un coñecemento científico do medio físico e humano, e aplicar os coñecementos adquiridos á nosa relación coa propia redonda.
- Describir o tempo meteorolóxico desde unha perspectiva científica e aplicar este coñecemento á predición do tempo meteorolóxico a partir da observación de mapas do tempo e isobáricos ou imaxes satélite.
- Analizar os problemas de sobreexplotación da enerxía e os recursos hídricos que supón o actual modelo de xestión dos recursos de España.
- Analizar os problemas medioambientais e sociais que supón o actual modelo económico e as súas posibles alternativas.
- Analizar a realidade agraria, industrial e dos servizos de España mediante diferentes magnitudes e conceptos Xeografía económica e humana.
- Aplicar pautas e métodos para elaborar de forma sistemática unha enquisa como medio de coñecemento da realidade social circundante.
- Formular e resolver problemas ou cálculos matemáticos coa finalidade de describir a realidade humana española.
- Analizar as causas e as consecuencias sociais, económicas e culturais que supoñen os actuais fluxos migratorios no mundo, relacionando a emigración masiva de poboación con o actual modelo económico globalizado e as desigualdades económicas que provoca.
- Analizar o proceso de globalización e os problemas socioeconómicos que supón.

Competencia para aprender a aprender

- Identificar a idea principal dun texto e resumir o seu contido.
- Establecer relacións entre coñecementos previos e a información de textos científicos e periodísticos para elaborar as súas propias conclusións.

- Comparar características físicas e humanas de diferentes territorios.
- Desenvolver o gusto pola aprendizaxe continua e a actualización permanente.
- Confrontar as propias opinións ou coñecementos con outras fontes de coñecemento ou opinión.
- Formular solucións a problemas complexos a partir dunha análise previa exhaustiva.

Competencia dixital

- Analizar e interpretar todo tipo de mapas, cortes do relevo, perfís topográficos, gráficos, táboas de datos e textos.
- Buscar e analizar de forma crítica a información que ofrecen os medios de comunicación sobre a realidade urbanística española.
- Interpretar diferentes tipos de planos de cidades.
- Analizar gráficos e mapas conceptuais que explican conceptos básicos de xeografía económica.
- Buscar, seleccionar e analizar información na Internet.
- Analizar mapas sobre as distintas fases da construción europea e táboas que conteñen datos sobre os principais eixes económicos e indicadores sociais da Unión Europea e de España.

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

- Pór en práctica as habilidades de planificación e organización das tarefas asignadas: comentario de textos, análise de táboas de datos, descrición de imaxes, análise e interpretación de mapas temáticos, interpretación de cortes de relevo, etc.
- Buscar e explicar de forma razoada as medidas para enfrontar o complexo problema da desertificación en España e as repercusións negativas do turismo sobre a redonda e propor posibles medidas para establecer un modelo turístico sostible.
- Expresar as opinións persoais sobre os problemas socioeconómicos, medioambientais e de sobreexplotación dos recursos e achegar posibles solucións razoadas a estes problemas.
- Realizar pequenas investigacións sobre a redonda urbana máis próxima e propor solucións a problemas urbanísticos complexos.

Comunicación lingüística

- Comentar mapas e imaxes, así como definir conceptos relacionados coa xeografía española.
- Describir fenómenos meteorolóxicos e utilizar os conceptos propios deste campo.
- Analizar e comentar textos, gráficos e táboas de datos; e utilizar o vocabulario propio da área.
- Desenvolver a capacidade para expresarse por escrito e oralmente a través da descrición e análise de fenómenos xeográficos.

Conciencia e expresións culturais

- Espertar o aprezo polas diferentes culturas e pola arte da súa redonda, interesarse pola conservación do patrimonio cultural-artístico, respectar a diversidade de manifestacións artísticas e culturais e valorar a liberdade de expresión.
- Demostrar a propia capacidade estética e creadora e o dominio daquelas capacidades relacionadas cos diferentes códigos artísticos e culturais, para poder utilizalas como medio de comunicación e expresión persoal.
- Manifestar interese pola participación na vida cultural e por contribuír á conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras comunidades.
- Desenvolver a iniciativa, a imaxinación e a creatividade expresadas a través de códigos artísticos, así como empregar distintos materiais e técnicas no deseño de proxectos.

XEOGRAFÍA**UNIDADE 1: A XEOGRAFÍA, UNHA CIENCIA PARA O SÉCULO XXI****Obxectivos Didácticos**

- Valorar a importancia da xeografía como unha ciencia con futuro.
- Saber definir o concepto de xeografía nunha visión ampla e global.
- Advertir que a xeografía é saber pensar o territorio de forma crítica.
- Identificar e explicar o saber relacional, o saber institucionalizado e o saber disidente inherentes na xeografía.
- Saber explicar para que serve a xeografía nunha sociedade globalizada.
- Identificar o espazo como o obxecto de estudo da xeografía así como os intercambios que o forman.
- Coñecer os trazos que caracterizan o espazo xeográfico.
- Diferenciar os conceptos de lugar e de rexión.
- Asimilar o traballo de síntese realizado dentro da xeografía rexional.
- Coñecer as múltiples saídas profesionais da xeografía así como o traballo multidisciplinar ao que se ten que adaptar o xeógrafo.
- Reflexionar sobre a toma de decisións dos xeógrafos para representar a información xeográfica e así favorecer a súa análise e interpretación.
- Valorar a xeografía como unha ciencia de interrelacións e a importancia que ten para o poder.
- Identificar cal é a mellor representación cartográfica segundo o tipo de información.
- Identificar e valorar as distintas técnicas cartográficas que utiliza a xeografía para comprender e conceptualizar o mundo no que vivimos.
- Coñecer as proxeccións cartográficas existentes e comprender as súas vantaxes e inconvenientes.
- Localizar e enumerar os distintos elementos que aparecen nos mapas.
- Interpretar un mapa topográfico para poder elaborar e comentar un perfil topográfico.
- Planificar edificacións e rutas sendeiristas nun mapa topográfico.
- Coñecer as tarefas desenvolvidas pola Asociación de Xeógrafos Españois.
- Iniciarse na análise territorial comparando o pasado e o presente dun mesmo espazo xeográfico e elaborando un DAFO.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 1		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Definición do concepto de xeografía. – A perspectiva crítica no pensamento do territorio. – Recoñecemento das diversas aplicacións da xeografía. – Valoración sobre as diversas opcións profesionais existentes para os xeógrafos. – Lectura e análise dun texto sobre a concepción e usos da xeografía como instrumento de poder. 	<p>1.Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos.</p>	<p>1.1 Describe a finalidade do estudo da xeografía e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición da paisaxe e do espazo xeográfico. – Diferenciación entre o concepto de lugar e de rexión. – Análise dos trazos que configuran e determinan o espazo xeográfico. 	<p>2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais.</p>	<p>2.1 Identifica as distintas paisaxes xeográficas. C. Comunicación lingüística.</p> <p>2.2 Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas. C. Aprender a aprender.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – Observación e interpretación de mapas anamórficos e valoración sobre as súas representacións. – Coñecemento e descrición das diversas proxeccións cartográficas. – Valoración da adecuación dunhas proxeccións ou outras en función das necesidades. – Elaboración dunha listaxe de argumentos a favor e en contra das proxeccións de Mercator e de Peters. 	<p>3. Distinguir e analizar os distintos tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico.</p>	<p>3.1 Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica. Comp. Dixital – Comp. Aprender a Aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Identificación dos elementos que aparecen nos mapas. – Interpretación dun mapa topográfico e elaboración e comentario dun perfil topográfico. 	<p>4. Analizar e comentar o Mapa Topográfico Nacional E: 1/50.000.</p>	<p>4.1 Extrae información do Mapa Topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>4.2 Sobre mapas e planos de diferentes escalas extrae a información. C. Aprender a Aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Traballo sobre un mapa topográfico para elaborar rutas sendeiristas. 	<p>5. Deseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos.</p>	<p>5.1 Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural. C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Lectura dun texto sobre as aplicacións da xeografía na sociedade actual. – Iniciación na análise territorial valorando os cambios sucedidos ao longo do tempo nun mesmo espazo. 	<p>6. Buscar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas presentándoa de forma adecuada.</p>	<p>6.1 Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e mapa, comentando as características do espazo xeográfico. C. Dixital.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 1	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Describe a finalidade do estudo da xeografía e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Dixital.</p>	<p>Explica e argumenta porque a xeografía se considerada unha ciencia social. P. 005 A. 01.</p> <p>Representa de forma gráfica a importancia e a utilidade que ten a xeografía para calquera cidadán ou cidadá. P. 005 A. 04.</p> <p>Identifica e enumera as achegas que realizan os xeógrafos aos equipos multidisciplinares profesionais nos cales participan. P. 009 A. 01.</p> <p>Enumera e describe algunhas das técnicas e metodoloxías propias da xeografía. P. 009 A. 02.</p> <p>Xustifica e argumenta se a xeografía é unha ciencia neutra. P. 010 A. 03</p> <p>Le un texto sobre as aplicacións da xeografía, resume as súas ideas principais e define os conceptos principais. P. 017 A. 04.</p>
<p>2.1 Identifica as distintas paisaxes xeográficas. C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Explica utilizando o vocabulario adecuado que entende por espazo xeográfico. P. 007 A. 01.</p>
<p>2.2 Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas. C. Aprender a aprender.</p>	<p>Organiza nun mapa conceptual os diversos trazos que caracterizan o espazo desde o punto de vista xeográfico. P. 007 A. 02.</p>

3.1 Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica. Comp. Dixital – Comp. Aprender a Aprender.	Describe a información que aparece en dous mapas de tipoloxía diferente. P. 010, A. 05. Describe e compara dúas formas de representacións cartográficas destacando as vantaxes e os inconvenientes de cada unha. P. 010, A. 06.
4.1 Extrae información do Mapa Topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Busca un mapa topográfico do seu municipio e deseña un póster co mapa e todos os elementos que deberían aparecer. P. 013, A. 03.
4.2 Sobre mapas e planos de diferentes escalas extrae a información. C. Aprender a Aprender.	Comenta un perfil topográfico elaborado polo alumno a partir dun mapa topográfico. P. 015, A. 02.
5.1 Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural. C. Dixital.	Elabora un DAFO dos actuais espazos que ocupou a Expo Zaragoza 2008 a partir dunha análise territorial. P. 017, A. 05.
6.1 Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e mapa, comentando as características do espazo xeográfico. C. Dixital.	Utiliza unha aplicación de rutas sendeiristas para descargar unha delas e identificar e describir a información que posúe. P. 016, A. 03.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Neste primeiro tema explicaremos en que consiste a xeografía como ciencia social. Para isto, fomentaremos no alumnado a curiosidade e a capacidade de facerse preguntas sobre as características do espazo xeográfico. Analizaremos, mediante un diálogo co alumnado, as diversas posibilidades profesionais que teñen os xeógrafos.

Por outro lado, faremos notar que a mellor forma de analizar o espazo xeográfico é utilizando o mapa. Así, exercitaremos a análise e a interpretación dos mapas, planos e mapamundís e incitaremos a capacidade de observación crítica das múltiples posibilidades e técnicas de representación cartográfica.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestarlle unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	O concepto de xeografía			O espazo xeográfico			A profesión xeográfica			A información xeográfica			As técnicas cartográficas			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 2: O MEDIO FÍSICO DE ESPAÑA**Obxectivos Didácticos**

- Distinguir os principais trazos do relevo peninsular.
- Saber situar a Península Ibérica respecto á súa redonda xeográfica.
- Diferenciar os solos zonais dos azonais.
- Comprender a evolución xeolóxica do relevo peninsular.
- Precisar os trazos característicos do Paleozoico, o Mesozoico e o Cenozoico.
- Caracterizar os relevos de España: a Meseta, o Sistema Central, os Montes de Toledo, o Macizo Galaico-Leonés, a Cordilleira Cantábrica, o Sistema Ibérico, Serra Morena, os Pireneos, as Cordilleiras Costeiro-Catalás e as Cordilleiras Béticas.
- Describir a depresión do Ebro e a depresión do Guadalquivir.
- Identificar as diferenzas entre a costa atlántica e a costa mediterránea.
- Coñecer as características do arquipélago balear e do arquipélago canario.
- Analizar os problemas que se formulan no delta do Ebro, como espazo único e fráxil.
- Ler e comentar un texto sobre o futuro do delta do Ebro.
- Interpretar un mapa do relevo da Península Ibérica.
- Identificar as altitudes medias por provincias.
- Analizar actuacións para protexer os espazos naturais costeiros.
- Interpretar un perfil de relevo da Península Ibérica.
- Analizar un mapa xeolóxico da Península Ibérica.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 2		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprest. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – As características do relevo peninsular. – Situación xeográfica da Península Ibérica. 	1.Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade.	1.1 Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización do relevo da Meseta e das súas serras interiores. – O Macizo Galaico-Leonés. – A Cordilleira Cantábrica: parte Occidental e parte Oriental. – O Sistema Ibérico: sector Norte e sector Sur. – Serra Morena. – Localización das cordilleiras exteriores. – Os Pireneos: Pireneo axial ou central e Prepireneo. – As Cordilleiras Costeiro –Catalás. – As Cordilleiras Béticas: a Cordilleira Penibética e a Cordilleira Subbética. – A Depresión do Ebro. – A Depresión do Guadalquivir. – As costas atlánticas da Península Ibérica: a costa cantábrica, a costa galega e a costa atlántica andaluza. 	2.Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo.	2.1 Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular. C. Dixital – C. Comunicación lingüística.

<ul style="list-style-type: none"> – As rías galegas. – As costas mediterráneas. – O relevo do arquipélago balear. – O relevo do arquipélago canario. 		
<ul style="list-style-type: none"> – Diferenciación entre páramos, campiñas e pendentes. 	3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais.	3.1 Enumera e describe os principais trazos do relevo de España. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación da formación xeolóxica do relevo peninsular. – Localización das unidades morfoestruturais de España. – Coñecemento do paleozoico, do mesozoico e do cenozoico. 	4. Diferenciar a litoloxía de España diferenciando as súas características e modelado.	4.1 Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas. C. Dixital. – C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación do modelado glaciar e o seu papel na configuración da paisaxe actual. 	5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía.	5.1 Describe brevemente nun mapa a evolución xeolóxica e conformación do territorio español. C. Dixital.
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización das unidades xeolóxicas relacionadas coa Meseta. 	6. Buscar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas, presentándoa de forma adecuada e sinalando os condicionamentos do relevo.	6.1 Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Localización dos diferentes tipos de solo en España. – Diferenciación entre solos zonais e solos azonais. 	7. Identificar as características edáficas dos solos.	7.1 Enumera e describe os elementos constitutivos dos diferentes tipos de solo de España. C. Lingüística – C. Aprender a aprender. 7.2 Localiza nun mapa de España os distintos tipos de solos peninsulares e insulares. C. Dixital. – C. Aprender a aprender.
BLOQUE 5		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – A evolución da liña costeira do Delta. – Os problemas derivados das intervencións humanas no delta do Ebro. 	1. Describir os espazos humanizados enumerando os seus elementos constitutivos.	1.1 Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción home-natureza sobre as paisaxes. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración da evolución futura do Delta do Ebro. – Análise dos factores naturais que provocan a transformación da litosfera. 	2. Relacionar o medio natural coa actividade humana describindo casos nos que se dá modificación do medio provocada polo home.	2.1 Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. C. Aprender a Aprender. 2.2 Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais. C. Dixital.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 2	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características. C. Aprender a aprender.	Explica cun mapa por que a Meseta constitúe a unidade fundamental do relevo español. P. 025 A. 02. Localiza nun mapa as principais unidades do relevo dos bordos montañosos da Meseta. P. 027 A. 01. Debuxa un mapa esquemático que amosa a disposición das cordilleiras exteriores. P. 029 A. 02.
2.1 Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular. C. Dixital – C. Comunicación lingüística.	Localiza nun mapa os dous tipos básicos de costas. P. 033 A. 01. Describe as diversas unidades do relevo da illa de Mallorca. P. 035 A. 04. Identifica as formas do relevo representadas nun mapa. P. 039 A. 02.
3.1 Enumera e describe os principais trazos do relevo de España. C. Aprender a aprender.	Enumera as unidades de relevo da Meseta e describe as súas principais características. P. 025 A. 01.
4.1 Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas. C. Dixital. – C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Explica como a rocha de granito se agreta, desgasta e redondea até formar un caos granítico. P. 025 A. 04. Indica que materiais predominan en Serra Morena. P. 027 A. 06. Explica as diferenzas entre os materiais que conforman o Pireneo central e o Prepireneo. P. 029 A. 03. Explica o proceso de formación da depresión do río Ebro e do río Guadalquivir citando os materiais que constitúen estas unidades. P. 031 A. 03.
5.1 Describe brevemente nun mapa a evolución xeolóxica e conformación do territorio español. C. Dixital.	Enumera as catro grandes unidades morfoestruturais da Península Ibérica. P. 023 A. 01.
6.1 Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte. C. Aprender a aprender.	Reproduce e interpreta un perfil esquemático do relevo da Meseta, indicando os nomes dos relevos e dos ríos máis importantes. P. 040 A. 03.
7.1 Enumera e describe os elementos constitutivos dos diferentes tipos de solos de España. C. Lingüística – C. Aprender a aprender.	Explica as diferenzas entre os solos zonais e os azonais. P. 021 A. 04. Define termos xeomorfolóxicos. P. 023 A. 04.
7.2 Localiza nun mapa de España os distintos tipos de solos peninsulares e insulares. C. Dixital. – C. Aprender a aprender.	Busca información sobre os usos que lles damos aos solos zonais de tipo oceánico e mediterráneo. P. 021 A. 05. Analiza un mapa de solos de España, indicando a súa distribución territorial e as súas rochas máis significativas. P. 041 A. 04.
BLOQUE 5	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción home-natureza sobre as paisaxes. C. Aprender a aprender.	Explica cales son as consecuencias da construción dun encoro. P. 037 A. 04. Explica cales son as causas e as consecuencias do retroceso do delta do Ebro. P. 037 A. 05.
2.1 Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. C. Aprender a Aprender.	Indica cales son as institucións que xestionan el PN do Delta do Ebro e cales son as súas principais funcións. P. 037 A. 03.
2.2 Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais. C. Dixital.	Busca información sobre diferentes actuacións para a protección da costa. P. 040 A. 02.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

O obxectivo deste tema é caracterizar os distintos relevos da Península Ibérica. Para isto, o alumnado analizará distintos tipos de mapas a diferentes escalas e coñecerá e explicará distintos tipos de relevo de cada unha das unidades morfoestruturais da Península Ibérica.

Utilizando mapas e coordenadas xeográficas, o alumnado localizará e situará a Península Ibérica no mundo.

Seguidamente, tamén coa axuda de mapas, describirán as características dos solos da Península Ibérica e coa axuda de escalas temporais recoñecerá a evolución xeolóxica dos relevos peninsulares e insulares.

Finalmente, analizaranse os problemas que se formulan no delta do Ebro mediante a lectura de textos científicos e informativos e a análise de mapas temáticos.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Os solos e a xeología			O relevo peninsular			As depresións peninsulares			O relevo litoral			O relevo insular			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 3: DIVERSIDADE CLIMÁTICA E VEXETACIÓN DE ESPAÑA**Obxectivos Didácticos**

- Identificar os mecanismos que inflúen no clima.
- Explicar o funcionamento da circulación atmosférica en altura.
- Situar en mapas da corrente en chorro ou jet stream.
- Describir a circulación do aire en superficie.
- Diferenciar entre as zonas de altas presións e as zonas de baixas presións.
- Visualizar mapas de superficie e de altura.
- Identificar dos factores que inciden nos climas.
- Caracterizar os anticiclóns tropicais e das depresións atlánticas.
- Comprender os reajustes termodinámicos entre latitudes polares e latitudes tropicais.
- Recoñecer o comportamento semiautónomo do Mediterráneo Occidental.
- Coiñecer a influencia da forma e o relevo sobre o clima da Península Ibérica.
- Caracterizar o clima oceánico ou atlántico e as súas variedades.
- Describir os trazos característicos dos ríos e a vexetación oceánica.
- Caracterizar do clima mediterráneo e as súas variedades.
- Describir os trazos característicos dos ríos e a vexetación mediterránea.
- Caracterizar do clima continental ou de interior e as súas variedades.
- Describir os trazos característicos dos ríos e a vexetación continental.
- Caracterizar do clima subtropical e as súas variedades.
- Describir os trazos característicos dos ríos e a vexetación subtropical.
- Coiñecer a relación existente entre o fenómeno ambiental do cambio climático cos procesos de desertización e desertificación.
- Comparar e comentar climogramas.
- Analizar mapas atmosféricos e relacionar a circulación atmosférica con tipos de tempo.
- Realizar unha descrición literaria dunha paisaxe.
- Recoñecer os grandes dominios bioclimáticos da España peninsular.
- Analizar e comentar os efectos do cambio climático en España.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 3		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización do clima oceánico ou atlántico e as súas variedades. – Caracterización do clima mediterráneo e as súas variedades. – Descrición dos trazos característicos dos ríos e da vexetación mediterránea. – Caracterización do clima continental ou de interior e as súas variedades. – Descrición dos trazos característicos dos ríos e da vexetación continental. – Caracterización do subtropical e as súas variedades. – Descrición dos trazos característicos dos ríos e da vexetación subtropical. 	1.Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos.	1.1 Localiza nun mapa de España os diversos climas. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Identificación dos mecanismos que inflúen no clima. – Explicación do funcionamento da 	2.Distinguir os climas en España e comentar as súas	2.1 Describe e compara os climas en España enumerando os factores e elementos

<p>circulación atmosférica en altura.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Localización en mapas da corrente en chorro ou jet stream. – Descrición da circulación do aire en superficie. – Diferenciación entre as zonas de altas presións e as zonas de baixas presións. – Visualización de mapas de superficie e de altura. – Identificación dos factores que inciden os climas. – Caracterización dos anticiclóns tropicais e das depresións atlánticas. – Comprensión dos reaxustes termodinámicos entre latitudes polares e latitudes tropicais. – Recoñecemento do comportamento semiautónomo do Mediterráneo Occidental. 	<p>características (sinalando os factores e elementos que os compoñen para diferenciarlos).</p>	<p>característicos. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Comparación de climogramas. – Descrición literaria dunha paisaxe. – Comentario dun climograma. 	<p>3.Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas..</p>	<p>3.1 Representa e comenta climogramas específicos de cada clima. C. Comunicación lingüística.</p> <p>3.2 Comenta as características dos diferentes climas españois a partir dos seus climogramas representativos. C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Análise de mapas atmosféricos e relación da circulación atmosférica con tipos de tempo. 	<p>4.Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España..</p>	<p>4.1 Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico establecidos polas estacións climatolóxicas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecer a influencia da forma e o relevo sobre o clima da Península Ibérica. 	<p>5.Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura..</p>	<p>5.1 Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os diversos tipos de tempo atmosférico. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Análise de mapas atmosféricos e relación da circulación atmosférica con tipos de tempo. 	<p>6.Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares..</p>	<p>6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente. C. Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecer a relación existente entre o fenómeno ambiental do cambio climático cos procesos de desertización e desertificación. – Análise e comentario dos efectos do cambio climático en España. 	<p>7.Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto da Internet, como de medios de comunicación social, ou bibliografía.</p>	<p>7.1. Analiza como lle afecta a España o cambio climático. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>

– Recoñecemento dos grandes dominios bioclimáticos da España peninsular.	8. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas.	8.1 Ante unha paisaxe natural identifica as formacións vexetais que aparezan. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.
--	---	--

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 3	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Localiza nun mapa de España os diversos climas. C. Aprender a aprender.	Delimita nun mapa mudo o dominio dos climas mediterráneos españois. P. 051 A. 01.
2.1 Describe e compara os climas en España enumerando os factores e elementos característicos. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Describe cales son os factores que inflúen nos climas de España. P. 047 A. 03. Explica a incidencia da presenza da cunca mediterránea occidental no clima. P. 047 A. 05.
3.1 Representa e comenta climogramas específicos de cada clima. C. Comunicación lingüística.	Comenta un climograma representativo dun clima de España. P. 061 A. 04.
3.2 Comenta as características dos diferentes climas españois a partir dos seus climogramas representativos. C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Organiza nunha táboa de dobre entrada as similitudes e diferenzas entre as variedades que ten o clima oceánico. P. 049 A. 03. Describe as características dlos elementos do clima mediterráneo a partir dun climograma. P. 051 A. 02 Identifica a característica que comparten as diversas variedades do clima continental peninsular e a súa causa. P. 053 A. 02. Identifica que característica comparten as variedades climáticas en Canarias. P. 055 A. 01. Describe as características de cada lugar e identifica o clima e variedade a partir de climogramas. P. 059 A. 02.
4.1 Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico establecidos polas estacións climatolóxicas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Describe por onde circula a corrente en chorro cando é verán e cando é inverno. Pág. 045 A. 03. Explica como afecta o <i>jet stream</i> tanto as condicións climáticas da Península e de Canarias como a navegación aérea. P. 045 A. 05.
5.1 Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os diversos tipos de tempo atmosférico. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Analiza un mapa atmosférico e elabora unha crónica periodística describindo o tempo que foi en todo o territorio peninsular ese día. P. 060 A. 01.
6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente. C. Aprender a aprender.	Relaciona diversos mapas de isóbaras co mapa do tempo que lle corresponden fixándose nos elementos representados e na estación do ano á que fan referencia. P. 060 A. 03.
7.1. Analiza como lle afecta a España o cambio climático. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Comenta o mapa de aridez de España. P. 057 A. 05. Elabora un informe sobre as consecuencias económicas da desertización en España. P. 057 A. 06. Identifica os efectos do cambio climático en España a partir da visualización dun documental e expresa a súa opinión diante de toda a clase. P. 061 A. 05.

<p>8.1 Ante unha paisaxe natural identifica as formacións vexetais que aparezan. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Describe como son as paisaxes vexetais naturais da España oceánica ou atlántica. P. 049 A. 04.</p> <p>Describe as características da vexetación mediterránea a partir da observación de fotografías. P. 051 A. 05.</p> <p>Elabora un breve informe sobre a vexetación típica das paisaxes continentais. P. 053 A. 05.</p> <p>Elabora unha ficha descritiva dalgúns especies vexetais canarias. P. 055 A. 06.</p> <p>Elabora unha descrición literaria dunha paisaxe que forma parte da infancia do alumno. P. 060 A. 02.</p>
---	---

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

O obxectivo deste terceiro tema é que o alumnado saiba analizar a influencia dos mecanismos atmosféricos e as súas consecuencias. Por isto, o alumnado exercitarase na observación e na análise de mapas atmosféricos e do tempo para despois poder extraer conclusións sobre os tipos de tempo máis comúns de España.

En relación ao anterior, mediante descricións o alumnado poderá caracterizar os distintos tipos climáticos de España, así como os ríos e a vexetación relacionados con eles. Tamén se exercitará na análise de climogramas e de imaxes para describir os trazos climáticos de España.

Finalmente, a partir da lectura de textos científicos e da análise de mapas e imaxes, o alumnado relacionará o cambio climático cos procesos de desertización e desertificación que hai en España, valorando as súas consecuencias.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Os mecanismos do clima			Os factores do clima			Os climas de España			Os ríos e a vexetación de España			Quentamento climático e desertización			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 4: OS RECURSOS E A ENERXÍA**Obxectivos Didácticos**

- Delimitar as cuncas hidrográficas de España.
- Valorar os recursos hídricos por confederacións hidrográficas.
- Describir os diferentes réximes hidrográficos de España.
- Caracterizar as tres vertentes hidrográficas españolas.
- Localizar as zonas húmidas de España e valorar a súa importancia ecolóxica.
- Coñecer os usos agrícolas, gandeiros, urbanos e industriais da auga en España.
- Describir as políticas hídricas de España: os transvasamentos, a desalinización da auga do mar, a recuperación dos acuíferos e os plans de saneamento dos ríos.
- Analizar a reserva hidráulica de España.
- Constatar que España é un país con déficit de recursos enerxéticos.
- Identificar a auga como recurso enerxético renovable.
- Valorar o uso do carbón, do petróleo e do gas natural como fontes de enerxía non renovables.
- Coñecer o funcionamento da enerxía nuclear e a súa produción en España.
- Distinguir as novas fontes de enerxía renovables: a enerxía solar, a enerxía eólica, a enerxía da biomasa e a enerxía xeotérmica.
- Coñecer a explotación de recursos mineiros en España.
- Valorar o estado actual da minaría metálica, a minaría non metálica e as rochas industriais.
- Reflexionar sobre o cambio de modelo produtivo e de consumo enerxético actual.
- Valorar o impacto das nosas decisións e accións cotiás sobre o medio.
- Definir o concepto de descarbonización.
- Interpretar un mapa anamórfico sobre a enerxía eólica en España.
- Describir dous mapas sobre as explotacións mineiras e a produción mineira en España.
- Analizar o consumo da enerxía final en España.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 4		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Delimitación das cuncas hidrográficas. – Valoración dos recursos hídricos por confederacións hidrográficas. 	1.Explicar a diversidade hídrica de España, enumerando e localizando os diversos tipos de elementos hídricos que se poden percibir observando a paisaxe.	1.1 Identifica a diversidade hídrica en España. Comunicación Lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización das tres vertentes hidrográficas españolas. 	2.Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características..	2.1 Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais. Comunicación Lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición dos diferentes réximes hidrográficos de España. 	3.Identificar os réximes fluviais máis característicos..	3.1 Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España. C. Dixital.
<ul style="list-style-type: none"> – Localización das zonas húmidas de España e valoración da súa importancia ecolóxica. 	4.Enumerar as zonas húmidas de España localizándoas nun mapa. Comentar as súas características..	4.1 Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas e tamén debate un aspecto de actualidade relativo a este tema. C. Dixital.
<ul style="list-style-type: none"> – A auga para usos agrícolas e 	5. Analizar o aproveitamento	5.1 Sitúa nun mapa da rede

<p>gandeiros.</p> <ul style="list-style-type: none"> – A auga para usos urbanos e industriais. – Descrición das políticas hídricas de España: os transvasamentos, a desalinización da auga do mar, a recuperación dos acuíferos e os plans de saneamento dos ríos. – Análise da reserva hidráulica de España. 	<p>dos recursos hídricos no noso país incluíndo as características de seca e chuvias torrenciais do clima..</p>	<p>hidrográfica española os grandes encoros. Deduce consecuencias analizando tamén as características climáticas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía - Comunicación lingüística.</p>
BLOQUE 8		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Constatación de que España é un país con déficit de recursos enerxéticos. – Identificación da auga como recurso enerxético renovable. – Valoración do uso do carbón, do petróleo e do gas natural como fontes de enerxía non renovables. – Análise do consumo da enerxía final en España. 	<p>1.Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización describindo as súas consecuencias en España.</p>	<p>1.1 Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas no país. Comunicación Lingüística – C Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración do estado actual da minaría metálica, da minaría non metálica e das rochas industriais. – Interpretación dun mapa anamórfico sobre a enerxía eólica en España. 	<p>2.Coñecer os factores da industria en España.</p>	<p>2.1 Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. Comunicación Lingüística.</p> <p>2.2 Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. C. Aprender a aprender.</p> <p>2.3 Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais. C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición de dous mapas sobre as explotacións mineiras e a produción mineira en España. 	<p>3.Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada..</p>	<p>3.1 Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os distintos sectores industriais. C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecemento do funcionamento da enerxía nuclear e a súa produción en España. – Distinción das novas fontes de enerxía renovables: a enerxía solar, a enerxía eólica, a enerxía da biomasa e a enerxía xeotérmica. – A explotación de recursos mineiros en España. 	<p>4.Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio futuros.</p>	<p>4.1 Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. C. Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Reflexión sobre o cambio de modelo produtivo e de consumo enerxético actual. – Valoración do impacto das nosas decisións e accións cotiás sobre o medio. – Definición de descarbonización. 	<p>5. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, bibliografía, ou medios de comunicación..</p>	<p>5.1 Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 4	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica a diversidade hídrica en España. Comunicación Lingüística.	Organiza nun cadro de dobre entrada as similitudes e diferenzas que presenta a vertente hidrográfica atlántica respecto da cántabro-galega XIX. P. 065 A. 02.
2.1 Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais. Comunicación Lingüística.	Delimita de forma precisa a vertente hidrográfica cantábrica e galega. P. 065 A. 01.
3.1 Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España. C. Dixital.	Analiza as reservas hidráulicas españolas a partir da consulta do estado actual dos encoros do territorio. P. 083 A. 03.
4.1 Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas e tamén debate un aspecto de actualidade relativo a este tema. C. Dixital.	Busca na Internet algunha das grandes zonas húmidas españolas e describe as súas características e o seu estado de conservación. P. 066 A. 06.
5.1 Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros. Deduce consecuencias analizando tamén as características climáticas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía - Comunicación lingüística.	Indica que uso da auga en España require o volume máis importante. P. 069 A. 01. Sinala que tipo de cultivo demanda un maior volume de auga en España. P. 069 A. 02. Explica a problemática derivada dos usos agrícolas e gandeiros para a sostibilidade dos recursos hídricos. P. 069, A. 03.
BLOQUE 8	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas no país. Comunicación Lingüística – C Dixital.	Explica que son as fontes de enerxía e diferenza entre renovables e non renovables. P. 071 A. 01. Indica o ano de construción das centrais nucleares e cales levan máis tempo funcionando. P. 075 A. 03. Indica as Comunidades Autónomas con maior porcentaxe sobre o valor da produción mineira. P. 077 A. 01.
2.1 Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. Comunicación Lingüística.	Explica como evolucionou a produción e o consumo de carbón nos últimos anos. P. 073 A. 02. Describe e explica como evolucionou a produción e o consumo de gas natural en España. P. 073 A. 04.
2.2 Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. C. Aprender a aprender.	Explica que significa que un país é dependente a nivel enerxético. P. 071 A. 02. Indica que Comunidades contan cos principais xacementos carboníferos de España. P. 073 A. 01.
2.3 Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais. C. Dixital.	Consulta na Internet a previsión de produción de enerxía renovable en España. P. 075 A. 05.
3.1 Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os distintos sectores industriais. C. Dixital.	Describe o mapa que describe a enerxía eólica en España. P. 081 A. 02. Interpreta a información do mapa da enerxía eólica. P. 081 A. 03.
4.1 Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. C. Aprender a aprender.	Interpreta a información dos mapas sobre produción mineira en España e comenta unha táboa cos datos mineiros. P. 082 A. 01.
5.1 Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.	Explica como deberían ser as emisións no ano 2050. P. 079 A. 04. Busca os acordos da COP21 e valora as accións para levalos a cabo. P. 079 A. 06.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Empezaremos este tema coa análise dos recursos hídricos dos que dispón o noso país coa axuda de mapas, gráficos de distintos tipos e táboas numéricas con información relativa ás cuncas hidrográficas. Para isto o alumnado deberá coñecer e situar as cuncas e as vertentes hidrográficas e localizar cales son as que teñen superávit hídrico e cales, déficit. A continuación, explicaremos e valoraremos as distintas políticas hídricas de España.

Seguiremos coa explicación dos distintos recursos enerxéticos e mineiros dos que dispón España e cales debe importar para satisfacer a demanda enerxética interna. Para isto, axudarémonos da análise de gráficos, táboas numéricas e mapas diversos. Con isto, o alumnado será capaz de describir a situación actual dos recursos enerxéticos renovables e non renovables.

Finalmente, abordaremos a descarbonización a partir da lectura de textos periodísticos e científicos para cerrar o tema cun debate na clase sobre os impactos que suporá nas nosas vidas este proceso.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Os recursos hídricos			As políticas hidráulicas			Os recursos enerxéticos			Os recursos mineiros			A descar-bonización			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 5: PAISAXES NATURAIS E CULTURAIS**Obxectivos Didácticos**

- Analizar a biodiversidade no territorio español.
- Valorar a acción antrópica no medio.
- Definir o concepto de paisaxe.
- Relacionar xestión da paisaxe e calidade de vida.
- Clasificar as paisaxes en: abióticas, bióticas e con predominio de elementos antrópicos.
- Definir e diferenciar a paisaxe natural.
- Localizar as paisaxes vexetais de España nun mapa.
- Caracterizar as formacións vexetais e das especies da paisaxe oceánica.
- Caracterizar as formacións vexetais e das especies da paisaxe mediterránea.
- Caracterizar as formacións vexetais e das especies da paisaxe de Canarias.
- Caracterizar as formacións vexetais e das especies da paisaxe de montaña.
- Analizar os pisos de vexetación de Canarias e de montaña.
- Coñecer a estrutura vexetal dos bosques de ribeira.
- Relacionar a cultura e as formas de vida.
- Coñecer os elementos que fundamentan a cultura.
- Constatar as categorías das paisaxes culturais.
- Coñecer a evolución das paisaxes culturais.
- Coñecer a protección das paisaxes culturais no ámbito internacional.
- Valorar o Plan Nacional de Paisaxe Cultural.
- Diferenciar os espazos naturais protexidos en España.
- Coñecer a protección paisaxística e as medidas de política ambiental.
- Avaliar as repercusións ambientais das actividades económicas: o cambio climático e a destrución da paisaxe.
- Calcular a pegada ecolóxica.
- Valorar o impacto político, económico e social das cumes climáticas dos últimos anos, para mitigar ou evitar as consecuencias do cambio climático.
- Interpretar unha paisaxe a partir dun ortofotomapa.
- Valorar o estado de conservación dos bosques en España a partir da lectura de textos científicos.
- Reflexionar sobre a necesidade de protección de zonas mariñas.
- Describir o tipo de paisaxe cultural a partir da observación dunha fotografía.
- Avaliar os propios hábitos de consumo.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 5		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Análise da biodiversidade no territorio español. – Clasificación das paisaxes en: abióticas, bióticas e con predominio de elementos antrópicos. – Definición e diferenciación da paisaxe natural. 	<p>1.Describir as paisaxes naturais españolas identificando os seus trazos.</p>	<p>1.1 Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois. C. Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Localización da paisaxes vexetais de España nun mapa. – Caracterización das formacións vexetais e das especies da paisaxe oceánica. – Caracterización das formacións 	<p>2.Reflectir nun mapa as grandes áreas de paisaxes naturais españolas.</p>	<p>2.1 Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas, identificando as súas características. C. Aprender a aprender.</p>

<p>vexetais e das especies da paisaxe mediterránea.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Caracterización das formacións vexetais e das especies da paisaxe de Canarias. – Caracterización das formacións vexetais e das especies da paisaxe de montaña. – Análise dos pisos de vexetación de Canarias e de montaña. – Os bosques de ribeira. 		
<ul style="list-style-type: none"> – Relación entre a cultura e as formas de vida. – Coñecementos dos elementos que fundamentan a cultura. – Constatación das categorías das paisaxes culturais. – A evolución das paisaxes culturais. – Coñecemento da protección das paisaxes culturais no ámbito internacional. – Valoración do Plan Nacional de Paisaxe Cultural. 	<p>3.Describir os espazos humanizados enumerando os seus elementos constitutivos.</p>	<p>3.1 Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción home-natureza sobre as paisaxes. C. Aprender a aprender.</p> <p>3.2 Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración da acción antrópica no medio. – Definición e etimoloxía do concepto de paisaxe. – Relación entre xestión da paisaxe e calidade de vida. – Diferenciación dos espazos naturais protexidos en España. – Coñecemento da protección paisaxística e as medidas de política ambiental. – Avaliación das repercusións ambientais das actividades económicas: o cambio climático e a destrución da paisaxe. – Cálculo da pegada ecolóxica. 	<p>4.Relacionar o medio natural coa actividade humana describindo casos nos que se dá modificación do medio provocada polo home.</p>	<p>4.1 Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais. C. Dixital – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración do impacto político, económico e social dos cumios climáticos dos últimos anos, para minguar ou evitar as consecuencias do cambio climático. – Valoración do estado de conservación dos bosques en España a partir da lectura de textos científicos. – Reflexión sobre a necesidade de protección de zonas mariñas. – Descrición do tipo de paisaxe cultural a partir da observación dunha fotografía. – Avaliación dos propios hábitos de consumo. 	<p>5.Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e ás interrelacións natureza-sociedade utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, bibliografía ou medios de comunicación social..</p>	<p>5.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas ou imaxes nas que se percibe a influencia do medio na actividade humana. C. Comunicación lingüística.</p> <p>5.2 Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información noticias periodísticas ou imaxes nas que se percibe a influencia que exerce o ser humano sobre o medio. C. Dixital.</p> <p>5.3 Obtén e analiza a información que aparece nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural que é responsabilidade do ser humano. C. Aprender a aprender.</p>

– Interpretación dunha paisaxe a partir dun ortofotomapa.	6. Comparar imaxes que amosen as variedades de paisaxes naturais.	6.1 Diferenza as distintas paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, na Internet ou noutras fontes bibliográficas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.
---	---	---

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 5	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois. C. Comunicación lingüística.	Explica por que España posúe unha gran biodiversidade. P. 087 Act. 01. Explica as características da paisaxe oceánica e os impactos que a ameazan. P. 090 A. 02.
2.1 Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas, identificando as súas características. C. Aprender a aprender.	Organiza nun mapa conceptual as principais paisaxes vexetais españolas. P. 090 A. 01.
3.1 Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción home-natureza sobre as paisaxes. C. Aprender a aprender.	Explica como afectou a acción antrópica a biodiversidade en España. P. 087 A. 02. Explica que problemas afectan a paisaxe do municipio do alumno. P. 087 A. 06. Explica como afecta o calentamento global os océanos e a vida que habita neles. P. 099 A. 02. Explica como podemos argumentar a importancia do alcance do cambio climático. P. 099 A. 04. Elabora unha nube de palabras que recolle e xerarquiza os principais conceptos relacionados co cambio climático. P. 101 A. 01.
3.2 Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.	Identifica que organizacións internacionais velan pola protección da paisaxe cultural. P. 093 A. 03. Argumenta por que hai que protexer os espazos naturais. P. 095 A. 01. Elixe e describe un espazo natural protexido comentando algunhas das súas características. P. 095 A. 04.
4.1 Diferenza as paisaxes humanizadas das naturais. C. Dixital – C. Aprender a aprender – Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Explica por que as paisaxes culturais constitúen realidades dinámicas. P. 093 A. 05. Sinala se hai algunha paisaxe cultural protexida na Comunidade de residencia e descríbela. P. 093 A. 06.
5.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas ou imaxes nas que se percibe a influencia do medio na actividade humana. C. Comunicación lingüística.	Diferenza a xestión dos bosques entre os países industrializados e os que están en desenvolvemento a partir de informacións científicas. P. 104 A. 01.
5.2 Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información noticias periodísticas ou imaxes nas que se percibe a influencia que exerce o ser humano sobre o medio. C. Dixital.	Completa algún dos cuestionarios dispoñibles na Internet para estimar a propia pegada ecolóxica en relación cos hábitos medioambientais que ten o propio alumno. P. 099 A. 07.

5.3 Obtén e analiza a información que aparece nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural que é responsabilidade do ser humano. C. Aprender a aprender.	Analiza a COP París 2015, elabora unha ficha técnica dos acordos e compáraos cos do Protocolo de Quioto. P. 101 A. 04. Analiza o papel que tivo España na COP París 2015. P. 101 A. 05.
6.1 Diferenza as distintas paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, na Internet ou noutras fontes bibliográficas. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.	Investiga sobre as paisaxes vexetais da propia Comunidade Autónoma e explica como afecta a presenza e actividade humana o seu desenvolvemento. P. 090 A. 06. Identifica as zonas de paisaxe que presentan unhas mesmas características ou que posúen unha mesma categoría. P. 103 A. 02. Interpreta e relaciona a paisaxe con dinámicas derivadas da acción humana. P. 103 A. 03. Describe o tipo de paisaxe cultural que se observa nunha fotografía. P. 105 A. 03.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Neste tema poténciase se a análise da paisaxe, tanto a natural como a transformado pola acción antrópica.

Valoraremos mediante a lectura de textos a rica biodiversidade de España e como a acción do ser humano modifica estas condicións naturais. Seguidamente definiremos o concepto paisaxe para poder caracterizar as catro grandes paisaxes vexetais de España, mediante o uso de mapas e a observación de imaxes representativas.

Continuaremos definindo que é a paisaxe cultural, cales son os elementos que a constitúen e como evoluciona ao longo do tempo. Isto serviranos para estudar as distintas categorías que existen en España de protección legal dos espazos naturais. Porémolo en práctica escollendo un destes espazos e describindoo.

Finalmente responderanse as repercusións ambientais que teñen as actividades económicas. Analizaremos mediante infografías e mapas as características e o alcance do efecto invernadoiro e o quentamento global e a súa incidencia nos océanos. Seguiremos avaliando mediante a axuda de mapas cales son as principais manifestacións da destrución da paisaxe en España. Terminaremos valorando cal é a nosa pegada ecolóxica e, mediante a lectura de distintos textos, debateremos a utilidade das cumes climáticas.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	As paisaxes vexetais			As paisaxes culturais			Os espazos naturais			As repercusións ambientais			As cumes climáticas			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 6: A POBOACIÓN ESPAÑOLA**Obxectivos Didácticos**

- Coñecer o obxectivo da xeografía da poboación.
- Definir os conceptos de poboación e de territorio de referencia.
- Coñecer as fontes demográficas: censo, Padrón municipal e rexistro civil.
- Utilizar as proxeccións de poboación.
- Calcular os indicadores demográficos.
- Comparar pirámides de poboación de diferentes épocas.
- Caracterizar a fase I da Transición Demográfica: o réxime demográfico antigo.
- Caracterizar a fase II da Transición Demográfica: o crecemento demográfico.
- Caracterizar a fase III da Transición Demográfica: o axuste demográfico.
- Caracterizar a fase IV da Transición Demográfica: o novo réxime demográfico.
- Constatar o movemento natural da poboación.
- Identificar a evolución histórica da natalidade, a mortalidade, a nupcialidade e a fecundidade.
- Determinar a evolución recente da poboación española.
- Describir a pirámide de idades de España na actualidade e comparación cos diferentes tipos existentes.
- Constatar o envellecemento da poboación española.
- Valorar a distribución desigual da poboación española polo territorio.
- Recoñecer o desequilibrio histórico da distribución da poboación española.
- Identificar as áreas máis densamente poboadas de Europa.
- Analizar o crecemento poboacional proxectado por Comunidades Autónomas.
- Determinar a dinámica dos sectores produtivos.
- Describir a situación da poboación activa española.
- Explicar o problema do paro na actualidade.
- Valorar a incorporación da muller ao mundo laboral e as súas consecuencias.
- Analizar o proceso de envellecemento da poboación española e comparación coas diversas tendencias no ámbito mundial.
- Calcular o índice de envellecemento en España.
- Analizar a baixa fecundidade en España.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 6		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – A xeografía da poboación. – Definición dos conceptos de poboación e de territorio de referencia. – Coñecemento das fontes demográficas: censo, padrón municipal e rexistro civil. – Utilización das proxeccións de poboación. 	<p>1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos.</p>	<p>1.1 Utiliza as ferramentas de estudo da poboación. C. Dixital – C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Cálculo dos indicadores demográficos. – Comparación de pirámides de poboación de diferentes épocas. – Cálculo do índice de envellecemento en España. 	<p>2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española..</p>	<p>2.1 Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras. C. Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Distingue as distintas pirámides de poboación na</p>

		<p>súa evolución histórica. C. Aprender a aprender.</p> <p>2.3 Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Caracterización da fase I da Transición Demográfica: o réxime demográfico antigo. - Caracterización da fase II da Transición Demográfica: o crecemento demográfico. - Caracterización da fase III da Transición Demográfica: o axuste demográfico. - Caracterización da fase IV da Transición Demográfica: o novo réxime demográfico. - Constatación do movemento natural da poboación. - Identificación da evolución histórica da natalidade, da mortalidade, da nupcialidade e da fecundidade. - Determinación da evolución recente da poboación española. - Descrición da pirámide de idades de España na actualidade e comparación cos diferentes tipos existentes. - Constatación do envellecemento da poboación española. 	<p>3.Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais..</p>	<p>3.1 Aplica a teoría da Transición Demográfica ao caso español. C. Comunicación lingüística.</p> <p>3.2 Elixen datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio. C: Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Recoñecemento do desequilibrio histórico da distribución da poboación española. 	<p>4.Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular explicando a distribución de poboación..</p>	<p>4.1 Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España. C. Mat. e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Valoración da distribución desigual da poboación española polo territorio. - Identificación das áreas máis densamente poboadas de Europa. - Análise do crecemento poboacional proxectado por Comunidades Autónomas. 	<p>5.Comentar un mapa da densidade de poboación de España analizando a súa estrutura..</p>	<p>5.1 Analiza un gráfico da estrutura da poboación española. C. Comunicación lingüística – C: Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Determinación da dinámica dos sectores produtivos. - Descrición da situación da poboación activa española. - Explicación do problema do paro na actualidade. - Valoración da incorporación da muller ao mundo laboral e as súas consecuencias. 	<p>6.Analizar a poboación das diversas Comunidades Autónomas definindo a súa evolución e a problemática de cada unha delas..</p>	<p>6.1 Compara e comenta a poboación das rexións que crecen e as que diminúen a súa poboación. C. Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Análise do proceso de envellecemento da poboación española e comparación coas diversas tendencias no ámbito mundial. 	<p>7.Explicar as perspectivas de poboación española e a Ordenación do Territorio..</p>	<p>7.1 Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española. Sentido de iniciativa e espírito</p>

		empresador.
-Análise da baixa fecundidade en España.	8. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet ou outras fontes de información..	8.1 Presenta e defende información sobre a poboación española resaltando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou exposicións en directo. C: Dixital.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 6	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Utiliza as ferramentas de estudo da poboación. C. Dixital – C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.	Explica como evolucionou a taxa de mortalidade nos últimos anos. P. 113 A. 03. Compara a taxa de actividade e a poboación ocupada da propia Comunidade Autónoma coa media española e extrae conclusións. P. 119 A. 05. Razona por que o número medio de 1,32 fillos por muller non garante o reemprazo xeneracional. P. 121 A. 02. Indica a relación entre a esperanza de vida e o índice de envellecemento dunha poboación. P. 121 A. 03. Explica que consecuencias ten o retraso da idade da maternidade. P. 121 A. 05.
2.1 Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras. C. Aprender a aprender.	Razona a cal dos tres tipos de pirámides se asemella a pirámide actual española. P. 115 A. 02. Sinala que características presenta a pirámide de poboación de España na actualidade. P. 115 A. 03.
2.2 Distingue as distintas pirámides de poboación na súa evolución histórica. C. Aprender a aprender.	Explica como evolucionou a poboación de 0 a 19 anos entre 1887 e 2015. P. 115 A. 04.
2.3 Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Analiza as pirámides por grupos de idade e sexos. P. 123 A. 02. Realiza cálculos para obter o índice de envellecemento de España e as súas provincias. P. 124 A. 01.
3.1 Aplica a teoría da Transición Demográfica ao caso español. C. Comunicación lingüística.	Explica a dinámica da natalidade e da mortalidade na primeira fase do modelo de transición demográfica. P. 111 A. 02. Razona que indicador demográfico sufriu un maior cambio durante a segunda fase da Transición Demográfica. P. 111 A. 03.
3.2 Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio. C: Dixital.	Localiza na páxina Web do INE os principais indicadores demográficos do propio municipio. P. 109 A. 06
4.1 Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España. C. Mat. e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Indica cales son as provincias españolas máis densamente poboadas. P. 117 A. 04. Analiza a densidade de poboación da propia provincia e compáraa coa media da Comunidade Autónoma de residencia e coa media nacional e extrae algunhas conclusións. P. 117 A. 05.
5.1 Analiza un gráfico da estrutura da poboación española. C. Comunicación lingüística – C: Dixital.	Describe que é unha fonte demográfica. P. 109 A. 01. Busca na Internet unha folia do padrón municipal ou do censo de 2011 e indica os datos que recolle sobre a poboación. P. 109 A. 02.

6.1 Compara e comenta a poboación das rexións que crecen e as que diminúen a súa poboación. C. Aprender a aprender.	Explica as diferenzas territoriais que se observan en relación ao movemento natural da poboación en España. P. 113 A. 05.
7.1 Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Determina que expectativas de futuro presentan as previsións do INE respecto da distribución da poboación española. P. 117 A. 06.
8.1 Presenta e defende información sobre a poboación española resaltando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou exposicións en directo. C: Dixital.	Elabora un informe sobre a evolución da poboación española. P. 123 A. 04. Deseña unha páxina de diario dixital sobre a fecundidade en España. P. 125 A. 03.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Neste tema iniciámonos na Xeografía Humana desenvolvendo as claves para entender como é e como evoluciona a poboación. Para isto, repasaremos algúns dos conceptos estudados en cursos anteriores referentes ás fontes demográficas e aos indicadores demográficos.

Seguidamente, mediante a análise de pirámides de poboación, gráficos e táboas estatísticas responderemos á evolución histórica da poboación española e á estrutura e dinámica actuais, facendo fincapé en indicadores como a natalidade, a mortalidade, a nupcialidade e a fecundidade. Con todo isto, analizaremos distintos mapas para coñecer como se distribúe a poboación no territorio.

Finalmente prestarémolles atención á estrutura da poboación activa española e europea coa axuda de mapas anamórficos. Para terminar, poremos especial énfase na incorporación da muller ao mundo laboral, o grave problema actual do paro e, mediante a lectura de textos periodísticos, analizaremos o envellecemento da poboación no ámbito español e mundial e as súas consecuencias.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	O estudo da poboación			Evolución e dinámica			Estrutura e distribución			A poboación activa			O envellecemento da poboación			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 7: OS FLUXOS MIGRATORIOS E A MOBILIDADE**Obxectivos Didácticos**

- Analizar as causas e as consecuencias dos movementos migratorios.
- Describir os movementos migratorios en España.
- Xustificar por que se deron as migracións interiores campo-cidade.
- Localizar a orixe da migración interior.
- Localizar os destinos da migración interior.
- Describir as migracións exteriores.
- Analizar gráficos e mapas sobre as migracións exteriores e interiores.
- Valorar as consecuencias das migracións exteriores.
- Xustificar por que España é considerado un país de inmigrantes.
- Analizar a evolución da poboación española.
- Caracterizar a poboación estranxeira residente en España na actualidade.
- Situar os camiños da inmigración.
- Valorar a necesidade de inmigrantes por parte de España.
- Debater sobre as dificultades e os dilemas da interculturalidade.
- Analizar a reagrupación familiar e o dereito de asilo.
- Valorar as políticas da Unión Europea en materia de inmigración.
- Caracterizar a mobilidade cotiá ou habitual.
- Diferenciar os tipos de mobilidade cotiá.
- Reflexionar sobre a situación actual das personas migrantes en España.
- Valorar as políticas migratorias que se levan a cabo en España.
- Analizar táboas de datos demográficos.
- Ler textos de testemuños de emigrante e inmigrantes.
- Ler un texto sobre as consecuencias das emigracións actuais en España.
- Elaborar un conto dixital sobre a experiencia dos refuxiados.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 6		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> - Análise das causas e das consecuencias dos movementos migratorios. - Descrición dos movementos migratorios en España. - Xustificación de por que se deron as migracións interiores campo-cidade. - Localización da orixe da migración interior. - Localización dos destinos da migración interior. - Descrición das migracións exteriores. - Valoración das consecuencias das migracións exteriores. - Xustificación de por que España é considerado un país de inmigrantes. - Localización dos camiños da inmigración. - Valoración da necesidade de inmigrantes por parte de España. 	<p>1.Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións.</p>	<p>1.1 Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España. C. Dixital – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Identifica e analiza as migracións recentes. C. Comunicación lingüística – C. Dixital – C. Aprender a aprender.</p>

<ul style="list-style-type: none"> – Debate sobre as dificultades e os dilemas da interculturalidade. – Análise da reagrupación familiar e o dereito de asilo. – Valoración das políticas da Unión Europea en materia de inmigración. – Caracterización da mobilidade cotiá ou habitual. – Diferenciación dos tipos de mobilidade cotiá. – Reflexión sobre a situación actual das persoas migrantes en España. – Valoración das políticas migratorias que se levan a cabo en España. – Lectura de textos de testemuños de emigrante e inmigrantes. – Lectura dun texto sobre as consecuencias das emigracións actuais en España. – Elaboración dun conto dixital sobre a experiencia dos refuxiados. 		
<ul style="list-style-type: none"> – Análise de gráficos e mapas sobre as migracións exteriores e interiores. – Análise da evolución da poboación española. – Análise de táboas de datos demográficos. – Caracterización da poboación estranxeira residente en España na actualidade. 	<p>2. Analizar pirámides de poboación das diversas Comunidades Autónomas, comentando as súas peculiaridades.</p>	<p>2.1 Explica as relacións entre Comunidades Autónomas en relación coas migracións interiores. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 6	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España. C. Dixital – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.</p>	<p>Realiza un gráfico de barras sobre a emigración transoceánica e identifica as principais etapas. P. 129 A. 04.</p> <p>Observa e analiza gráficos para describir o perfil dos emigrantes españois a América Latina. P. 129 A. 05.</p> <p>Indica que países europeos recibiron un maior número de españois emigrantes. P. 133 A. 04.</p> <p>Describe as diversas etapas no proceso de emigración de españois a Europa nas décadas de 1960 e 1970. P. 133 A. 05.</p> <p>Organiza nun esquema as diversas causas dos movementos migratorios. P. 133 A. 07.</p>

<p>1.2 Identifica e analiza as migracións recentes. C. Comunicación lingüística – C. Dixital – C. Aprender a aprender.</p>	<p>Describe cal era o perfil dos estranxeiros que chegaban a España a finais do século pasado e relaciona cada perfil coa área xeográfica ou co país de procedencia. P. 135 A. 02.</p> <p>Busca na Internet a porcentaxe de estranxeiros que viven nos diferentes países da Unión Europea e constrúe un gráfico de barras. P. 135 A. 04.</p> <p>Organiza nun mapa conceptual os aspectos positivos que no plano teórico supón o fenómeno da inmigración. P. 137 A. 02.</p> <p>Explica en que consisten a reagrupación familiar e o dereito de asilo. P. 137 A. 04.</p> <p>Explica por que as actuais políticas migratorias tenden a ser restritivas e selectivas. P. 141 A. 02.</p> <p>Indica que organismo desenvolve a política migratoria en España. P. 141 A. 03.</p> <p>Sinala que importancia e implicacións ten obter a nacionalidade. P. 141 A. 04.</p> <p>Comenta unha gráfica sobre os principais países de orixe dos inmigrantes e compara os datos cos da propia Comunidade Autónoma. P. 141 A. 06.</p> <p>Analiza un texto sobre o testemuño dunha emigrante. P. 144 A. 01.</p> <p>Analiza un texto sobre o testemuño dun inmigrante. P. 144 A. 02.</p> <p>Le e resume un texto sobre a condición actual de España de ser un país emigrante. P. 145 A. 03.</p>
<p>2.1 Explica as relacións entre Comunidades Autónomas en relación coas migracións interiores. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Indica cales son as catro Comunidades Autónomas que pederon máis poboación a causa da emigración entre os anos 1961 e 1970. P. 130 A. 01.</p> <p>Enumera varias das razóns que explican o fenómeno das migracións desde o campo cara á cidade en España. P. 131 A. 03.</p> <p>Localiza as áreas que rexistraron unha chegada masiva de emigrantes procedentes das zonas rurais españolas. P. 131 A. 06.</p> <p>Analiza os datos dunha táboa sobre os fluxos de emigración e inmigración. P. 143 A. 02.</p> <p>Interpreta e valora a información dunha táboa de datos de migración. P. 143 A. 03.</p>

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Comezaremos formulando as causas e as consecuencias dos movementos migratorios coa axuda da análise de gráficos de sectores e lineais. Seguiremos coa análise dos movementos migratorios en España, tamén co soporte de gráficos e táboas demográficas.

Continuaremos analizando a situación migratoria de España, explicando como foron as migracións interiores no pasado, describindo a información de mapas, táboas e gráficos. Despois poderemos avanzar cara á análise das migracións exteriores, tanto do pasado como as actuais, a partir de gráficos, mapas anamórficos e textos de testemuños para poder avaliar cales son as consecuencias.

Proseguiremos coa explicación da situación dos inmigrantes en España e das consecuencias que supón a interculturalidade. Explicaremos en que consiste a reagrupación familiar e o dereito de asilo e as políticas de España e da UE cara á inmigración. Finalmente, mediante gráficos e táboas estatísticas avaliaremos os tipos de mobilidade cotiá ou habitual.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	As migracións			Migracións interiores e exteriores			A inmigración			A mobilidade cotiá			Políticas migratorias			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 8: O ESPAZO RURAL**Obxectivos Didácticos**

- Xustificar o paso da agricultura tradicional á agricultura de mercado.
- Valorar as consecuencias da capitalización do campo.
- Relacionar a terra e a estrutura das explotacións agrarias.
- Describir as grandes explotacións ou latifundios.
- Describir as pequenas explotacións ou minifundios.
- Describir as explotacións de tamaño medio.
- Analizar a superficie agrícola actual.
- Diferenciar entre poboación rural e poboación agraria.
- Analizar as consecuencias da dispersión da poboación urbana nas zonas rurais.
- Caracterizar o traballo agrario.
- Valorar a crise das explotacións agrarias no século XX.
- Analizar a distribución territorial do traballo agrario en España.
- Describir os produtos agrarios de secaño e de regadío.
- Describir os produtos gandeiros.
- Explicar as características da comercialización dos produtos agrarios.
- Caracterizar a paisaxe agraria.
- Describir a agricultura, a gandería, a explotación agraria e o poboamento da paisaxe agraria atlántica.
- Describir a agricultura, a gandería, a explotación agraria e o poboamento da paisaxe agraria de interior.
- Describir a agricultura, a gandería, a explotación agraria e o poboamento da paisaxe agraria mediterránea.
- Describir a agricultura, a gandería, a explotación agraria e o poboamento da paisaxe agraria de montaña.
- Avaliar a utilidade e incidencia da Política Agraria Comunitaria (PAC).
- Describir a situación actual da pesca en España.
- Analizar o proceso de despoboamento rural en España e reflexionar sobre algunhas medidas para tratar de evitar a despoboación nos municipios rurais españois.
- Comentar unha noticia de prensa sobre a pesca española.
- Valorar algunhas actividades relacionadas coa selvicultura e os cultivos hidropónicos.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 8		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprendiz. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Xustificación do paso da agricultura tradicional á agricultura de mercado. – Valoración dalgúns actividades relacionadas coa silvicultura e os cultivos hidropónicos. 	1.Describir as actividades agropecuarias e forestais especificando as características de España.	1.1 Identifica as actividades agropecuarias e forestais. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición dos produtos agrarios de secaño e de regadío. – Descrición dos produtos gandeiros. 	2.Distinguir as paisaxes agrarias establecendo as súas características..	2.1 Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición da agricultura, da gandería, da explotación agraria e do poboamento da paisaxe agraria atlántica. – Descrición da agricultura, da gandería, da explotación agraria e do poboamento da paisaxe agraria de interior. 	3.Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terrado, bosques e hábitat..	3.1 Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das diversas paisaxes agrarias españolas. C. Dixital.

<ul style="list-style-type: none"> – Descrición da agricultura, da gandería, da explotación agraria e do poboamento da paisaxe agraria mediterránea. – Descrición da agricultura, da gandería, da explotación agraria e do poboamento da paisaxe agraria de montaña. 		
<ul style="list-style-type: none"> – Relación entre a terra e a estrutura das explotacións agrarias. – Análise da superficie agrícola actual. – Descrición das grandes explotacións ou latifundios. – Descrición das pequenas explotacións ou minifundios. – Descrición das explotacións de tamaño medio. 	4.Comprender a evolución que tivo a estrutura da propiedade.	4.1 Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade. C. Comunicación lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración das consecuencias da capitalización do campo. 	5.Identificar formas de tenza da terra..	5.1 Identifica e analiza as características das diversas paisaxes agrarias españolas. C. Comunicación lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Diferenciación entre poboación rural e poboación agraria. – Análise da distribución territorial do traballo agrario en España. – Explicación das características da comercialización dos produtos agrarios. – Caracterización da paisaxe agraria. – Análise das consecuencias da dispersión da poboación urbana nas zonas rurais. – Caracterización do traballo agrario. – Valoración das crises das explotacións agrarias no século XX. – Análise do proceso de despoboamento rural en España e reflexión sobre algunhas medidas para tratar de evitar a despoboación nos municipios rurais españois. 	6.Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións..	6.1 Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
<ul style="list-style-type: none"> – Avaliación da utilidade e incidencia da Política Agraria Comunitaria (PAC). 	7.Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea (PAC).	7.1 Comenta textos periodísticos que expliquen a situación española na PAC. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición da situación actual da pesca en España. 	8.Analizar a actividade pesqueira definindo as súas características e problemas.	8.1 Establece as características e peculiaridades da actividade pesqueira española. C. Comunicación lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Comentario dunha noticia de prensa sobre a pesca española. 	9. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro utilizando fontes dispoñibles tanto na Internet, medios de comunicación social ou bibliografía.	9.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a suá orixe. C. Comunicación lingüística – C. Dixital.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 8	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica as actividades agropecuarias e forestais. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.	Analiza os bosques do propio municipio e elabora unha táboa onde aplica as tendencias actuais da selvicultura. P. 166 A. 02. Elabora en grupo unha reportaxe audiovisual sobre os cultivos hidropónicos. P. 167 Act. 04.
2.1 Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Localiza a localización dos principais cultivos de secaño de España e enumera os factores que explican esta distribución. P. 153 A. 03. Indica que Comunidades Autónomas son as que maior cantidade de froitas e hortalizas producen en España. P. 153 A. 04.
3.1 Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das diversas paisaxes agrarias españolas. C. Dixital.	Observa unha fotografía e describe os diversos elementos que caracterizan a paisaxe atlántica. P. 155 A. 03. Identifica os diferentes elementos da paisaxe de interior que aparecen nunha ilustración. P. 155 A. 04. Identifica os diferentes elementos da paisaxe mediterránea que aparecen nunha ilustración. P. 158 A. 01. Observa unha fotografía e describe os diversos elementos que caracterizan a paisaxe de montaña. P. 158 A. 02.
4.1 Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade. C. Comunicación lingüística.	Sinala e razoa que tipo de explotacións agrarias predominan en España, cales están aumentando nos últimos censos e cales están diminuíndo. P. 149 A. 03.
5.1 Identifica e analiza as características das diversas paisaxes agrarias españois. C. Comunicación lingüística.	Explica en que se traduci o proceso de capitalización e de renovación das explotacións agrícolas españolas. P. 149 A. 05.
6.1 Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Analiza gráficos para determinar cal é a porcentaxe de poboación activa sobre o total nacional e como evolucionou o volume de poboación activa agraria nos últimos anos. P. 150 A. 01. Investiga o volume de poboación agrícola da propia Comunidade Autónoma e cita as súas características máis significativas. P. 151 A. 06. Busca un municipio da propia provincia que está en proceso de despoboamento, e elabora un informe que amosa os datos demográficos correspondentes aos últimos dez anos, realizando propostas para a súa recuperación. P. 163 A. 03.
7.1 Comenta textos periodísticos que expliquen a situación española na PAC. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Investiga que axudas recibe a propia Comunidade Autónoma actualmente dos fondos europeos en relación coa Política Agraria Comunitaria. P. 159 A. 02.
8.1 Establece as características e peculiaridades da actividade pesqueira española. C. Comunicación lingüística.	Determina cales son os principais caladoiros onde faenan os barcos españois. P. 161 A. 01.
9.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a suá orixe. C. Comunicación lingüística – C. Dixital.	Analiza unha noticia identificando a idea principal e as secundarias e sinalando a estrutura interna do artigo. P. 165 A. 03. Busca artigos similares a unha mesma noticia noutros medios de comunicación e compara a información de cada un deles. P. 165 A. 05.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Ao longo do presente tema analizaremos a relevancia das actividades agrarias en España. Para isto analizaremos os cambios sufridos ao pasar dunha agricultura tradicional a unha agricultura de mercado, para despois, coñecer e explicar os trazos característicos da poboación rural e agraria de España coa axuda de gráficos e táboas estatísticas.

Seguidamente introduciremos os principais produtos agrícolas e gandeiros que se obteñen en España. o alumnado analizará táboas e gráficos para poder elaborar as súas propias conclusións e valorar como se realiza a comercialización destes produtos.

Continuaremos coa caracterización das distintas paisaxes agrarias que encontramos en España, mediante a análise de mapas e a observación atenta de fotografías. Seguiremos coa explicación das liñas principais da política agraria da UE e como afecta o sector primario español. Do mesmo xeito, resumiremos a situación actual da actividade pesqueira nacional e como afecta a política pesqueira comunitaria os pescadores españois. Finalmente, mediante textos de distinta orixe, analizaremos o fenómeno do despoboamento rural e a neoruralidade.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Poboación rural			Produtos e comercio agrícolas			As paisaxes agrarias			A política agraria da UE			A actividade pesqueira			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 9: A INDUSTRIA E A CONSTRUCIÓN**Obxectivos Didácticos**

- Describir o proceso de industrialización en España.
- Caracterizar as distintas fases da industrialización española.
- Comentar o cambio no índice de produción industrial.
- Recoñecer a distribución territorial da industria española até 1975.
- Describir os cambios debidos á reestruturación industrial en España.
- Valorar os efectos da crise enerxética de 1973 en España e no mundo.
- Analizar a evolución dos prezos do petróleo.
- Caracterizar o modelo actual de desenvolvemento industrial.
- Localizar a industria española en 1975.
- Explicar o paso dun modelo nuclear a un tecido difuso e interconectado.
- Avaliar os desequilibrios territoriais.
- Valorar a situación actual da industria española.
- Coñecer a importancia dos factores de localización para dúas fábricas de produtos diferentes.
- Recoñecer a distribución da industria española en 2015.
- Describir os desafíos da industria española.
- Diferenciar os diferentes sectores industriais en España: os sectores maduros, os sectores dinámicos e os sectores de tecnoloxía punta.
- Contextualizar a importancia do sector da construción.
- Valorar as causas e consecuencias da crise da construción.
- Describir a expansión da crise ao resto do mundo.
- Explicar os cambios tecnolóxicos, científicos, produtivos e organizativos da industria e a empresa española.
- Valorar os efectos dos cambios na contratación laboral.
- Explicar o proceso de integración de España na CEE e os seus efectos na industria nacional.
- Coñecer as directrices industriais da UE na actualidade.
- Contextualizar a industria española no marco mundial.
- Analizar o valor económico das pequenas e medianas industrias no tecido empresarial español e valorar a súa repercusión social.
- Comentar distintos tipos de gráficos, táboas estatísticas e textos.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 8		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Comentario sobre o cambio no índice de produción industrial. – Descrición dos cambios debidos á reestruturación industrial en España. – Valoración dos efectos da crise enerxética de 1973 en España e no mundo. – Análise da evolución dos prezos do petróleo. – Explicación do paso dun modelo nuclear a un tecido difuso e interconectado. – Valoración da situación actual da industria española. – Valoración das causas e consecuencias da crise da 	<p>1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual.</p>	<p>1.1 Selecciona e analiza información sobre os problemas e configuración da industria española X. C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.</p> <p>1.2 Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto. C. Dixital.</p>

<p>construción.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Descrición da expansión da crise ao resto do mundo. 		
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecemento da importancia dos factores de localización para dúas fábricas de produtos diferentes. – Descrición dos desafíos da industria española. – Diferenciación dos diferentes sectores industriais en España: os sectores maduros, os sectores dinámicos e os sectores de tecnoloxía punta. – Contextualización da importancia do sector da construción. – Caracterización do modelo actual de desenvolvemento industrial. – Descrición do proceso de industrialización en España. – Caracterización das distintas fases da industrialización española. – Valoración dos efectos dos cambios na contratación laboral. – Análise do valor económico das pequenas e medianas industrias no tecido empresarial español e valoración da súa repercusión social. – Explicación dos cambios tecnolóxicos, científicos, produtivos e organizativos da industria e da empresa española. – Comentario de distintos tipos de gráficos, táboas estatísticas e textos. 	<p>2.Coñecer os factores da industria en España.</p>	<p>2.1 Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. C. Aprender a aprender.</p> <p>2.2 Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>2.3 Confecciona e analiza gráficos e estatísticas que expliquen as producións industriais. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Recoñecemento da distribución da industria española en 2015. 	<p>3.Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada.</p>	<p>3.1 Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os distintos sectores industriais. C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Localización da industria española en 1975. – Avaliación dos desequilibrios territoriais. – Recoñecemento da distribución territorial da industria española até 1975. 	<p>4.Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio futuros..</p>	<p>4.1 Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. C. Dixital.</p> <p>4.2 Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial e as súas perspectivas de futuro. C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación do proceso de integración de España na CEE e os seus efectos na industria nacional. – Coñecemento das directrices industriais da UE na actualidade. – Contextualización da industria española no marco mundial. 	<p>5. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, bibliografía, ou medios de comunicación..</p>	<p>5.1 Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 8	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Selecciona e analiza información sobre os problemas e configuración da industria española X. C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.	Explica que factores fixeron posible o nacemento da industrialización. P. 172 A. 02. Razoa por que a industria padeceu unha etapa de estancamento durante a década dos anos 1940 e 1950. P. 172 A. 03. Indica que dificultades presentaba a industria española no momento no que desexaba ingresar na Unión Europea. P. 185 A. 01 Indica que consecuencias pode ter o programa COSME nas pemes. P. 187 A. 05.
1.2 Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto. C. Dixital.	Busca na Internet imaxes con exemplos relativos aos desafíos aos cales lle debe facer fronte a industria española e redacta un pé de ilustración que resuma o problema e a alternativa de futuro. P. 177 A. 03.
2.1 Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española. C. Aprender a aprender.	Organiza nun eixe cronolóxico o proceso de industrialización seguido por España e as principais etapas que o caracterizan. P. 172 A. 01
2.2 Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Localiza na propia provincia ou Comunidade Autónoma un parque tecnolóxico e documéntase sobre os seus obxectivos e funcionamento. P. 183 A. 04
2.3 Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Indica que sectores industriais españois presentan unha escasa demanda e un grao de intensidade baixa e onde se localizan. P. 180 A. 01. Sinala que produtos manufacturados obtiveron unha cifra maior de vendas no ano 2014 e que produtos aumentaron en maior proporción o seu volume de facturación no mesmo ano. P. 180 A. 03. Analiza a información representada en distintos gráficos. P. 189 A. 02. Describe a información estatística representada nunha táboa. P. 191 A. 03.
3.1 Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os distintos sectores industriais. C. Dixital.	Representa nun mapa as principais rexións, áreas e eixes industriais españois e redacta un resumo coas ideas máis destacadas. P. 177 A. 02.
4.1 Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial. C. Dixital.	Representa nun mapa a distribución territorial da industria española até 1975 e redacta unhas frases coas ideas máis destacadas. P. 172 A. 05. Sinala nun mapa as zonas máis industrializadas e mellor conectadas a través dos eixes industriais na España da década de 1980. P. 175 A. 04.
4.2 Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial e as súas perspectivas de futuro. C. Dixital.	Busca información na Internet e organiza nun cadro de dobre entrada os factores de localización tradicionais e actuais das empresas industriais. P. 175 A. 06.
5.1 Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía – C. Comunicación lingüística.	Indica que países europeos presentan máis investimento en I+D, os que presentan un investimento menor e elabora un gráfico cos datos da evolución do investimento español. P. 183 A. 02. Explica os cambios introducidos no sector industrial como consecuencia da incorporación de España na UE. P. 185 A. 02.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Iniciaremos o tema detallando como foron os inicios da industrialización en España coa axuda de eixes cronolóxicos que axudarán o alumnado a situar no tempo as datas máis importantes deste proceso. A partir de aí, explicaremos como era a localización territorial da industria ao longo do século XX para enlazala coa reestruturación de finais de século. Para isto axudarémonos de táboas, datos estatísticos, gráficos e mapas.

Continuaremos coa explicación da estrutura e localización actual do tecido industrial español e analizaremos a situación dos sectores industriais máis destacados, todo isto co apoio de datos, gráficos e estatísticas.

Faremos un apunte destacado á crise actual do subsector da construción.

Finalmente ocuparémonos dos cambios tecnolóxicos, científicos e organizativos que viviu o sector nos últimos anos para adaptarse ás novas necesidades. Enlazarémolo coa contextualización dentro do marco europeo e mundial. Terminaremos lendo algúns textos e analizando datos e gráficos para comprender o valor económico das pemes e dos autónomos dentro do tecido empresarial español.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	O proceso de industrialización			Tecido e sectores industriais			Os cambios recentes			O contexto europeo e mundial			Pemes e autónomos			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 10: AS ACTIVIDADES DO SECTOR TERCIARIO**Obxectivos Didácticos**

- Caracterizar o sector terciario.
- Coñecer os indicadores para o estudo do sector servizos e a súa clasificación.
- Analizar o sector dos servizos en España.
- Desglosar a distribución dos servizos por subsectores.
- Valorar a incidencia da crise económica no sector terciario.
- Coñecer as características principais do comercio.
- Valorar o crecemento do sector comercial.
- Analizar a balanza de pagos en España e o comercio internacional español.
- Caracterizar as canles de comercialización máis comúns.
- Coñecer a distribución do comercio interior no territorio.
- Explicar as funcións principais do transporte.
- Relacionar os transportes e a actividade económica.
- Avaliar as problemáticas ambientais dos transportes.
- Analizar a situación actual do transporte terrestre, aéreo e marítimo en España.
- Coñecer a importancia do turismo na economía mundial actual.
- Valorar España como unha potencia turística.
- Describir o turismo nacional e a mobilidade temporal.
- Avaliar o impacto social e económico do turismo.
- Avaliar o impacto do turismo sobre a paisaxe.
- Coñecer as novas políticas para o desenvolvemento do turismo.
- Caracterizar o papel da Administración Pública no sector terciario.
- Valorar a situación actual da educación, a sanidade e outras actividades do sector terciario.
- Caracterizar a importancia dos medios de comunicación, a Internet e a publicidade no sector servizos.
- Reflexionar sobre a hiperabundancia de información existente no mundo actual.
- Realizar unha análise crítica da sociedade do coñecemento.
- Realizar unha investigación sobre a presenza dos servizos sociais na sociedade actual.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 9		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Características do sector terciario. – Coñecemento dos indicadores para o estudo do sector servizos e a súa clasificación. – Análise do sector dos servizos en España. – Desagregación da distribución dos servizos por subsectores. 	1.Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no Produto Interior Bruto.	1.1 Identifica as características do sector terciario español. C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración da incidencia da crise económica no sector terciario. 	2. Identificar a presenza dos servizos no territorio analizando a súa distribución e impacto no medio..	2.1 Explica a incidencia que para a economía española posúe o sector servizos. C. Dixital – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación das funcións principais do transporte. – Relación entre os transportes e a 	3. Explicar o sistema de transporte en España distinguindo a articulación	3.1 Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España. C.

<p>actividade económica.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Análise da situación actual do transporte terrestre, aéreo e marítimo en España. 	<p>territorial que configura.</p>	<p>Aprender a aprender.</p> <p>3.2 Comenta sobre un mapa de transportes a trascendencia que este sector ten para o territorio. C. Com. ling.</p> <p>3.3 Describe e analiza mapas que reflicten un sistema de transporte determinado. C. Dixital – C. Comunicación lingüística.</p> <p>3.4 Distingue nun mapa os principais nós de transporte español. C. Mat. e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p> <p>3.5 Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecemento das características principais do comercio. – Valoración do crecemento do sector comercial. – Análise da balanza de pagos en España e o comercio internacional español. – Caracterización das canles de comercialización máis comúns. – Coñecemento da distribución do comercio interior no territorio. 	<p>4.Describir o desenvolvemento comercial establecendo as súas características e describindo a ocupación territorial que impón..</p>	<p>4.1 Comenta gráficas e estatísticas que explican o desenvolvemento comercial. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Coñecemento da importancia do turismo na economía mundial actual. – Valoración de España como unha potencia turística. – Descrición do turismo nacional e da mobilidade temporal. – Avaliación do impacto social e económico do turismo. – Avaliación do impacto do turismo sobre a paisaxe. – Coñecemento das nvoas políticas para o desenvolvemento do turismo. 	<p>5.Localizar nun mapa os espazos turísticos enumerando as súas características e desigualdades rexionais..</p>	<p>5.1 Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico. C. Comunicación lingüística – C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización do papel da Administración Pública no sector terciario. – Valoración da situación actual da educación, da sanidade e outras actividades do sector terciario. – Caracterización da importancia dos medios de comunicación, a Internet e a publicidade no sector servizos. – Reflexión sobre a hiperabundancia de información existente no mundo actual. – Análise crítica da sociedade do coñecemento. 	<p>6.Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector “servizos” español, utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, bibliografía ou medios de comunicación social..</p>	<p>6.1 Comenta gráficas e estatísticas que explican o desenvolvemento turístico español. C. Mat. e bás. en cienc. e tec.</p> <p>6.2 Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>

– Avaliación das problemáticas ambientais dos transportes.	7. Utilizar correctamente a terminoloxía correspondente ao sector servizos.	7.1 Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial, ou outras actividades do sector servizos. C. Dixital
– Realización dunha investigación sobre a presenza dos servizos sociais na sociedade actual.	8. Identificar e comentar unha paisaxe transformada por unha importante zona turística.	8.1 Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e o emprego en España a partir de imaxes que reflicten o seu impacto nunha paisaxe. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 9	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Identifica as características do sector terciario español. C. Aprender a aprender.	Organiza as características do sector terciario nun mapa conceptual. P. 195 A. 01 Organiza nun esquema as principais características do comercio. P. 197 A. 01.
2.1 Explica a incidencia que para a economía española posúe o sector servizos. C. Dixital – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Aprender a aprender.	Redacta un informe sobre a achega do sector servizos ao PIB da Comunidade. P. 195 A. 05. Indica a relación que existe entre a dotación de infraestruturas de transporte e a actividade económica. P. 201 A. 04.
3.1 Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España. C. Aprender a aprender.	Organiza nun esquema as características do transporte aéreo en España. P. 205 A. 04.
3.2 Comenta sobre un mapa de transportes a trascendencia que este sector ten para o territorio. C. Com. ling.	Sinala que problemas xera a estrutura radial do sistema español. P. 201 A. 02.
3.3 Describe e analiza mapas que reflicten un sistema de transporte determinado. C. Dixital – C. Comunicación lingüística.	Detalla en dous mapas as zonas que melloraron a súa conectividade. P. 203 A. 02. Explica o valor estratéxico para os fluxos de mercadorías das denominadas autopistas do mar. P. 207 A. 05.
3.4 Distingue nun mapa os principais nós de transporte español. C. Mat. e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Compara e comenta o número de portos e a súa distribución nas zonas costeiras peninsulares. P. 201 A. 03.
3.5 Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Comunicación lingüística.	Razona se a rede actual do AVE é unha rede completa. P. 203 A. 03. Explica como aplicaríase a intermodalidade no transporte de viaxeiros. P. 207 A. 04.
4.1 Comenta gráficas e estatísticas que explican o desenvolvemento comercial. C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Indica como evolucionou o número de traballadores no sector servizos en España. P. 195 A. 04. Explica como evolucionou o comercio exterior español. P. 197 A. 04.
5.1 Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico. C. Comunicación lingüística – C. Dixital.	Explica a importancia que ten o turismo de masas. P. 209 A. 01. Explica o impacto que ten o turismo sobre a paisaxe. P. 211 A. 09.
6.1 Comenta gráficas e estatísticas que explican o desenvolvemento turístico español. C. Mat. e bás. en cienc. e tec.	Explica como é a oferta turística da propia provincia achegando datos. P. 209 A. 06.

6.2 Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Esquematiza as políticas formuladas para ordenar e impulsar a actividade turística no país. P. 211 A. 10. Explica como se estrutura a organización da Administración Pública española. P. 213 A. 02. Describe como transformou a Internet o acceso á información nos nosos días. P. 215 A. 03. Explica cal é o ritmo de crecemento anual da información na rede. P. 217 A. 01.
7.1 Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial, ou outras actividades do sector servizos. C. Dixital	Busca información do túnel do Canal da Mancha e compáraa coa do túnel de Gotardo utilizando mapas e imaxes. P. 220 A. 01.
8.1 Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e o emprego en España a partir de imaxes que reflicten o seu impacto nunha paisaxe. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Realiza unha investigación sobre a presenza dos servizos sociais que existen no propio municipio do alumnado seguindo un guión de traballo. P. 219 <i>Procedemento xeográfico</i> .

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Comezaremos describindo as características dos servizos e explicaremos como se clasifican na actualidade. A continuación analizaremos en profundidade, con axuda de gráficos e táboas estatísticas, as características principais do comercio interior e exterior de España. Proseguiremos facendo o mesmo co subsector dos transportes. coa axuda de diversos mapas analizaremos as redes dos diferentes transportes en España e prestaremos especial atención á xestión lóxística e ao transporte intermodal.

Continuaremos coa valoración da grande importancia do turismo dentro do sector terciario e da economía xeral de España explicando que é unha potencia turística. Distintos gráficos e estatísticas axudarán a que o alumnado comprenda esta faceta. Finalmente explicaremos o valor doutros tipos de servizos para a sociedade do benestar e coa lectura de distintos tipos de textos reflexionaremos sobre a gran cantidade de información que existe na sociedade actual e como debemos xestionala.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Características dos servizos			Comercio interior e exterior			Os medios de transporte			Os outros servizos			As TIC e os medios de comunicación			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 11: A CIDADE: ESTRUTURA E MORFOLOXÍA**Obxectivos Didácticos**

- Definir o concepto de cidade.
- Diferenciar os criterios que definen a cidade.
- Coñecer a distribución da poboación urbana da Unión Europea en 2014.
- Explicar a incidencia e importancia que teñen os axentes sociais na produción da cidade.
- Constatar os diferentes modos de producir a cidade.
- Valorar a cidade como mercadoría.
- Explicar como se estipula o valor do solo.
- Determinar os obxectivos do urbanismo.
- Caracterizar os plans urbanísticos.
- Coñecer a clasificación do solo.
- Explicar como se establece o emprazamento dunha cidade e onde se localiza.
- Describir e diferenciar os distintos tipos de planos.
- Explicar as características urbanas no século XX: a cidade xardín e a cidade funcionalista ou racionalista.
- Constatar as funcións e actividades urbanas e a súa localización.
- Valorar a descentralización de funcións.
- Analizar os cambios e as continuidades que se producen na cidade contemporánea e que provocan procesos de polarización socioeconómica e de xentrificación.
- Analizar un plano urbano: emprazamento, situación, trama urbana e funcións urbanas.
- Describir os distintos tipos de planos urbanos.
- Localizar as funcións urbanas nun barrio da propia cidade.
- Observar unha fotografía para describir as morfoloxías da cidade.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 10		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Definición do concepto de cidade. – Diferenciación dos criterios que definen a cidade. 	1. Definir a cidade.	1.1 Define 'cidade' e achega exemplos. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Caracterización dos plans urbanísticos. – Clasificación do solo. – Explicación de como se establece o emprazamento dunha cidade e de onde localiza. – Descrición e diferenciación dos distintos tipos de planos. 	2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo aos seus diferentes trazados.	2.1 Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica. C. Dixital – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor. 2.2 Analiza e explica o plano da cidade máis próxima, ou significativa, ao lugar de residencia. C. Dixital.
<ul style="list-style-type: none"> – Distribución da poboación urbana da Unión Europea en 2014. – Explicación da incidencia e importancia que teñen os axentes sociais da produción da cidade. – Constatación dos diferentes modos de producir a cidade. – Valoración da cidade como mercadoría. – Explicación de como se estipula o 	3. Identificar o proceso de urbanización enumerando as súas características e planificacións internas.	3.1 Identifica as características do proceso de urbanización. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Comunicación lingüística. 3.2 Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.

<p>valor do solo.</p> <p>– Determinación dos obxectivos do urbanismo.</p>		
<p>– Explicación das características urbana no século XX: a cidade xardín e a cidade funcionalista ou racionalista.</p> <p>– Constatación das funcións e actividades urbanas e da súa localización.</p> <p>– Valoración da descentralización de funcións.</p> <p>– Análise dos cambios e das continuidades que se producen na cidade contemporánea e que provocan procesos de polarización socioeconómica e de xentrificación.</p> <p>– Análise dun plano urbano: emprazamento, situación, trama urbana e funcións urbanas.</p> <p>– Descrición de distintos tipos de planos urbanos.</p>	<p>4. Analizar a morfoloxía e estrutura urbana extraendo conclusións da pegada da Historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución tanto económica como política da cidade.</p>	<p>4.1 Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.</p> <p>4.2 Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano dela. C. Aprender a aprender – C. Dixital.</p>
<p>– Localización das funcións urbanas nun barrio da propia cidade.</p> <p>– Observación dunha fotografía para describir as morfoloxías da cidade.</p>	<p>5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana.</p>	<p>5.1 Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e estrutura urbana dunha cidade coñecida. C. Aprender a aprender.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 10	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Define "cidade" e achega exemplos. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.</p>	<p>Organiza en forma de mapa conceptual os criterios que nos permiten definir a cidade. P. 225 A. 01.</p> <p>Razona por que resulta difícil concretar o concepto de cidade no ámbito mundial. P. 225 A. 02.</p>
<p>2.1 Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica. C. Dixital – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>	<p>Sinala nun mapa se as zonas residenciais e as industriais están preto. P. 231 A. 01.</p> <p>Indica se é suficiente a proporción de espazos verdes e de equipamentos. P. 231 Act. 02.</p>
<p>2.2 Analiza e explica o plano da cidade máis próxima, ou significativa, ao lugar de residencia. C. Dixital.</p>	<p>Nun plano da propia cidade, localiza os distritos ou barrios onde o prezo do solo onde resulta máis elevado e máis reducido. P. 229 A. 06.</p> <p>Interpreta o plano urbano da propia localidade. P. 241 A. 05.</p>
<p>3.1 Identifica as características do proceso de urbanización. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Indica que posibles intereses poden chegar a ter os diferentes axentes urbanos sobre a construción dun centro comercial, un parque feiral ou unhas instalacións deportivas. P. 227 A. 02.</p> <p>Explica en que consiste a especulación urbanística achegando algúns exemplos. P. 227 A. 03</p> <p>Investiga como quedou reflectida a especulación e a burbulla inmobiliaria no espazo urbano da propia cidade. P. 231 A. 07.</p>

3.2 Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.	Explica como evolucionou no tempo a localización da función industrial na cidade. P. 237 A. 05. Indica como se pode determinar o alcance da área de influencia dunha cidade na súa área circundante. P. 237 A. 07. Analiza a propia localidade e identifica se se están producindo procesos de polarización social. P. 239 A. 04.
4.1 Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.	Razoa por que nas áreas comerciais do núcleo antigo vive tan pouca xente. P. 232 A. 01. Razoa por que se afirma que o plano ortogonal favorece a homoxeneidade entre barrios. P. 233 A. 02. Sinala que vantaxes e inconvenientes ten hoxe un modelo de plano radiocéntrico. P. 233 A. 03.
4.2 Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano dela. C. Aprender a aprender – C. Dixital.	Explica por que os planos resultan útiles para o estudo da cidade. P. 234 A. 04. Analiza a trama urbana a partir da observación do plano dunha cidade. P. 241 A. 02. Identifica as características esenciais de cada plano urbano e razoa as vantaxes de residir nun barrio con un ou outro plano. P. 242 A. 01. Observa unha fotografía aérea, describe as morfoloxías urbanas, identifica os principais tipos de axentes sociais urbanos e explica a influencia que teñen na creación do espazo urbano. P. 243 A. 03.
5.1 Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e estrutura urbana dunha cidade coñecida. C. Aprender a aprender.	Describe e compara dúas fotografías para analizar as vantaxes e os inconvenientes de ambos tipos de cidades. P. 234 A. 06.

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Este tema pretende que o alumnado coñeza as características morfolóxicas da cidade, polo que empezaremos definindo o concepto de cidade, explicando os diferentes criterios que a definen e coñecendo como os diferentes axentes sociais producen o espazo urbano.

A continuación trataremos os principais obxectivos do urbanismo así como as características que teñen os plans urbanísticos e as distintas categorías do solo. Para isto, axudarémonos de mapas temáticos. Tamén coa axuda de imaxes aéreas e planos urbanísticos analizaremos as distintas morfoloxías que presentan as cidades.

Finalmente, coñeceremos e localizaremos no espazo, as diferentes funcións urbanas que se desenvolven nas cidades. Terminaremos o tema lendo algúns textos de diferente orixe para analizar os cambios e continuidades que se producen na cidade contemporánea e que provocan procesos de polarización socioeconómica e de xentrificación.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Concepto de cidade			Producción do espazo urbano			Urbanismo e ordenación do territorio			Morfoloxía e funcións urbanas			Polarización social en cidades			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 12: REDES URBANAS E PROBLEMÁTICA DA CIDADE ACTUAL**Obxectivos Didácticos**

- Explicar a desindustrialización das cidades e o renovado protagonismo das grandes cidades.
- Constatar o papel da cooperación e a competencia das cidades nun mundo global.
- Describir a xerarquía urbana en España.
- Localizar e describir as áreas metropolitanas e as conurbacións españolas.
- Situar as redes urbanas en Europa.
- Explicar os eixes urbanos españois e caracterizar o sistema urbano de España.
- Xustificar como a globalización e a internacionalización modificaron as formas urbanas.
- Explicar o paso da cidade á metrópole.
- Diferenciar entre o modelo compacto e o modelo difuso da cidade.
- Constatar as diferentes problemáticas da cidade española contemporánea.
- Explicar a evolución da cidade preindustrial en España até o século XVIII.
- Describir a cidade industrial do século XIX e XX.
- Analizar as políticas medioambientais e de rexeneración urbana que garanten o desenvolvemento dunha cidade para que sexa sostible.
- Analizar un diagrama de dispersión ou nube de puntos aplicado á poboación dalgunhas provincias e capitais españolas en 2015.
- Describir os modelos de cidade compacta e cidade difusa e dispersa a partir da observación de dous esquemas.
- Describir a xerarquía e o sistema urbano español a partir dun mapa temático.
- Elaborar un mapa conceptual dixital sobre a agricultura urbana e periurbana.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 10		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación da desindustrialización das cidades e o renovado protagonismo das grandes cidades. – Constatación do papel da cooperación e da competencia das cidades nun mundo global. 	1. Identificar o proceso de urbanización enumerando as súas características e planificacións internas.	1.1 Identifica as características do proceso de urbanización. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.
<ul style="list-style-type: none"> – Explicación da evolución da cidade preindustrial en España até o século XVIII. – Descrición da cidade industrial do século XIX e XX. 	2. Analizar a morfoloxía e estrutura urbana extraendo conclusións da pegada da Historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución tanto económica como política da cidade..	2.1 Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.
<ul style="list-style-type: none"> – Descrición da xerarquía urbana en España. – Localización e descrición das áreas metropolitanas e das conurbacións españolas. – Localización das redes urbanas en Europa. – Explicación dos eixes urbanos españois e caracterización do sistema urbano de España. – Descrición da xerarquía e do sistema urbano español a partir dun mapa temático. 	3. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio..	3.1 Explica a xerarquización urbana española. C. Aprender a aprender – C. Dixital – C. Comunicación lingüística.

<ul style="list-style-type: none"> - Xustificación de como a globalización e a internacionalización modificaron as formas urbanas. - Explicación do paso da cidade á metrópole. - Diferenciación entre o modelo compacto e o modelo difuso da cidade. - Constatación das diferentes problemáticas da cidade española contemporánea. - Análise das políticas medioambientais e de rexeneración urbana que garanten o desenvolvemento dunha cidade para que sexa sostible. - Descrición dos modelos de cidade compacta e cidade difusa e dispersa a partir da observación de dous esquemas. 	<p>4.Describir a rede urbana española comentando as súas características..</p>	<p>4.1 Describe e analiza as influencias mutuas existentes entre a cidade e o espazo que a rodea. C. Aprender a aprender – C. Dixital – C. Comunicación lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Análise dun diagrama de dispersión ou nube de puntos aplicado á poboación dalgúns provincias e capitais españolas en 2015. - Elaboración dun mapa conceptual dixital sobre a agricultura urbana e periurbana. 	<p>5. Obter e seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, medios de comunicación social ou bibliografía.</p>	<p>5.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas que amosen a configuración e problemática do sistema urbano español. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Dixital.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 10	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Identifica as características do proceso de urbanización. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender.</p>	<p>Explica como incide o fenómeno da globalización na evolución das cidades. P. 248 A. 01. Indica se continúa presente no século XXI a industria nas cidades. P. 248 A. 02.</p>
<p>2.1 Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Investiga que características comúns teñen a cidade musulmá e a cidade cristiá medievais. P. 258 A. 01. Sinala cales son as funcións propias da cidade na etapa preindustrial. P. 261 A. 05. Indica que factores explican a expansión da cidade industrial en España no século XX. P. 261 A. 07.</p>
<p>3.1 Explica a xerarquización urbana española. C. Aprender a aprender – C. Dixital – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Sinala que criterio se utiliza habitualmente para organizar as cidades españolas e ordena en forma de esquema os diversos niveis funcionais coa súa característica máis destacada. P. 251 A. 01. Indica cal é o principal eixe urbano do continente europeo e describe as súas características. P. 251 A. 05. Observa un mapa e compara a distribución dos eixes urbanos coa xerarquía de cidades que ten España. P. 252 A. 06. Localiza os núcleos urbanos que estaban máis illados a mediados de 1600. P. 259 A. 03. Observa un mapa e comenta, segundo a súa categoría xerárquica, os tipos de cidades que é posible encontrar en España. P. 267 A. 02.</p>

<p>4.1 Describe e analiza as influencias mutuas existentes entre a cidade e o espazo que a rodea. C. Aprender a aprender – C. Dixital – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Explica os diversos factores que fixeron posible a aparición do fenómeno metropolitano. P. 255 A. 01.</p> <p>Explica que funcións e actividades se concentran no núcleo antigo e no ensanche metropolitanos. P. 255 A. 03.</p> <p>Indica que tipos de zonas residenciais existen na periferia das grandes cidades. P. 257 A. 02.</p> <p>Explica a orixe e as causas da degradación das periferias urbanas españolas. P. 257 A. 04.</p> <p>Busca imaxes do antes e do despois dalgúns exemplos que atopa de actuacións urbanas de recuperación de solos. P. 263 A. 03.</p>
<p>5.1 Selecciona e analiza noticias periodísticas que amosen a configuración e problemática do sistema urbano español. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor – C. Dixital.</p>	<p>Investiga que iniciativas públicas ou privadas se levan a cabo nalgún municipio para promocionarse, organizaas nun calendario e describe cales son as máis destacadas. P. 248 A. 05.</p> <p>Investiga que zonas ou barrios da propia cidade son os máis degradados, escolle un destes exemplos e explica que indicadores socioeconómicos lle permiten demostralo, que plans ou proxectos liderados polas administracións se están aplicando para paliar estas desigualdades e que asociacións ou movementos veciñais traballan para responder ás necesidades que teñen os habitantes da zona. P. 257 A. 05.</p> <p>Busca en distintos medios imaxes de tres momentos da evolución da propia cidade ao longo do século XX e describe que elementos cambiaron e cales permanecen inalterables. P. 261 A. 09.</p>

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Neste tema abordaremos as problemáticas relacionadas coas cidades globais actuais e as redes urbanas. Para isto, describiremos a cidade española do século XXI e o sistema de xerarquía urbana do noso país, axudándonos de recursos da Internet, gráficos e mapas urbanos actuais.

Seguidamente avaliaremos como se foron transformando as morfoloxías das cidades españolas e, sobre todo, valorando o modelo de cidade compacta e o modelo de cidade difusa. Isto daranos entrada ás problemáticas que sofren as cidades españolas contemporáneas.

Continuaremos coa descrición da evolución da cidade en España analizando imaxes actuais e do pasado das áreas urbanas. Para terminar, a partir de diferentes textos analizaremos as políticas medioambientais e de rexeneración urbana que garanten o desenvolvemento dunha cidade para que sexa sostible.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos: Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	A cidade española do século XXI			Redes e sistemas urbanos			Transformacións e problemáticas			A evolución da cidade			A cidade sostible			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 13: A ORGANIZACIÓN POLÍTICA E TERRITORIAL DE ESPAÑA**Obxectivos Didácticos**

- Valorar España como un Estado democrático.
- Diferenciar entre democracia constitucional e democracia parlamentaria.
- Caracterizar a división de poderes na España actual.
- Ler e analizar textos da Constitución de 1978.
- Describir a organización territorial do Estado español.
- Caracterizar as institucións autonómicas.
- Describir o poder local: a administración provincial e municipal e outras entidades territoriais.
- Constatar a existencia de condicionantes do medio físico na diversidade territorial de España.
- Explicar a dualidade centro-periferia e o balance económico e demográfico como exemplos de contrastes territoriais.
- Analizar os desequilibrios e desigualdades territoriais máis destacados no Estado español.
- Describir os proxectos de modernización e industrialización en España.
- Caracterizar as políticas rexionais e de cohesión que se levan a cabo en España.
- Analizar os efectos das políticas rexionais sobre o territorio.
- Constatar a estrutura de financiamento das Comunidades Autónomas.
- Identificar procesos de participación cidadá no ámbito da xestión política para favorecer o fortalecemento da democracia.
- Elaborar un proxecto para propor que se implante o orzamento participativo no Consello Escolar.
- Deseñar e pór en práctica unha enquisa de opinión.
- Analizar o Método d'Hondt e as súas consecuencias nos partidos políticos .
- Recoñecer o poder xudicial español a través de exemplos periodísticos.
- Deseñar unha proposta de *app* que se poida implementar no propio municipio e cuxo obxectivo sexa fomentar a participación cidadá.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 11		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Valoración de España como un Estado democrático. – Diferenciación entre democracia constitucional e democracia parlamentaria. – Caracterización da división de poderes na España actual. – Lectura e análise de textos da Constitución de 1978. – Descrición da organización territorial do Estado español. – Caracterización das institucións autonómicas. – Descrición do poder local: a administración provincial e municipal e outras entidades territoriais. 	<p>1.Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, rexional, autonómica e nacional.</p>	<p>1.1 Localiza e explica nun mapa a organización territorial española partindo do municipio e Comunidad Autónoma. C. Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Constatación da existencia de condicionantes do medio físico na diversidade territorial de España. 	<p>2.Analizar a organización territorial española describindo os desequilibrios e contrastes</p>	<p>2.1 Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978. C. Comunicación lingüística – C.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Explicación da dualidade centro-periferia e do balance económico e demográfico como exemplos de contrastes territoriais. - Análise dos desequilibrios e desigualdades territoriais máis destacados no Estado español. - Descrición dos proxectos de modernización e industrialización en España. - Caracterización das políticas rexionais e de cohesión que se levan a cabo en España. - Análise dos efectos das políticas rexionais sobre o territorio. - Constatación da estrutura de financiamento das Comunidades Autónomas. 	<p>territoriais e os mecanismos correctores..</p>	<p>Sociais e cívicas.</p> <p>2.2 Explica as políticas territoriais que practican as Comunidades Autónomas en aspectos concretos. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>2.3 Enumera os desequilibrios e contrastes territoriais existentes na organización territorial española. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Dixital.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Identificación de procesos de participación cidadá no ámbito da xestión política para favorecer o fortalecemento da democracia. - Elaboración dun proxecto para propor que se implante o orzamento participativo no Consello Escolar. - Deseño e posta en práctica dunha enquisa de opinión. - Análise do Método d'Hondt e das súas consecuencias nos partidos políticos . - Recoñecemento do poder xudicial español a través de exemplos periodísticos. - Deseño dunha proposta de app que se poida implementar no propio municipio e cuxo obxectivo sexa fomentar a participación cidadá. 	<p>3. Obter e seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España utilizando fontes nas que se encontre dispoñible, tanto na Internet, medios de comunicación social ou bibliografía.</p>	<p>3.1 Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas. C. Dixital – C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 11	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
<p>1.1 Localiza e explica nun mapa a organización territorial española partindo do municipio e Comunidade Autónoma. C. Aprender a aprender.</p>	<p>Representa en forma de mapa conceptual como se organiza territorialmente o Estado español desde as entidades máis pequenas ás máis grandes. P. 275 A. 01.</p>
<p>2.1 Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978. C. Comunicación lingüística – C. Sociais e cívicas.</p>	<p>Indica que dous grandes tipos de competencias contempla a Constitución e os estatutos para as Comunidades Autónomas. P. 275 A. 02.</p> <p>Describe como se organiza o goberno municipal, sinala que tipo de servizos lles ofrece aos cidadáns e como obtén os recursos necesarios para levalos a cabo. P. 275 A. 03.</p> <p>Explica que son os partidos xudiciais e as mancomunidades. P. 275 A. 04.</p> <p>Le algúns artigos da Constitución española e resume as ideas principais. P. 289 A. 03.</p>

<p>2.2 Explica as políticas territoriais que practican as Comunidades Autónomas en aspectos concretos. C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>	<p>Elabora un dossier sobre a propia Comunidade Autónoma no que inclúe a data de aprobación do Estatuto de Autonomía, a data das últimas eleccións e o nome do partido gañador, o nome do Presidente e dos Conselleiros do Goberno, algunhas competencias plenas e a fonte de recursos para atender as competencias que lle son propias. P. 275 A. 05.</p> <p>Busca un exemplo de municipio da propia provincia que implantara os orzamentos participativos e logo describe como organizaron o proceso de participación cidadá. P. 285 A. 04.</p>
<p>2.3 Enumera os desequilibrios e contrastes territoriais existentes na organización territorial española. C. Comunicación lingüística – C. Aprender a aprender – C. Dixital.</p>	<p>Indica que características do medio físico inflúen na diversidade rexional da Península Ibérica. P. 277 A. 01.</p> <p>Sinala a que tipo de contrastes fai referencia a dualidade centro-periferia na historia contemporánea española. P. 277 A. 02.</p> <p>Explica como evolucionou a distribución da poboación en España. P. 280 A. 01.</p> <p>Organiza nun esquema os condicionantes que explican os desequilibrios do sector agrario. P. 280 A. 02.</p> <p>Indica que caracteriza a economía postindustrial nas Comunidades máis desenvolvidas. P. 280 A. 03.</p> <p>Investiga como se distribúe na actualidade a inmigración internacional en España por Comunidades Autónomas, elabora un diagrama de barras que amosa o resultado do traballo e redacta un texto breve que resume as ideas máis destacadas. P. 280 A. 04.</p>
<p>3.1 Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas. C. Dixital – C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística.</p>	<p>Busca información sobre algúns dos proxectos de modernización e industrialización na España do século XX e valora cal foi o seu resultado. P. 283 A. 01.</p> <p>Organiza nun esquema os principais instrumentos que aplica na actualidade a Administración Xeral do Estado en política rexional e explica que obxectivo perseguen. P. 283 A. 02.</p> <p>Explica por que non todas as Comunidades Autónomas reciben diñeiro procedente do Fondo de Compensación Interterritorial. P. 283 A. 03.</p>

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Empezaremos describindo e analizando como é o sistema democrático español e explicando en profundidade a división de poderes no noso Estado. Seguidamente explicaremos como se organiza territorialmente o Estado español, facendo fincapé nas Comunidades Autónomas.

A continuación, analizaremos con detemento os principais contrastes e desequilibrios que ten o territorio español para, despois, valorar as diferentes propostas que se fixeron ao longo dos últimos anos para conseguir unha certa cohesión rexional.

Finalizaremos identificando procesos de participación cidadá no ámbito da xestión política para favorecer o fortalecemento da democracia, lendo e analizando diferentes textos e táboas estatísticas.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:
Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	Sistema democrático español			Organización territorial			Contrastes e desequilibrios			Políticas rexionais e de cohesión			Participación cidadá			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

UNIDADE 14: ESPAÑA EN EUROPA E NO MUNDO**Obxectivos Didácticos**

- Definir o concepto de globalización.
- Describir o proceso de globalización desde o punto de vista económico, social e cultural.
- Determinar as desigualdades territoriais no mundo: os países desenvolvidos e os países pobres.
- Constatar os contrastes físicos en Europa: o relevo, as paisaxes e os dominios bioclimáticos.
- Recoñecer a situación actual dos sectores primario, secundario e terciario da Unión Europea.
- Valorar a construción da Unión Europea e constatar que se trata dunha organización supranacional.
- Caracterizar as institucións e os organismos da Unión Europea.
- Detectar os obxectivos da Unión Europea.
- Constatar a utilidade das políticas rexionais da Unión Europea.
- Analizar os Fondos de Cohesión e dos Fondos Estruturais e de Investimento Europeos.
- Coiñecer algunhas das iniciativas comunitarias.
- Constatar os países partidarios da Unión Europea e dos países escépticos.
- Describir o proceso de adhesión de España á Comunidade Europea.
- Valorar o balance da adhesión de España á Unión Europea.
- Avaliar os efectos da integración no ámbito económico e no ámbito social.
- Explicar a incidencia da política rexional europea na economía e a sociedade españolas.
- Contextualizar España na Unión Europea e a escala mundial.
- Valorar a homoxeneización das políticas económicas.
- Describir a situación de España en canto ao PIB, á educación e ao IDH.
- Constatar a proxección cultural de España no mundo.
- Identificar as políticas públicas de cooperación internacional de España para o desenvolvemento, dirixidas á loita contra a pobreza e a consecución dun desenvolvemento humano sostible nos países de América Latina e o Caribe.
- Ler e comentar textos.
- Valorar o programa de bolsas Erasmus.
- Contextualizar a economía española na Unión Europea e o mundo a partir da análise dunha táboa de datos.

Contidos, Criterios de Avaliación, Estándares de Apr. e Competencias Clave por Bloques

BLOQUE 12		
Contidos	Crit. de Avaliación	Estánd. de Aprend. e Com. Clave
<ul style="list-style-type: none"> – Determinación das desigualdades territoriais no mundo: os países desenvolvidos e os países pobres. – Constatación dos contrastes físicos en Europa: o relevo, as paisaxes e os dominios bioclimáticos. 	1. Definir a situación xeográfica de España no mundo establecendo a súa posición e localizando os seus territorios.	1.1 Localiza nun mapa as grandes áreas xoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación. C. Dixital – C. Aprender a aprender. 1.2 Identifica aspectos relevantes de España na situación mundial. C. Comunicación lingüística. 1.3 Localiza a situación española entre as grandes áreas xoeconómicas mundiais. C. Sent. de inic. e esp. emp.
<ul style="list-style-type: none"> – Recoñecemento da situación actual dos sectores primario, secundario e terciario da Unión Europea. 	2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial, os	2.1 Explica a posición de España na Unión Europea. C. Comunicación lingüística – C.

<ul style="list-style-type: none"> – Valoración da construción da Unión Europea e constatación desta como unha organización supranacional. – Caracterización das institucións e dos organismos da Unión Europea. – Detección dos obxectivos da Unión Europea. 	<p>contrastes físicos e socioeconómicos.</p>	<p>Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Constatación da utilidade das políticas rexionais da Unión Europea. – Análise dos Fondos de Cohesión e dos Fondos Estruturais e de Investimento Europeos. – Coñecemento dalgunhas das iniciativas comunitarias. – Constatación dos países partidarios da Unión Europea e dos países escépticos. – Descrición do proceso de adhesión de España á Comunidade Europea. – Valoración do balance da adhesión de España á Unión Europea. – Avaliación dos efectos da integración no ámbito económico e no ámbito social. – Explicación da incidencia da política rexional europea na economía e na sociedade españolas. 	<p>3. Identificar a posición de España dentro da Unión Europea enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se levan a cabo en Europa e que afectan o noso país.</p>	<p>3.1 Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p> <p>3.2 Comenta noticias periodísticas ou textos que explican a posición de España na UE. C. Com. lingüística.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Definición do concepto de globalización. – Descrición do proceso de globalización desde o punto de vista económico, social e cultural. 	<p>4. Definir a globalización explicando os seus trazos.</p>	<p>4.1 Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afectan o noso país. C. Aprender a aprender.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Identificación das políticas públicas de cooperación internacional de España para o desenvolvemento, dirixidas á loita contra a pobreza e a consecución dun desenvolvemento humano sostible nos países de América Latina e no Caribe. – Lectura e comentario de textos. – Valoración do programa de bolsas Erasmus. 	<p>5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial resumindo as características do un e do outro.</p>	<p>5.1 Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos do concepto mundialización e do concepto diversidade territorial. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.</p>
<ul style="list-style-type: none"> – Contextualización de España no contexto da Unión Europea e no ámbito mundial. – Valoración da homoxeneización das políticas económicas. – Descrición da situación de España en canto ao PIB, á educación e ao IDH. – Constatación da proxección cultural de España no mundo. – Contextualización da economía española na Unión Europea e no mundo a partir da análise dunha táboa de datos. 	<p>6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou online e en opinións expostas nos medios de comunicación social.</p>	<p>6.1 Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica. C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>

Estándares de Aprendizaxe e Descritores para o seguimento dos Estándares

BLOQUE 12	
Estándares de Aprendizaxe	Descritores
1.1 Localiza nun mapa as grandes áreas xeoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación. C. Dixital – C. Aprender a aprender.	Explica por que os países se organizan en bloques políticos, económicos e comerciais. P. 293 A. 01. Indica que países non están integrados en ningún dos bloques políticos, económicos ou comerciais. P. 293 A. 02.
1.2 Identifica aspectos relevantes de España na situación mundial. C. Comunicación lingüística.	Explica como incidiu no sector agrario español o feito de formar parte da UE. P. 311 A. 02. Sinala que diferenzas presenta a poboación activa e a taxa de paro española respecto do conxunto da UE. P. 311 A. 04.
1.3 Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoeconómicas mundiais. C. Sent. de inic. e esp. emp.	Investiga cal é o lugar de España no mundo segundo IDH. P. 311 A. 05.
2.1 Explica a posición de España na Unión Europea. C. Comunicación lingüística – C. Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía.	Explica os contrastes do relevo europeo. P. 295 A. 01. Explica como se manifestan os contrastes socioeconómicos dos países europeos. P. 297 A. 01. Observa e analiza unha táboa estatística para describir a situación da economía española na Unión Europea e no mundo. P. 317 A. 03.
3.1 Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España. C. Aprender a aprender – C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.	Explica para que se utilizan os Fondos Estruturais e de Investimento Europeos e os Fondos de Cohesión da política rexional europea. P. 303 A. 02. Describe as etapas de investimento dos fondos da política rexional europea. P. 303 A. 04. Explica por que non puido España formar parte da Unión Europea até o ano 1986. P. 307 A. 01. Sinala que indicadores nos permiten avaliar no ámbito económico a integración de España na UE. P. 307 A. 02. Valora como foi a integración española na Unión Europea. P. 307 A. 03.
3.2 Comenta noticias periodísticas ou textos que explican a posición de España na UE. C. Com. lingüística.	Realiza un comentario de texto sobre o Marco Común Europeo de Referencia. P. 315 A. 01.
4.1 Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afectan o noso país. C. Aprender a aprender.	Elabora un cadro resumo de cada tipo de globalización. P. 293 A. 05. Organiza nun esquema as consecuencias da globalización económica e da globalización social. P. 293 A. 06.
5.1 Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos do concepto mundialización e do concepto diversidade territorial. C. Aprender a aprender – C. Sociais e cívicas.	Sintetiza cal foi o proceso de construción da Unión Europea. P. 301 A. 01. Describe que avance primordial supuxo a UE en relación coa CEE. P. 301 A. 02. Indica a que denominamos espazo Schengen e que implicacións ten para os cidadáns da UE e para os non comunitarios. P. 301 A. 06.

<p>6.1 Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica. C. Comunicación lingüística – C. Sentido de iniciativa e espírito emprendedor.</p>	<p>Investiga que vantaxes e que inconvenientes ten a adopción do euro como moeda común europea. P. 301 A. 07.</p> <p>Indica como se organiza a cooperación española en Latinoamérica. P. 313 A. 03.</p> <p>Busca información sobre a situación actual dos <i>Obxectivos do Milenio</i>. P. 313 A. 07.</p> <p>Analiza e valora o programa de bolsas Erasmus. P. 316 A. 01.</p>
--	---

Metodoloxía: Actividades e estratexias de ensinanza e aprendizaxe

Neste tema último tema abordaremos a situación de España dentro do marco europeo e mundial. Para isto empezaremos definindo o concepto de globalización e describindo o proceso de globalización desde un enfoque económico, social e cultural para entender as actuais desigualdades territoriais no mundo.

Utilizaremos mapas para localizar os principais bloques de países.

Seguidamente avaliaremos como os contrastes físicos e económicos determinan a situación actual de Europa polo que analizaremos distintos mapas e gráficos. Continuaremos contextualizando a Unión Europea como unha organización supranacional e explicaremos as funcións principais das súas institucións e organismos.

Finalmente valoraremos as políticas rexionais da Unión Europea e a súa incidencia na economía e a sociedade española. Despois avaliaremos como foi o proceso de adhesión de España na Unión Europea e cal é o papel do noso Estado dentro da UE e do mundo.

Guía Didáctica e outros Recursos Didácticos

Esta Unidade está acompañada por unha Guía Didáctica na que se ofrecen os seguintes recursos:

Solucións das actividades.

Orientacións didácticas con especificación das intencións básicas da Unidade.

Recursos na rede dispoñibles a través da plataforma Tiching.

Ademais da Guía, esta Unidade dispón dos seguintes recursos:

Actividades de Reforzo e Ampliación, que favorecen o tratamento da diversidade.

Táboas de Estándares de Aprendizaxe, que especifican que actividades do libro correspondentes a esta Unidade traballan e axudan a avaliar os criterios de avaliación e estándares de aprendizaxe do currículo da nosa Comunidade.

Proposta curricular co desglose dos contidos, criterios de avaliación, estándares de aprendizaxe e descritores destes estándares traballados na Unidade.

Instrumentos de Avaliación

Cada Unidade contén os seguintes instrumentos básicos de Avaliación:

Actividades de Avaliación Inicial para identificar os coñecementos previos do alumnado.

Actividades de Avaliación Final estruturadas en 10 preguntas seguindo modelos propios desta etapa educativa.

Avaliación dos contidos mínimos da Unidade

Rúbrica de Avaliación do alumnado para valorar a adquisición dos contidos mínimos esixibles para superar a materia especificados no apartado 3.3 da Programación Didáctica Xeografía. A Avaliación Continua que desenvolva o profesorado deberá prestar unha especial atención á consecución progresiva destes contidos mínimos da Unidade.

Ver dita Rúbrica de Avaliación na páxina seguinte:

Alumnas e alumnos	A globalización			Contrastes físicos e económicos			A Unión Europea			A política rexional europea			España na UE e o mundo			Valoración global
	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	Consolidado	Con dificultades	Non consolidado	
1																
2																
3																
4																
5																
6																
7																
8																
9																
10																
11																
12																
13																
14																
15																
16																
17																
18																
19																
20																
21																
22																
23																
24																
25																
26																
27																
28																
29																
30																

CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE.

INDICADORES DE LOGRO.

COMPETENCIAS CLAVE.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 005 A. 01	Comunicación Lingüística
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 005 A. 04	Dixital
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 009 A. 01	Comunicación Lingüística
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 009 A. 02	Comunicación Lingüística
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 010 A. 03	Aprender a Aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.1. Recoñecer a peculiaridade do coñecemento xeográfico utilizando as súas ferramentas de análise e os seus procedementos. Est. Apr.XHB1.1.1. Describe a finalidade do estudo da xeografía, e as principais ferramentas de análise e os seus procedementos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 017 A. 04	Comunicación Lingüística
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais. Est. Apr.XHB1.2.1. Identifica as paisaxes xeográficas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 007 A. 01	Comunicación Lingüística
Bloque 1 Crit. Aval. B1.2. Identificar o espazo xeográfico como tal nas súas diversas ocupacións, entendéndoo como centro de relacións humanas e sociais. Est. Apr.XHB1.2.2. Enumera e describe as características das paisaxes xeográficas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 007 A. 02	Aprender a Aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico. Est. Apr.XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 010 A. 05	Dixital
Bloque 1 Crit. Aval. B1.3. Distinguir e analizar os tipos de planos e mapas con diferentes escalas, identificándoos como ferramentas de representación do espazo xeográfico. Est. Apr.XHB1.3.1. Utiliza adecuadamente as ferramentas características da ciencia xeográfica.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 010 A. 06	Aprender a Aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000. Est. Apr.XHB1.4.1. Extrae información do mapa topográfico mediante os procedementos de traballo do xeógrafo.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 013 A. 03	Sentido de Iniciativa e Espírito Emprendedor

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 1 Crit. Aval. B1.4. Analizar e comentar o mapa topográfico nacional E: 1/50.000. Est. Apr.XHB1.4.2. Extrae a información de mapas e planos de diferentes escalas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 015 A. 02	Aprender a Aprender
Bloque 1 Crit. Aval. B1.5. Diseñar e comparar mapas sobre espazos xeográficos próximos utilizando os procedementos característicos. Est. Apr.XHB1.5.1. Identifica nunha paisaxe as diferenzas entre paisaxe natural e cultural.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 017 A. 05	Dixital
Bloque 1 Crit. Aval. B1.6. Procurar, seleccionar e elaborar información de contido xeográfico obtida de fontes diversas, e presentala de xeito adecuado. Est. Apr.XHB1.6.1. Analiza e extrae conclusións da observación dun plano e dun mapa, comentando as características do espazo xeográfico.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 01	P. 016 A. 03	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade. Est. Apr.XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 025 A. 02	Aprender a Aprender
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade. Est. Apr.XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 027 A. 01	Aprender a Aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.1. Distinguir as singularidades do espazo xeográfico español establecendo os aspectos que lle confiren unidade e os elementos que ocasionan diversidade. Est. Apr.XHB2.1.1. Debuxa e sinala sobre un mapa físico de España as unidades do relevo español, comentando as súas características.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 029 A: 02	Aprender a Aprender
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 033 A. 01	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 035 A. 04	Comunicación Lingüística
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 035 A. 05	Comunicación Lingüística
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 035 A. 07	Comunicación Lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.2. Describir os trazos do relevo español, situando e analizando as súas unidades de relevo. Est. Apr.XHB2.2.1. Identifica e representa nun mapa os elementos do relevo que son similares e diferentes do territorio peninsular e insular.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 039 A. 02	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.3. Definir o territorio español subliñando as diferenzas das unidades morfoestruturais. Est. Apr.XHB2.3.1. Enumera e describe os principais trazos do relevo de España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 025 A. 01	Aprender a Aprender
Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 025 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 027 A. 06	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 029 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 031 A. 03	Comunicación Lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 2 Crit. Aval. B2.4. Diferenciar a litoloxía de España, incidindo nas súas características e na modelaxe. Est. Apr.XHB2.4.1. Clasifica as unidades do relevo español segundo as súas características xeomorfolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 031 A. 04	Comunicación Lingüística
Bloque 2 Crit. Aval. B2.5. Utilizar correctamente o vocabulario específico da xeomorfoloxía. Est. Apr.XHB2.5.1. Describe sumariamente nun mapa a evolución xeolóxica e a conformación do territorio español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 023 A. 01	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.6. Procurar e seleccionar información do relevo obtido de fontes diversas (bibliográficas, cartográficas, internet ou traballos de campo), e presentala de xeito adecuado sinalando os condicionamentos que o relevo pode impor. Est. Apr.XHB2.6.1. Realiza un corte topográfico e explica o relevo que reflicte.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 040 A. 03	Aprender a Aprender
Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Identificar as características edáficas dos solos. Est. Apr.XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 021 A. 04	Comunicación Lingüística
Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Identificar as características edáficas dos solos. Est. Apr.XHB2.7.1. Enumera e describe os elementos constitutivos dos tipos de solo de España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 023 A. 04	Aprender a Aprender
Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Identificar as características edáficas dos solos. Est. Apr.XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 021 A. 05	Dixital
Bloque 2 Crit. Aval. B2.7. Identificar as características edáficas dos solos. Est. Apr.XHB2.7.2. Localiza nun mapa de España os tipos de solos peninsulares e insulares.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 041 A. 04	Aprender a Aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.1. Sinalar nun mapa de España os dominios climáticos. Est. Apr.XHB3.1.1. Localiza os climas nun mapa de España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 051 A. 01	Aprender a Aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferenciais. Est. Apr.XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 047 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.2. Distinguir os climas en España e comentar as súas características, sinalando os factores e os elementos que os compoñen, para diferenciais. Est. Apr.XHB3.2.1. Describe e compara os climas en España, enumerando os factores e os elementos característicos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 047 A. 05	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.3. Distinguir os climas en España e a súa representación en climogramas. Est. Apr.XHB3.3.1. Representa e comenta climogramas específicos de cada clima.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 061 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 049 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 051 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 053 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 055 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.4. Comentar a información climatolóxica que se deduce utilizando mapas de temperaturas ou precipitacións de España. Est. Apr.XHB3.4.1. Comenta as características dos climas españois a partir dos seus climogramas representativos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 059 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura. Est. Apr.XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectados nas estacións climatolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 045 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura. Est. Apr.XHB3.5.1. Enumera os trazos dos tipos de tempo atmosférico reflectados nas estacións climatolóxicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 045 A. 05	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.5. Analizar os tipos de tempo atmosférico en España utilizando os mapas de superficie e de altura. Est. Apr.XHB3.5.2. Identifica e interpreta nun mapa do tempo os elementos que explican os tipos de tempo atmosférico.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 060 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.6. Interpretar un mapa do tempo aplicando as características dos tipos de tempo peninsulares ou insulares. Est. Apr.XHB3.6.1. Comenta un mapa do tempo de España distinguindo os elementos que explican o tipo de tempo característico da estación do ano correspondente.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 060 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía. Est. Apr.XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 057 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía. Est. Apr.XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 057 A. 06	Comunicación lingüística
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía. Est. Apr.XHB3.7.1. Analiza como afecta a España o cambio climático.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 061 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.7. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á diversidade climática de España utilizando as fontes dispoñibles, tanto de internet como de medios de comunicación social, ou bibliografía. Est. Apr.XHB3.7.2. Extrae conclusións ambientais, utilizando gráficas e estatísticas que reflicten as chuvias torrenciais.							
Bloque 3 Crit. Aval. B3.8. Identificar as rexións vexetais. Est. Apr.XHB3.8.1. Identifica nun mapa os dominios vexetais, e describe e comenta as súas características.							
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 049 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 051 A. 05	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 053 A. 05	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 055 A. 06	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.1. Ante unha paisaxe natural, identifica as formacións vexetais que aparezan.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 03	P. 060 A. 02	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 3 Crit. Aval. B3.9. Diferenciar razoadamente as formacións vexetais españolas. Est. Apr.XHB3.9.2. Analiza razoadamente unha cliserie.							
Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe. Est. Apr.XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 065 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 4 Crit. Aval. B4.1. Explicar a diversidade hídrica da Península Ibérica e nas illas, enumerando e localizando os tipos de elementos hídricos que se poden percibir coa observación da paisaxe. Est. Apr.XHB4.1.1. Explica a diversidade hídrica en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 065 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 4 Crit. Aval. B4.2. Describir as cuncas fluviais españolas situándoas nun mapa e enumerando as súas características. Est. Apr.XHB4.2.1. Localiza nun mapa de España as principais cuncas fluviais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 065 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 4 Crit. Aval. B4.3. Identificar os réximes fluviais máis característicos. Est. Apr.XHB4.3.1. Relaciona os réximes hídricos dos cursos fluviais coas posibilidades de aproveitamento hídrico en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 083 A. 03	Dixital
Bloque 4 Crit. Aval. B4.4. Enumerar as zonas húmidas de España, localizalas nun mapa e comentar as súas características. Est. Apr.XHB4.4.1. Localiza nun mapa as zonas húmidas españolas, e debate un aspecto de actualidade sobre este tema.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 066 A. 06	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. Est. Apr.XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 069 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. Est. Apr.XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 069 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. Est. Apr.XHB4.5.1. Sitúa nun mapa da rede hidrográfica española os grandes encoros, e deduce consecuencias, analizando tamén as características climáticas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 069 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 4 Crit. Aval. B4.5. Analizar o aproveitamento dos recursos hídricos en España, incluíndo as características de seca e das chuvias torrenciais do clima. Est. Apr.XHB4.5.2. Analiza e comenta gráficas e estatísticas que reflecten as épocas de seca en relación cun mapa de tipos de réximes fluviais dos ríos da Península Ibérica, e saca conclusións.							

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 4 Crit. Aval. B4.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á hidroloxía española, incidindo na explotación das augas subterráneas, utilizando distintas fontes de información. Est. Apr.XHB4.6.1. Selecciona imaxes e novas xornalísticas que reflectan a desigualdade hídrica española e a súa interacción coas actividades humanas.							
Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos. Est. Apr.XHB5.1.1. Distingue as características dos grandes conxuntos paisaxísticos españois.							
Bloque 5 Crit. Aval. B5.1. Describir e reflectir nun mapa as paisaxes naturais españolas, identificando os seus trazos. Est. Apr.XHB5.1.2. Localiza no mapa as paisaxes naturais españolas e identifica as súas características.							
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano. Est. Apr.XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 037 A. 04	Aprender a Aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano. Est. Apr.XHB5.2.1. Identifica e formula os problemas suscitados pola interacción entre persoa e natureza sobre as paisaxes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 037 A. 05	Aprender a Aprender
Bloque 5 Crit. Aval. B5.2. Relacionar o medio natural coa actividade humana, describindo casos de modificación do medio polo ser humano. Est. Apr.XHB5.2.2. Analiza algún elemento lexislador correctivo da acción humana sobre a natureza.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 037 A. 03	Aprender a Aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 5 Crit. Aval. B5.3. Describir os espazos humanizados e enumerar os seus elementos constitutivos. Est. Apr.XHB5.3.1. Diferencia as paisaxes humanizadas das naturais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 02	P. 040 A. 02	Dixital
Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social. Est. Apr.XHB5.4.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia do medio na actividade humana.							
Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social. Est. Apr.XHB5.4.2. Selecciona e analiza a partir de distintas fontes de información novas xornalísticas ou imaxes nas que se perciba a influencia das persoas sobre o medio.							
Bloque 5 Crit. Aval. B5.4. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ás paisaxes naturais e as relacións entre natureza e sociedade, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como en bibliografía ou medios de comunicación social. Est. Apr.XHB5.4.3. Obtén e analiza a información que aparece nos medios de comunicación social referida á destrución do medio natural por parte do ser humano.							

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 5 Crit. Aval. B5.5. Comparar imaxes das variedades de paisaxes naturais. Est. Apr.XHB5.5.1. Diferencia as paisaxes naturais españolas a partir de fontes gráficas e comenta imaxes representativas de cada unha das variedades de paisaxes naturais localizadas en medios de comunicación social, internet ou outras fontes bibliográficas.							
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 113 A. 02	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 113 A. 03	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 119 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 121 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 121 A. 03	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.1. Identificar as fontes para o estudo da poboación establecendo os procedementos que permiten estudar casos concretos. Est. Apr.XHB6.1.1. Utiliza as ferramentas de estudo da poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 121 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española. Est. Apr.XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 115 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española. Est. Apr.XHB6.2.1. Comenta a pirámide actual de poboación española e compáraa con algunha dun período anterior ou de previsións futuras.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 115 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.2. Comentar gráficos e taxas que amosen a evolución da poboación española. Est. Apr.XHB6.2.2. Distingue as pirámides de poboación na súa evolución histórica.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 115 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais. Est. Apr.XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 111 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais. Est. Apr.XHB6.3.1. Aplica a teoría da transición demográfica ao caso español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 111 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.3. Caracterizar a poboación española identificando os movementos naturais. Est. Apr.XHB6.3.2. Elixe datos e taxas demográficas que amosen a configuración da poboación dun territorio.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 109 A. 06	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación. Est. Apr.XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 117 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.4. Diferenciar a densidade de poboación no espazo peninsular e insular, explicando a distribución de poboación. Est. Apr.XHB6.4.1. Comenta o mapa da densidade de poboación actual en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 117 A. 05	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 129 A. 04	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 129 A. 05	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 133 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 133 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.1. Explica os procesos migratorios antigos que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 133 A. 07	Aprender a aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 135 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 135 A. 04	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 137 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 137 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 137 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 141 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 141 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 141 A. 04	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 141 A. 06	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 144 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 144 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.2. Identifica e analiza as migracións recentes.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 145 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 130 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 131 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 131 A. 06	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 143 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.5. Explicar a distribución da poboación española identificando as migracións. Est. Apr.XHB6.5.3. Explica as relacións entre comunidades autónomas en relación coas migracións interiores.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 07	P. 143 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.6. Analizar a poboación das comunidades autónomas, definindo a súa evolución e a problemática de cada unha. Est. Apr.XHB6.6.1. Compara e comenta a poboación das rexións que medran e as que diminúen a súa poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 113 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura. Est. Apr.XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 109 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 6 Crit. Aval. B6.7. Comentar un mapa da densidade de poboación de España, analizando a súa estrutura. Est. Apr.XHB6.7.1. Analiza un gráfico da estrutura da poboación española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 109 A. 02	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades. Est. Apr.XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 123 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 6 Crit. Aval. B6.8. Analizar as pirámides de poboación das comunidades autónomas, incidindo no caso galego, e comentar as súas peculiaridades. Est. Apr.XHB6.8.1. Resolve problemas de demografía referidos ao cálculo de taxas de poboación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 124 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 6 Crit. Aval. B6.9. Explicar as perspectivas de poboación española e a ordenación do territorio. Est. Apr.XHB6.9.1. Selecciona e analiza información sobre as perspectivas de futuro da poboación española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 117 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 6 Crit. Aval. B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información. Est. Apr.XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 123 A. 04	Dixital
Bloque 6 Crit. Aval. B6.10. Obter e seleccionar información de contido demográfico utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como noutras fontes de información. Est. Apr.XHB6.10.1. Presenta e defende información sobre a poboación española salientando os aspectos máis significativos, utilizando gráficos, mapas, pirámides, etc., nunha presentación informática ou en exposicións en directo.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 06	P. 125 A. 03	Dixital
Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España. Est. Apr.XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 166 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España. Est. Apr.XHB7.1.1. Identifica as actividades agropecuarias e forestais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 167 A. 04	Sociais e cívicas
Bloque 7 Crit. Aval. B7.1. Describir as actividades agropecuarias e forestais, especificando as características de España. Est. Apr.XHB7.1.2. Diferencia as actividades do sector primario doutras actividades económicas.							
Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características. Est. Apr.XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 153 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características. Est. Apr.XHB7.2.1. Sitúa nun mapa a distribución dos principais aproveitamentos agrarios.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 153 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 7 Crit. Aval. B7.2. Distinguir as paisaxes agrarias, a súa morfoloxía e as súas estruturas, establecendo as súas características. Est. Apr.XHB7.2.2. Achega os aspectos do pasado histórico que incidiron nas estruturas agrarias españolas.							
Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat. Est. Apr.XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 155 A. 03	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat. Est. Apr.XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 155 A. 04	Dixital
Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat. Est. Apr.XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 158 A. 01	Dixital
Bloque 7 Crit. Aval. B7.3. Analizar adecuadamente unha paisaxe rural distinguindo o terreo de labor, os bosques e o hábitat. Est. Apr.XHB7.3.1. Selecciona e comenta imaxes que poñen de manifesto as características das paisaxes agrarias españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 158 A. 02	Dixital
Bloque 7 Crit. Aval. B7.4. Comprender a evolución da estrutura da propiedade e identificar formas de tenza da terra. Est. Apr.XHB7.4.1. Define historicamente, de forma sumaria, a estrutura da propiedade.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 149 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 7 Crit. Aval. B7.5. Explicar o sector agrario español tendo en conta as súas estruturas da propiedade e as características das súas explotacións. Est. Apr.XHB7.5.1. Identifica e analiza as características das paisaxes agrarias españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 149 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea. Est. Apr.XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 150 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea. Est. Apr.XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 151 A. 06	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea. Est. Apr.XHB7.6.1. Achega datos ou gráficos de aspectos estruturais que expliquen o dinamismo dun sector agrario dado.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 163 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 7 Crit. Aval. B7.6. Explicar a situación do sector agrario español tendo en conta o contexto europeo e as políticas da Unión Europea. Est. Apr.XHB7.6.2. Comenta textos xornalísticos que expliquen a situación española na PAC.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 159 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas. Est. Apr.XHB7.7.1. Establece as características e as peculiaridades da actividade pesqueira española e galega.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 161 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas. Est. Apr.XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 165 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 7 Crit. Aval. B7.7. Analizar a actividade pesqueira, e definir as súas características e os seus problemas. Est. Apr.XHB7.7.2. Selecciona e analiza novas xornalísticas que tratan problemas pesqueiros e identifica a súa orixe.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 08	P. 165 A. 05	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 7 Crit. Aval. B7.8. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo rural, silvícola ou pesqueiro, utilizando fontes dispoñibles en internet, en medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB7.8.1. Confecciona gráficos comparativos do peso específico no PIB das actividades agrarias, gandeiras, forestal e pesqueiras españolas fronte a outros sectores de actividade.							
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 172 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 172 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 185 A. 01	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 185 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 187 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.1. Selecciona e analiza información sobre os problemas e a configuración da industria española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 187 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 073 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 073 A. 04	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.2. Establece un eixe cronolóxico para explicar a evolución histórica da industrialización española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 172 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 8 Crit. Aval. B8.1. Analizar o proceso de industrialización español establecendo as características históricas que conducen á situación actual. Est. Apr.XHB8.1.3. Selecciona e analiza imaxes que amosen a evolución histórica da industria española nunha zona concreta ou dun sector concreto.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 177 A. 03	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España. Est. Apr.XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 071 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España. Est. Apr.XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 075 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 8 Crit. Aval. B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España. Est. Apr.XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 075 A. 04	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.2. Relacionar as fontes de enerxía e a industrialización, e describir as súas consecuencias en España. Est. Apr.XHB8.2.1. Relaciona o nacemento da industria e a localización de fontes de enerxía e materias primas en España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 077 A. 01	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 071 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 073 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.1. Enumera as características da industria española e as súas diferenzas rexionais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 183 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 075 A. 05	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 180 A. 01	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 180 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 189 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 8 Crit. Aval. B8.3. Coñecer os factores da industria en España. Est. Apr.XHB8.3.2. Confecciona e analiza gráficas e estatísticas que expliquen as producións industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 191 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 8 Crit. Aval. B8.4. Identificar e comentar os elementos dunha paisaxe industrial dada. Est. Apr.XHB8.4.1. Analiza e comenta paisaxes de espazos industriais.							
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 081 A. 02	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 081 A. 03	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.1. Sinala nun mapa os asentamentos industriais máis importantes, distinguindo entre os sectores industriais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 177 A. 02	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 082 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 172 A. 05	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.2. Localiza e describe as rexións industriais e os eixes de desenvolvemento industrial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 175 A. 04	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.5. Describir os eixes de desenvolvemento industrial sobre un mapa, establecendo as súas características e as posibilidades de rexeneración e cambio no futuro. Est. Apr.XHB8.5.3. Describe os eixes ou focos de desenvolvemento industrial, e as súas perspectivas de futuro.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 175 A. 06	Dixital
Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 079 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 079 A. 05	Sociais e cívicas
Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 04	P. 079 A. 06	Sociais e cívicas
Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 183 A. 02	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 8 Crit. Aval. B8.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo ao espazo industrial español e a influencia nel da política industrial europea, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet, como na bibliografía ou nos medios de comunicación. Est. Apr.XHB8.6.1. Describe as políticas industriais da Unión Europea e a súa influencia nas españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 09	P. 185 A. 02	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos. Est. Apr.XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 195 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos. Est. Apr.XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 197 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 9 Crit. Aval. B9.1. Analizar a terciarización da economía española establecendo as súas características e a influencia no produto interior bruto, e utilizar correctamente a terminoloxía do sector servizos. Est. Apr.XHB9.1.1. Identifica as características do sector terciario español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 199 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio. Est. Apr.XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 195 A. 05	Dixital
Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio. Est. Apr.XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 197 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 9 Crit. Aval. B9.2. Identificar a presenza dos servizos no territorio, analizando a súa distribución e o impacto no medio. Est. Apr.XHB9.2.1. Explica a incidencia do sector servizos para a economía española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 201 A. 04	Aprender a aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.1. Describe como se articulan os medios de comunicación máis importantes de España (ferrocarrís, estradas, portos e aeroportos).	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 205 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.2. Comenta sobre un mapa de transportes a transcendencia que este sector ten para articular o territorio.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 201 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 203 A. 02	Dixital
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.3. Describe e analiza mapas que reflectan un sistema de transporte determinado.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 207 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.4. Distingue nun mapa os principais nodos de transporte español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 201 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 203 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 9 Crit. Aval. B9.3. Explicar o sistema de transporte en España, distinguindo a articulación territorial que configura. Est. Apr.XHB9.3.5. Resolve problemas formulados nun caso específico sobre vías de comunicación no noso país.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 207 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características. Est. Apr.XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 195 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 9 Crit. Aval. B9.4. Describir o desenvolvemento comercial e a ocupación territorial que impón, e establecer as súas características. Est. Apr.XHB9.4.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento comercial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 197 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 9 Crit. Aval. B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais. Est. Apr.XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 209 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais. Est. Apr.XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 209 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.5. Localizar nun mapa os espazos turísticos, e enumerar as súas características e as desigualdades rexionais. Est. Apr.XHB9.5.1. Analiza e explica as desigualdades do espazo turístico.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 211 A. 09	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.1. Comenta gráficas e estatísticas que expliquen o desenvolvemento turístico español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 209 A. 06	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 211 A. 10	Aprender a aprender
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 213 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 213 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 215 A. 03	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 215 A. 04	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.2. Explica como articulan o territorio outras actividades terciarias.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 217 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 9 Crit. Aval. B9.6. Obter e seleccionar información de contido xeográfico relativo á actividade ou ao espazo do sector servizos español, utilizando fontes en que estea dispoñible, tanto en internet como na bibliografía ou nos medios de comunicación social. Est. Apr.XHB9.6.3. Analiza e comenta imaxes do espazo destinado a transportes, comercial ou outras actividades do sector servizos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 220 A. 01	Dixital
Bloque 9 Crit. Aval. B9.7. Identificar e comentar unha paisaxe transformado por unha importante zona turística. Est. Apr.XHB9.7.1. Confecciona esquemas para analizar a influencia do sector servizos na economía e no emprego en España, a partir de imaxes que reflectan o seu impacto nunha paisaxe.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 10	P. 219 Procedimento geográfico	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 10 Crit. Aval. B10.1. Definir a cidade. Est. Apr.XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 225 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.1. Definir a cidade. Est. Apr.XHB10.1.1. Define cidade e achega exemplos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 225 A. 02	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados. Est. Apr.XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 229 A. 06	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.2. Analizar e comentar planos de cidades, distinguindo os seus trazados. Est. Apr.XHB10.2.1. Analiza e explica o plano da cidade máis próxima ao lugar de residencia, ou a máis significativa.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 241 A. 05	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas. Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 227 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas. Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 227 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas. Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 231 A. 07	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificacións internas. Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 248 A. 01	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.1. Identifica as características do proceso de urbanización.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 248 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 237 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 237 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 237 A. 07	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 239 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.3. Identificar o proceso de urbanización e enumerar as súas características e as planificación internas. Est. Apr.XHB10.3.2. Explica e propón exemplos de procesos de planificación urbana.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 243 A. 04	Sociais e cívicas

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 232 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 233 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 233 A. 03	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 258 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 261 A. 05	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.1. Sinala a influencia histórica no plano das cidades españolas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 261 A. 07	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 234 A. 04	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 241 A. 02	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 242 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.4. Analizar a morfoloxía e a estrutura urbana, e extraer conclusións da pegada da historia e a súa expansión espacial, reflexo da evolución económica e política da cidade. Est. Apr.XHB10.4.2. Explica a morfoloxía urbana e sinala as partes dunha cidade sobre un plano desta.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 243 A. 03	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana. Est. Apr.XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 231 A. 01	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana. Est. Apr.XHB10.5.1. Comenta unha paisaxe urbana a partir dunha fonte gráfica.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 231 A. 02	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 10 Crit. Aval. B10.5. Analizar e comentar unha paisaxe urbana. Est. Apr.XHB10.5.2. Selecciona e analiza imaxes que expliquen a morfoloxía e a estrutura urbana dunha cidade coñecida.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 11	P. 234 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 251 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 251 A. 05	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 252 A. 06	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 259 A. 03	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.6. Identificar o papel das cidades na ordenación do territorio. Est. Apr.XHB10.6.1. Explica a xerarquización urbana española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 267 A. 02	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 255 A. 01	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 255 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 257 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 257 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 263 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 10 Crit. Aval. B10.7. Describir a rede urbana española e comentar as súas características. Est. Apr.XHB10.7.1. Describe e analiza as influencias mutuas entre a cidade e o espazo que a rodea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 263 A. 03	Dixital
Bloque 10 Crit. Aval. B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 248 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 10 Crit. Aval. B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 257 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 10 Crit. Aval. B10.8. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ao espazo urbano español, utilizando fontes en que estea dispoñible, en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB10.8.1. Selecciona e analiza novas xornalísticas que amosen a configuración e a problemática do sistema urbano español.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 12	P. 261 A. 09	Dixital
Bloque 11 Crit. Aval. B11.1. Describir a organización territorial española analizando a estrutura local, autonómica e estatal. Est. Apr.XHB11.1.1. Localiza e explica nun mapa a organización territorial española, partindo do concello e da comunidade autónoma.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 275 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.1. Explica a ordenación territorial española a partir de mapas históricos e actuais.							
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 275 A. 02	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 275 A. 03	Sociais e cívicas
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 275 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.2. Caracteriza a ordenación territorial establecida pola Constitución de 1978.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 289 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.3. Compara a ordenación territorial actual e a da primeira metade do século XX.							
Bloque 11 Crit. Aval. B11.2. Explicar a organización territorial española e establecer a influencia da historia e da Constitución de 1978, mediante o emprego de mapas históricos e actuais. Est. Apr.XHB11.2.4. Distingue e enumera as comunidades autónomas, as principais cidades en cada unha e os países fronteirizos de España.							

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 277 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 277 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 280 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 280 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 280 A. 03	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 11 Crit. Aval. B11.3. Analizar a organización territorial española e describir os desequilibrios e os contrastes territoriais, así como os mecanismos correctores. Est. Apr.XHB11.3.1. Enumera os desequilibrios e os contrastes territoriais existentes na organización territorial española.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 280 A. 04	Dixital
Bloque 11 Crit. Aval. B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia. Est. Apr.XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 275 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 11 Crit. Aval. B11.4. Describir a transcendencia das comunidades autónomas e definir as políticas territoriais que levan a cabo, incidindo no caso de Galicia. Est. Apr.XHB11.4.1. Explica as políticas territoriais que practican as comunidades autónomas en aspectos concretos.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 285 A. 04	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 11 Crit. Aval. B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB11.5.1. Distingue os símbolos que diferencian as comunidades autónomas.							
Bloque 11 Crit. Aval. B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 283 A. 01	Dixital

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 11 Crit. Aval. B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 283 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 11 Crit. Aval. B11.5. Obter, seleccionar e analizar información de contido xeográfico relativo ás formas de organización territorial en España, utilizando fontes en que estea dispoñible en internet, nos medios de comunicación social ou na bibliografía. Est. Apr.XHB11.5.2. Explica razoadamente os trazos esenciais das políticas territoriais autonómicas.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 13	P. 283 A. 03	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Est. Apr.XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 293 A. 01	Dixital
Bloque 12 Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Est. Apr.XHB12.1.1. Localiza nun mapa as grandes áreas xoeconómicas e sinala aquelas coas que España ten máis relación.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 293 A. 02	Aprender a aprender
Bloque 12 Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Est. Apr.XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 311 A. 02	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 12 Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Est. Apr.XHB12.1.2. Identifica aspectos salientables de España na situación mundial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 311 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.1. Definir a situación xeográfica de España no mundo, establecendo a súa posición e localizando os seus territorios. Est. Apr.XHB12.1.3. Localiza a situación española entre as grandes áreas xeoconómicas mundiais.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 311 A. 05	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 12 Crit. Aval. B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos. Est. Apr.XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 295 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos. Est. Apr.XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 297 A. 01	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.2. Describir o continente europeo distinguindo a súa estrutura territorial e os contrastes físicos e socioeconómicos. Est. Apr.XHB12.2.1. Explica a posición de España na Unión Europea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 317 A. 03	Matemática e básicas en ciencia e tecnoloxía
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusións das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 303 A. 02	Aprender a aprender

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusión das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 303 A. 04	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusión das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 307 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusión das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 307 A. 02	Comunicación lingüística
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.1. Extrae conclusión das medidas que a Unión Europea toma en política rexional e de cohesión territorial que afectan a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 307 A. 03	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
Bloque 12 Crit. Aval. B12.3. Identificar a posición de España na Unión Europea, enumerando as políticas rexionais e de cohesión territorial que se practican en Europa e que afectan a España. Est. Apr.XHB12.3.2. Comenta novas xornalísticas ou textos que explican a posición de España na Unión Europea.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 315 A. 01	Comunicación lingüística

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TEMAS	ACTIVIDADES	COMPETENC. CLAVE
Bloque 12 Crit. Aval. B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos. Est. Apr.XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 293 A. 05	Aprender a aprender
Bloque 12 Crit. Aval. B12.4. Definir a globalización e explicar os seus trazos. Est. Apr.XHB12.4.1. Identifica e describe os trazos da globalización con exemplificacións que afecten a España.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 293 A. 06	Aprender a aprender
Bloque 12 Crit. Aval. B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos. Est. Apr.XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 301 A. 01	Aprender a aprender
Bloque 12 Crit. Aval. B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos. Est. Apr.XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 301 A. 02	Sociais e cívicas
Bloque 12 Crit. Aval. B12.5. Comparar os procesos de mundialización e diversidade territorial, resumindo as características de ambos. Est. Apr.XHB12.5.1. Confecciona cadros comparativos da aplicación a casos concretos dos conceptos de mundialización e de diversidade territorial.	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 301 A. 06	Sociais e cívicas

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 12 Crit. Aval. B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.</p> <p>Est. Apr.XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.</p>	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 301 A. 07	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor
<p>Bloque 12 Crit. Aval. B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.</p> <p>Est. Apr.XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.</p>	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 313 A. 03	Comunicación lingüística
<p>Bloque 12 Crit. Aval. B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.</p> <p>Est. Apr.XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.</p>	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 313 A. 07	Sentido de iniciativa e espírito emprendedor

CRITERIOS DE AVALIACIÓN ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 1	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 2	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 3	INDICADOR DE LOGRO – NIVEL 4	TE- MAS	ACTIVI- DADES	COMPETENC. CLAVE
<p>Bloque 12 Crit. Aval. B12.6. Explicar as repercusións da inclusión de España en espazos socioeconómicos e xeopolíticos continentais e mundiais, utilizando fontes diversas baseadas en material bibliográfico ou en liña e en opinións expostas nos medios de comunicación social.</p> <p>Est. Apr.XHB12.6.1. Explica as repercusións da inclusión de España en espazos xeopolíticos e socioeconómicos continentais e mundiais a partir de distintas fontes de información xeográfica.</p>	Logro non alcanzado.	Logro básico.	Logro medio.	Logro avanzado.	T. 14	P. 316 A. 01	Comunicación lingüística

4. GRAOS MÍNIMOS ESIXIBLES PARA SUPERAR A MATERIA

Coa fin de garantir o dereito do alumnado a que o seu rendemento escolar sexa valorado conforme a criterios de plena obxectividade, deberán facerse públicos os criterios xerais que se aplicaran para a avaliación das aprendizaxes, promoción e titulación.

Informarase ao comezo do período lectivo sobre os contidos mínimos esixibles para a superación das diferentes materias dependentes, os procedementos de recuperación e de apoio previstos, e os criterios de avaliación e procedementos de cualificación aplicables.

A continuación, e para cada unha das unidades deste curso, indícanse os contidos mínimos esixibles que o alumnado deberá ter adquirido para superar a materia de Xeografía

UNIDADE 1. A XEOGRAFÍA, UNHA CIENCIA PARA O SÉCULO XXI

- Coñecemento do concepto de xeografía e o pensamento crítico do territorio.
- Os trazos que caracterizan e os intercambios que forman o espazo xeográfico.
- Análise das distintas saídas profesionais da xeografía.
- A representación da información xeográfica.
- Comprensión dos diferentes tipos de proxeccións cartográficas.

UNIDADE 2. O MEDIO FÍSICO DE ESPAÑA

- As características do relevo e dos solos e formación xeolóxica da Península.
- O relevo da Meseta, das serras interiores e das cordilleiras exteriores.
- Características das depresións do Ebro e do Guadalquivir.
- Trazos característicos das costas atlánticas e mediterráneas da Península.
- O relevo do arquipélago balear e canario.

UNIDADE 3. DIVERSIDADE CLIMÁTICA E VEXETACIÓN DE ESPAÑA

- Explicación da influencia da circulación atmosférica en altura e en superficie.
- A incidencia dos centros de acción, as masas de aire e o relevo no clima.
- Caracterización dos catro grandes climas de España e as súas variedades máis destacadas.
- Descrición dos ríos e da vexetación de cada grupo climático de España.
- Análise das causas e consecuencias do cambio climático e valoración do proceso de desertización en España.

UNIDADE 4. OS RECURSOS E A ENERXÍA

- Caracterización das cuncas e vertentes hidrográficas e valoración dos recursos hídricos de España.
- Valoración da auga como recurso escaso e descrición das políticas hidráulicas españolas.
- Descrición do estado actual dos recursos enerxéticos renovables e non renovables en España.
- Descrición do estado actual da explotación dos recursos mineiros españois.
- Coñecemento do concepto de descarbonización e a súa relación coas enerxías renovables.

UNIDADE 5. PAISAXES NATURAIS E CULTURAIS

- Caracterización das paisaxes vexetais de España, a súa biodiversidade e o impacto da acción antrópica.
- Fundamentación das paisaxes culturais e o seu nivel de protección actual.
- Coñecemento e valoración das políticas de protección e conservación dos espazos naturais de España.
- Valoración das causas e consecuencias das repercusións ambientais das actividades económicas.
- Avaliación do contido e utilidade dos últimos cumes climáticos.

UNIDADE 6. A POBOACIÓN ESPAÑOLA

- Análise das fontes demográficas, das proxeccións e dos indicadores para o estudo da poboación.
- Contextualización da evolución histórica e da dinámica actual da poboación española.
- Descrición da estrutura actual e da distribución territorial da poboación española.
- Avaliación da situación da poboación activa de España e do problema do paro.
- Análise do proceso de envellecemento da poboación española e mundial.

UNIDADE 7. OS FLUXOS MIGRATORIOS E A MOBILIDADE

- Análise das causas e das consecuencias dos movementos migratorios.
- Principais características das migracións interiores e exteriores no último século.
- Valoración do papel de España como país emigrante e como país inmigrante e das súas consecuencias.
- Definición da mobilidade cotiá ou habitual e análise dos tipos que se distinguen.
- Reflexión sobre a situación actual das persoas migrantes en España e valoración das políticas migratorias.

UNIDADE 8. O ESPAZO RURAL

- Caracterización da poboación rural e dos procesos de despoboamento e neoruralidade.
- Comprensión da produción agrícola tradicional e da comercialización na agricultura de mercado.
- Descrición das actividades agrícolas e do poboamento das paisaxes agrarias de España.
- Valoración do funcionamento e utilidade da política agraria da Unión Europea.
- Análise da situación actual da actividade pesqueira española e da política pesqueira comunitaria.

UNIDADE 9. A INDUSTRIA E A CONSTRUCCIÓN

- Principais características do proceso de industrialización en España e a actual reestruturación.
- Caracterización do tecido industrial español e valoración dos principais sectores industriais.
- Análise dos cambios máis destacados do sector nos últimos anos.
- Contextualización da industria española dentro do marco europeo e mundial.
- Análise do valor económico das pemes e dos traballadores autónomos no tecido empresarial español.

UNIDADE 10. AS ACTIVIDADES DO SECTOR TERCIARIO

- Análise das características e da clasificación dos servizos.
- Valoración da situación actual do comercio interior e exterior en España.
- Estruturación dos medios de transporte, a loxística e a intermodalidade.
- Descrición das outras actividades do sector servizos.
- Análise do auxe das tecnoloxías da información e a importancia crecente dos medios de comunicación.

UNIDADE 11. A CIDADE: ESTRUTURA E MORFOLOXÍA

- Caracterización e descrición dos criterios definidores da cidade.
- Descrición do papel dos axentes e o urbanismo na produción da cidade.
- Os obxectivos e os plans urbanísticos e a súa relación coa clasificación do solo.
- A relación entre a estrutura e forma da cidade e as diferentes actividades e funcións urbanas.
- Os cambios e continuidades na cidade contemporánea e os procesos de polarización social e económica.

UNIDADE 12. REDES URBANAS E PROBLEMÁTICA DA CIDADE ACTUAL

- Constatación do papel da globalización na formación da cidade española do século XXI.
- Análise do modelo de xerarquía urbana e as redes urbanas en España.
- Caracterización das transformacións urbanas e análise das problemáticas máis recente na cidade española.
- A organización social e económica e a súa incidencia na evolución histórica da cidade en España.
- As políticas medioambientais e de rexeneración urbana que garanten a aparición e o desenvolvemento da cidade sostible.

UNIDADE 13. A ORGANIZACIÓN POLÍTICA E TERRITORIAL DE ESPAÑA

- Valoración de España como un Estado democrático a través da división de poderes.
- Análise da organización territorial de España en Comunidades Autónomas e outras entidades territoriais.
- Caracterización dos contrastes e desequilibrios territoriais debidos a diferentes tipos de condicionantes.
- Avaliación dos distintos proxectos de políticas rexionais para cohesionar o territorio español.
- Identificación de procesos de participación cidadá no ámbito da xestión política.

UNIDADE 14. ESPAÑA EN EUROPA E NO MUNDO

- Definición e descrición do concepto e proceso de globalización.
- Análise e caracterización da incidencia dos contrastes físicos e económicos no continente europeo.
- Descrición das funcións principais das institucións e organismos da Unión Europea.
- Valoración da importancia das políticas rexionais da Unión Europea.
- Balance da integración de España dentro da Unión Europea e a súa contextualización dentro de Europa e o mundo.

5. SECUENCIACIÓN E DISTRIBUCIÓN TEMPORAL DAS UNIDADES DIDÁCTICAS**PRIMEIRO TRIMESTRE: SETEMBRO****UNIDADE 1. –A XEOGRAFÍA, UNHA CIENCIA PARA O SÉCULO XXI**

1. A xeografía: a ciencia social dos lugares
2. O espazo: o obxecto de estudo da xeografía
3. As saídas profesionais da xeografía
4. Análise de problemas. A representación da información xeográfica
5. Estudo de caso. As técnicas cartográficas

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

PRIMEIRO TRIMESTRE: OUTUBRO**UNIDADE 2. O MEDIO FÍSICO DE ESPAÑA**

1. As características do relevo e dos solos de España
2. A formación xeolóxica do relevo peninsular
3. A Meseta e as súas serras interiores
4. Os rebordos montañosos da Meseta
5. As cordilleiras exteriores
6. As depresións do Ebro e do Guadalquivir
7. O relevo do litoral peninsular
8. Os relevos insulares: Baleares e Canarias
9. Impacto humano. O delta do Ebro

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

PRIMEIRO TRIMESTRE: OUTUBRO - NOVEMBRO**UNIDADE 3. A DIVERSIDADE CLIMÁTICA E A VEXETACIÓN DE ESPAÑA**

1. Os mecanismos que inflúen no clima
2. Os factores que inciden nos climas
3. O clima oceánico ou atlántico
4. O clima mediterráneo
5. O clima continental ou de interior de influencia mediterránea
6. O clima subtropical das illas Canarias
7. Impacto humano. O quentamento climático e a desertización

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

PRIMEIRO TRIMESTRE: NOVEMBRO**UNIDADE 4. OS RECURSOS E A ENERXÍA**

1. As cuncas hidrográficas e os recursos hídricos
2. A auga, un recurso escaso. Políticas hidráulicas
3. Os recursos enerxéticos
4. As enerxías non renovables
5. A enerxía nuclear e as enerxías renovables alternativas
6. Os recursos mineiros
7. Análise de problemas. A descarbonización e as enerxías renovables

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

PRIMEIRO TRIMESTRE: DECEMBRO**UNIDADE 5. AS PAISAXES NATURAIS E CULTURAIS**

1. A biodiversidade, a acción antrópica e a paisaxe
2. As paisaxes vexetais de España
3. As paisaxes culturais
4. Os espazos naturais: políticas de protección e conservación
5. Repercusións ambientais das actividades económicas
6. Análise de problemas. Os cumios climáticos

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

SEGUNDO TRIMESTRE: XANEIRO**UNIDADE 6. A POBOACIÓN ESPAÑOLA**

1. O estudo da poboación
2. A evolución da poboación española
3. A dinámica da poboación española
4. A estrutura da poboación española
5. A distribución da poboación no territorio
6. A poboación activa española
7. Análise de problemas. O envellecemento da poboación

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

SEGUNDO TRIMESTRE: FEBREIRO**UNIDADE 7. OS FLUXOS MIGRATORIOS E A MOBILIDADE**

1. As migracións
2. As migracións interiores
3. As migracións exteriores
4. Dun país de emigrantes a un país de inmigrantes e viceversa
5. O debate sobre a inmigración
6. A mobilidade cotiá
7. Estudo de caso. As políticas migratorias de España

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

SEGUNDO TRIMESTRE: FEBREIRO**UNIDADE 8. O ESPAZO RURAL**

1. Da agricultura tradicional á agricultura de mercado
2. A poboación rural e o traballo agrario
3. A produción e o comercio agrarios
4. As paisaxes agrarias de España: atlántica e de interior
5. As paisaxes agrarias de España: mediterránea, de montaña e insular
6. A política agraria da Unión Europea
7. A actividade pesqueira
8. Impacto humano. Do despoboamento rural á neoruralidade

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

SEGUNDO TRIMESTRE: FEBREIRO - MARZO**UNIDADE 9. A INDUSTRIA E A CONSTRUCCIÓN**

1. O proceso de industrialización en España
2. A reestruturación industrial en España
3. O tecido industrial español
4. Os sectores industriais en España

5. Os cambios tecnolóxicos, científicos e organizativos
 6. A industria española no contexto europeo e mundial
 7. Estudo de caso. As pemes e os traballadores autónomos en España
- Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web*

SEGUNDO TRIMESTRE: MARZO

UNIDADE 10. AS ACTIVIDADES DO SECTOR TERCIARIO

1. Características e clasificación dos servizos
 2. O comercio e os intercambios. O comercio exterior español
 3. As características do comercio interior en España
 4. O transporte: funcións e problemáticas
 5. Os medios de transporte en España
 6. A loxística e o transporte intermodal
 7. Os servizos relacionados co turismo, a cultura e o lecer
 8. Os servizos na sociedade de benestar
 9. Os medios de comunicación e as tecnoloxías da información
 10. Análise de problemas. A información na Rede
- Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web*

TERCEIRO TRIMESTRE: ABRIL - MAIO

UNIDADE 11. A CIDADE: ESTRUTURA E MORFOLOXÍA

1. O concepto de cidade
 2. Os axentes sociais produtores da cidade
 3. O espazo urbano: especulación, valor de uso e valor de cambio
 4. O urbanismo e a ordenación do territorio
 5. A morfoloxía urbana: o plano da cidade
 6. As funcións urbanas
 7. Análise de problemas. A polarización social nas cidades
- Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web*

TERCEIRO TRIMESTRE: MAIO

UNIDADE 12. AS REDES URBANAS E AS PROBLEMÁTICAS DA CIDADE ACTUAL

1. A cidade española do século XXI
 2. As redes e os sistemas de cidades
 3. As transformacións na morfoloxía das cidades españolas
 4. As problemáticas da cidade española contemporánea
 5. A evolución da cidade en España
 6. Impacto humano. A cidade sostible
- Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web*

TERCEIRO TRIMESTRE: MAIO - XUÑO

UNIDADE 13. A ORGANIZACIÓN POLÍTICA E TERRITORIAL DE ESPAÑA

1. O sistema democrático español
2. A división de poderes
3. A organización territorial do Estado español
4. A diversidade e os contrastes territoriais
5. Os desequilibrios territoriais
6. As políticas rexionais e de cohesión
7. Estudo de caso. A participación cidadá e a xestión política

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

TERCEIRO TRIMESTRE: XUÑO

UNIDADE 14. ESPAÑA EN EUROPA E NO MUNDO

1. A globalización
2. Os contrastes físicos en Europa
3. Os contrastes económicos na Unión Europea
4. A Unión Europea
5. A política rexional europea
6. A integración de España na Unión Europea
7. España no contexto da UE e no ámbito mundial
8. Estudo dun caso. A relación de España con América latina

Síntese · Procedemento xeográfico · Obradoiro de xeografía · Espazo web

6. CONCRECIÓNS METODOLOXICAS.

6.1. METODOLOXÍA XERAL E ESPECÍFICA

A materia constará de dúas partes:

- Unha parte teórica, expositiva, que correrá a cargo, a maioría por parte do profesor, tamén pode expoñer o alumnado, que terá que escoller un tema dos propostos no programa de contidos, elección libre e preparalo para expoñelo na aula, diante dos compañeiros.

En ámbolos casos cada exposición irá acompañada de materiais de apoio que fagan os temas máis comprensibles ou reforcen as teorías e opinións expostas. Poder á ser: material cartográfico, histórico, historiográfico, audiovisual, etc.

- No que fai ao método de traballo en clase imos a seguir un sistema que incorpora un método teórico baseado nas explicacións do profesor apoiado sempre en imaxes e un método práctico de realización de análise e comentarios por parte dos alumnos de materiais diversos: mapas, textos, diapositivas, fotografías, etc.

Partindo sempre dos coñecementos previos intentaremos construír unha aprendizaxe significativa, non nos quedaremos nunha mera nomenclatura pedagóxica e seguiranse as instrucións do Grupos de Traballo da materia.

O proceso de ensino-apredizaxe será eminentemente activo, utilizando todos os recursos ao noso alcance.

Utilizaranse ferramentas informáticas, para presentación das UD's. e tamén se lles pedirá aos alumnos/as o uso de Internet e Wikipedia para a realización dos traballos propostos.

Os materiais adaptanse aos vaivéns e cambios nas Abau, están almacenadas en soporte informático e non hai que ir buscando en diapositivas ou libros. Estas imaxes proxéctanse en clase cun ordenador e un canón e pódese debuxar sobre elas pra complementar a explicación.

7. MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS E ORGANIZATIVOS

Recursos Didácticos

Para cada tema os Recursos Didácticos dos que se dispón son os seguintes:

- ✚ Libro de texto. Xeografía. 2º Bacharelato. Ed. Vicens Vives con o apoio por parte do profesor con os libros das editoriais Anaya e SM.
- ✚ T.I.C. (web2), ordenador da aula, tablets e smartphones do alumnado cando o profesorado o requira e permita o seu uso na aula.
- ✚ Diapositivas e vídeos. Mapas murais.
- ✚ Fichero dixital con temas, mapas e gráficos de Xeografía de España.
- ✚ Biblioteca do centro.
- ✚ Probas das Abau.

8. AVALIACIÓN DO ALUMNADO

8.1. CRITERIOS DE AVALIACIÓN

Debido a que a maioría do alumnado de 2º de Bacharelato presentarase á proba de acceso á universidade (ABAU) parécenos oportuno ao longo do curso utilizar probas escrita de similar ou idéntica presentación á que deberán superar nesa ocasión.

En todo caso, os procedementos de avaliación serán variados, de forma que poidan adaptarse á flexibilidade que esixe a propia avaliación.

A Avaliación realizarase igualmente a través dos Criterios de Avaliación e os Estándares de Aprendizaxe que poderemos avaliar a través da Rúbrica de Avaliación. Igualmente poderemos levar a cabo unha Avaliación Competencial a partir da rúbrica proposta: *Avaliación das Competencias Clave*.

O nivel de cumprimento destes obxectivos en relación cos criterios de avaliación fixados non debe ser medido de forma mecánica, senón con **flexibilidade**, e tendo en conta a situación do alumno, o curso en que se atopa, ademais das súas propias características e posibilidades. Á súa vez, a avaliación, cumpre, fundamentalmente, unha **función formativa**, porque lle ofrece ao profesorado uns indicadores da evolución dos sucesivos niveis de aprendizaxe dos seus alumnos, coa conseguinte posibilidade de aplicar mecanismos correctores das insuficiencias advertidas. Por outra banda, eses indicadores constitúen unha fonte de información sobre o mesmo proceso de ensino. Por iso, os criterios de avaliación veñen a ser un referente fundamental de todo o proceso interactivo de ensino e aprendizaxe.

8.2. PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN

- Desenvolvemento de temas, comentarios de obras de arte.
- Comprensión de textos, terminoloxía, técnicas artísticas e corrección ortográfica.
- Resolución de exercicios e traballos de investigación.
- Completar frases, relacionar conceptos ou termos.
- Resposta a preguntas ou cuestións.
- Cuestións Verdadeiro/Falso.
- Lectura expresiva.

Ó comezo-lo curso faise unha avaliación inicial, consultando ós alumnos e interpretando o seu historial escolar. Ten por obxecto partir dos coñecementos que xa teñen para construí-la nova fase de aprendizaxe.

A avaliación formativa ou orientadora faise durante o proceso a aprendizaxe, observando sistematicamente o progreso, dificultades,... do alumno en dito proceso.

A avaliación sumativa ou final faise ó remate do proceso de aprendizaxe determinando se o alumno adquiriu as capacidades requiridas e en qué grao.

A avaliación ordinaria:

Farase en tres avaliacións, de tal xeito que os contidos mínimos das primeiras avaliacións poden estar presentes nas seguintes e segundo os criterios de cualificación que se explicitan.

Os instrumentos de avaliación a utilizar co fin de coñecer o grado de comprensión dos conceptos e procesos, son:

- A participación no traballo de grupo.
- A participación en debates e exposicións.
- A realización de sínteses mediante esquemas, resumos ou gráficos.
- A cantidade e calidade dos coñecementos adquiridos.
- A comprensión dos mesmos.
- A capacidade de síntese e análise.
- A comprensión e desenvolvemento das actividades.
- A utilización das fontes de información.
- Probas escritas e traballos individuais e en grupos.

Nos traballos avaliarase a calidade, exposición, coordinación, interese e participación.

Procedimental (análise e comentario de documentos específicos da materia)

Esta proba pode referirse ao comentario de textos relacionados cos contidos tratados, comentarios de cadros e táboas estadísticas, gráficos (diagramas ombrotérmicos, hidrogramas, perfís topográficos, cliseries, pirámides de poboación).

Cartografía (localización e análise de mapas físicos, políticos ou temáticos, planos). O material cartográfico deste exercicio pode referirse a calquera dos contidos recollidos no currículo da materia: mapas topográficos, mapas xeolóxicos, mapas meteorolóxicos, mapas de coropletas nos que se representen fenómenos físicos, económicos ou demográficos, mapas políticos de división administrativas, de transportes e vías de comunicación. Tamén incluímos neste apartado o comentario de planos urbanos. Nos exercicios de localización, as respostas deberán ter un grado de precisión suficiente para seren valoradas de forma positiva, polo que o alumnado situará de forma inequívoca (mediante punto, liña ou contorno) aquilo que se lle requira no enunciado.

É importante realizar ó remate de cada unidade didáctica algún repaso de actividades representativas que nos informen do grao de comprensión da unidade.

Sempre adecuándose ás modalidades citadas de ensino presencial, semipresencial e non presencial utilizarase medios electrónicos, telemáticos e semellantes como:

Preferentemente a Aula virtual do centro, Libro dixital EnRed e Edubook da editorial Vicens Vives, Google Classroom, Podcast, Abalar, Google Forms, GMail, Kahoot, Edmodo e aplicacións de vídeoconferencia e similares como Webex, Zoom ou Google Meet.

Ademais, o profesorado poderá concertar entrevistas individuais co alumnado a través de videochamada como parte dos procedementos e instrumentos de avaliación nos casos que estime oportunos.

As probas escritas serven para que o alumno se dea conta dos seus avances e dificultades, o tempo que nos permiten detectar qué conceptos, procedementos ou actitudes deben ser reforzados.

8.3. CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Os **criterios** para cualificar os alumnos serán os seguintes:

- Probas escritas (exames) ou dixitais nas que os alumnos deberán contestar a preguntas tanto teóricas como prácticas.
- No caso de ter cadernos do traballo en papel ou dixital. O alumnado deberán ter a o día o seu caderno cos diferentes exercicios e esquemas que se van realizando na aula.
- Ter unha actitude positiva e participativa na aula, tanto no que se refire o seu interese, como no que se refire ao traballo e ao esforzo.
- A ponderación dos exames escritos, dixitais ou traballos específicos na nota de avaliación será como mínimo do 80%, dependendo do número de exames feitos, en cada avaliación haberá como mínimo dous exames.
- A ponderación de outros traballos escritos, dixitais ou traballos específicos, exposicións oráis, cuestións, tests e as actividades diarias da clase que se realicen durante a avaliación será como máximo do 20%, dependendo do número de traballos feitos.
- Para poder aprobar cada avaliación será imprescindible obter unha calificación de 5 ou superior na nota ponderada dos exames feitos en dita avaliación.
- Ter unha avaliación suspensa implica a obrigaón de recuperala, non a recupera facendo media coas demais avaliacións.
- Para aprobar o curso e ter a materia superada é necesario ter aprobadas as tres avaliacións. Neste caso a nota final do alumno será a media aritmética das tres.
- Cada exame sinalará o valor de cada unha das preguntas.
- Nas notas da avaliación, que só admiten números enteiros, aplicarase o seguinte criterio:
 - Si o alumno obtivo como promedio unha cifra enteira, transcribírase esta sen alteracións nas actas.
 - Si o alumno obtivo como promedio unha nota con décimas, na súa transcripción nas actas de avaliación:
 - Redondearase ao enteiro superior no caso de que tales décimas teñan un valor igual ou maior de seis(exemplo: 7´6 se transcribíran nas actas como un 8), sempre que a nota chegue ou supere o 5.
 - Redondearase ao enteiro inferior no caso de que estas teñan un valor inferior a seis(exemplo: 6´4 ou 7´3 se transcribíran como un 6 ou un 7).
- Se algún alumno é descuberto copiando nun exame, falando con compañeiros ou utilizando sistemas electrónicos para copiar, cualificaráselle con un 0, e suspenderá dita avaliación.

O alumnado que ao longo do curso non acaden os obxectivos reflectidos nesta programación poderán realizar exames de recuperación. Estes exames realizaranse segundo o criterio do profesor que imparte a materia, aínda que preferentemente ao final da terceira avaliación, tendo dereito á realización dos mesmos o alumnado que teña unha ou como máximo dúas avaliacións suspensas.

- A nota que obteña na recuperación será a que computa para a final da avaliación ordinaria.
- Poderán facer voluntariamente o exame de recuperación o alumnado que desexe obter máis nota da obtida na avaliación ordinaria, no caso de non superala mantense a obtida na avaliación.

- O exame da avaliación extraordinaria será o mesmo para todos os grupos co fin de homoxeneizar os niveis e coordinar a materia impartida polos diferentes profesores.
- Actividades de reforzo e de ampliación: Despois da realización das probas da última avaliación (datas indicadas no calendario escolar) e durante o tempo entre elas e a proba extraordinaria, realizaránse actividades de reforzo e ampliación segundo o caso. O profesorado poderá ofrecer explicacións dos contidos e diferentes tipos de exercicios ou actividades que intenten solucionar o déficit do alumnado na materia.
- O alumnado e as súas familias serán informados destes criterios de cualificación. Na cortiza da aula e na aula virtual de cada grupo, o profesorado engadirá os criterios. Tamén explicaránse de viva voz nas aulas ao inicio do curso e procurarase que o alumnado os comprendan. En canto ás familias poderan acudir a páxina web do centro ónde se publicará esta programación.

9. AVALIACIÓN DA PRÁCTICA DOCENTE E INDICADORES DE LOGRO

Os docentes avalían tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, a través dos indicadores de logro incorporados na programación docente.

Os Estándares de Aprendizaxe, considerados como concrecións dos Criterios de Avaliación do Currículo de cada área ou materia, permítenos definir os resultados da aprendizaxe e concretar o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada materia. Os indicadores de logro permítenos avaliar en cinco niveis as aprendizaxes que o alumnado consolidou respecto aos obxectivos marcados en cada Estándar.

Este feito permítelle ao docente, ao mesmo tempo, avaliar os resultados das estratexias e medidas educativas que adoptou ao longo da súa práctica educativa para facilitar que o alumnado acade os obxectivos establecidos en cada Estándar de aprendizaxe.

A avaliación tanto dos procesos de aprendizaxe do alumnado como da propia práctica docente será continua. A avaliación docente terá, á súa vez, como obxectivo adaptar as estratexias educativas adoptadas ao longo do curso ás necesidades específicas do alumnado.

Os indicadores de logro permiten, neste sentido, identificar os coñecementos, capacidades, competencias... que en relación a un alumno individual ou ao conxunto do grupo-clase deben ser consolidados, permitindo adaptar a práctica educativa ás necesidades específicas dos alumnos para que poidan alcanzar as ensinanzas establecidas nos correspondentes estándares de aprendizaxe.

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades,...
- Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- Se se están conseguindo outras cousas distintas ás planificadas intencionalmente.
- Se se está progresando na liña definida no obxectivo.
- Se os resultados obtidos xeran satisfacción nos implicados

Dentro do proceso de ensino e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo do alumnado celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente.

Indicadores de logro do proceso de ensino nunha escala de 1-4

1. Como norma xeral, fanse explicacións xerais para todo o alumnado.
2. Ofrécense a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa.
3. Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar.
4. Combínase o traballo individual e en equipo.
5. Poténcianse estratexias tanto de expresión como de comprensión oral e escrita.
6. Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino – aprendizaxe.
7. Préstase atención aos elementos transversais vinculados a cada estándar.
8. Ofrécense ao alumnado de forma rápida os resultados das probas / traballos, etc.
9. Analízanse e coméntanse co alumnado os aspectos máis significativos derivados da corrección das probas, traballos, etc.
10. Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus acertos e erros.

Indicadores de logro da práctica docente nunha escala de 1-4

1. O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado.
2. Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreceu a aprendizaxe.
3. Conseguiuse motivar para lograr a actividade intelectual e física do alumnado.
4. Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado.
5. Usáronse distintos instrumentos de avaliación.
6. Dáse un peso real á observación do traballo na aula.
7. Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo.

10. RECUPERACIÓN E PROBAS EXTRAORDINARIAS**RECUPERACIÓN PARA OS ALUMNOS CON MATERIAS PENDENTES DOUTROS CURSOS**

Tal e como establece o apartado 22.2 do Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro; aqueles alumnos e alumnas que, excepcionalmente, sexan promocionados de curso polo equipo docente con materias pendentes, deberán facelo cun plan personalizado de recuperación destas materias nas que se terán presentes:

- ✓ Os aspectos relacionados coas expectativas de recuperación das materias pendentes por parte do alumnado.
- ✓ Os Criterios de Avaliación establecidos polo centro e o docente da materia.
- ✓ Os Estándares de Aprendizaxe que desenvolven estes Criterios de Avaliación.

- ✓ Os recursos e o equipo docente para realizar as actividades de recuperación para os alumnos con materias pendentes doutros cursos.

Instrumentos de Avaliación

Fichas e traballos de reforzo.

Reunións trimestrais cos alumnos para falar da súa traxectoria dentro da materia.

Pequenos traballos ou informes individuais por escrito.

Asistencia as horas de recuperación no seu caso, que serán fixadas pola dirección en horario de tarde, donde lle se darán pautas a seguir para un mellor aproveitamento da materia que debe superar coa supervisión do profesor que lle axuda na recuperación da devandita materia.

Sistema de Avaliación

Dúas probas escritas teóricas durante o curso académico, probas eliminatorias se son superadas durante a o devandito curso. De non seren así, poderán presentarse a unha proba final que terá lugar no mes de maio ou no mes de setembro, se tamén suspende esta última.

Deberán realizar tamén como mínimo dous traballos a desenvolver ao longo do curso, baixo as directrices do profesorado encargado do alumnado pendente ou polo xefe do Departamento.

Metodoloxía

Reunións periódicas cos alumnos para complementar as súas actividades e estudo dos temas por parte deles para intentar a consecución dunha construción conceptual, procedimental e actitudinal axeitada a súa evolución.

11. PROCEDEMENTOS NO CAMBIO DE MODALIDADE EN BACHARELATO

Non procede.

12. DESEÑO DA AVALIACIÓN INICIAL

Ó comezo de curso faise unha avaliación inicial, consultando ós alumnos e interpretando o seu historial escolar. Ten por obxecto partir dos coñecementos que xa teñen para construí-la nova fase de aprendizaxe.

Valorarase os coñecementos previos que se teñen sobre cada un dos aspectos avaliados antes de iniciar un tema ou unidade didáctica valorando se: son suficientes, se deben mellorar ou se descoñecen.

Data prevista de realización: Primeiras semanas de outubro.

Proba escrita: Constará dunha relación de preguntas teóricas, mapas físicos, gráfico, tipo test, etc. O obxectivo da proba será determinar o grao de consolidación de contidos previos (referidos ao curso ou etapa anterior) e tamén o nivel do alumnado nas competencias básicas.

Calificarase en base a 10. As probas de Avaliación Inicial parten dos obxectivos, competencias e contidos mínimos que o alumnado debeu adquirir ao finalizar o curso anterior. Teremos por tanto preguntas de contidos (cortas e concretas) e tamén preguntas máis abertas e a desenvolver por parte do alumnado para que nos poidan proporcionar unha información máis global do nivel do alumnado (comprensión lectora, expresión escrita, razonamento, motivación...)

Mecanismo para informar ás familias: No caso de carencias de contidos moi acusada informarase a familia a través do seu titor/a así como a o departamento de Orientación do Centro.

Consecuencias dos resultados da proba: A avaliación inicial permítenos coñecer o punto de partida do proceso de ensino-aprendizaxe. Servirá para marcar o nivel de partida dos novos contidos do curso, o número de alumnos que deben recibir reforzo na aula, apoio fóra da aula, materiais específicos que se necesitan etc.

13. MEDIDAS ATENCIÓN A DIVERSIDADE

A atención á diversidade enténdese como o conxunto de actuacións dirixidas a dar resposta ás diferentes capacidades, ritmos e estilos de aprendizaxe, motivacións e intereses, situacións sociais, culturais, lingüísticas e de saúde do alumnado.

O Bacharelato forma parte do ensino postobrigatorio. En consecuencia, e unha vez obtido o Título de Graduado en ESO, non debería haber maiores problemas de diversidade. De todos os xeitos, sempre haberá distintos ritmos e diferentes estilos de aprendizaxe e terase Terase en conta o tratamento da diversidade do alumnado en relación aos diferentes ritmos de aprendizaxe que desenvolve cada alumno na aula. En consecuencia, deberán programarse actividades de reforzo e de ampliación.

Así mesmo, ao alumnado, cada vez mais abundante, procedente do exterior (outras Comunidades, Hispanoamérica e Marrocos p.e.) de incorporación tardía ao noso sistema educativo e con problemas na lingua castelá e na lingua galega facilitaráselles apuntamentos, textos e mesmo exames en lingua castelá para unha mellor interacción didáctica.

Diversificación curricular:

Nun principio neste nivel non existen adaptacións curriculares individuais.

Adaptación curricular:

Non se contemplan este tipo de medidas na etapa postobrigatorio.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.1. FOMENTO DA LECTURA. COMPRESIÓN LECTORA. EXPRESIÓN ORAL E ESCRITA

Fomento da Lectura. Comprensión Lectora.

O departamento realizará un seguimento da expresión oral e escrita do alumnado. Para isto analizarase a capacidade de construír frases coherentes, elaborar temas e definir conceptos nas distintas actividades realizadas; así como a capacidade do alumnado para levar a cabo unha lectura comprensiva dos contidos do libro e doutros documentos propostos polo profesor ou profesora.

En canto aos posibles instrumentos utilizados para realizar a avaliación do anteriormente exposto pódense salientar entre outros os seguintes:

- ✓ Corrección das probas escritas realizadas polo alumnado, prestando atención e valorando debidamente a capacidade expresiva, a ortografía e a caligrafía.
- ✓ Realización de redaccións sobre temas relacionados coa materia estudada por parte dos alumnos e alumnas, redaccións que unha vez realizadas deberán lerse na clase.
- ✓ Valoración das actividades realizadas no caderno de clase, esixíndose un mínimo de orde, coherencia, limpeza e lexibilidade.
- ✓ Proposta de traballos de índole variada que deberían presentarse escritos a man.
- ✓ Lecturas de textos diversos, ben do libro ben do periódico ou de calquera outro material didáctico, coa finalidade de comprobar se existe unha lectura comprensiva das mesmas.

Realizáense diversas actividades sempre adecuadas ao seu nivel e relacionadas co ámbito de estudo que se está desenvolvendo en cada momento. Na medida do posible se coordinarán estas actividades con outros departamentos, en especial con o de Lingua Castelá e Literatura. Así, ao longo do curso realizáense lecturas e actividades diversas:

- ✓ Lectura dun libro relacionado co currículo. Trala lectura os alumnos realizarán un traballo contestando unha serie de preguntas sobre o libro e o seu contexto histórico e cultural.
- ✓ Lectura de fragmentos de obras literarias que nos axudarán a coñecer o ambiente histórico, artístico e cultural da época de estudo.
- ✓ Lectura e comentario de artigos en revistas especializadas sobre temas concretos da materia.
- ✓ Análise de artigos xornalísticos.
- ✓ Fomentar a participación en actividades programadas polo Centro, municipio, asociacións, etc., que fomente e achegue a lecturá o alumno.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.2. TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DA COMUNICACIÓN

As TIC son soporte para as actividades de busca de información e para a realización de tarefas complexas. Estes recursos son cada vez máis usados pola súa gran capacidade para motivar aos alumnos, de maneira que se convierten non só nun fin como transmisores de contidos propios da asignatura senón que ademais transfórmanse nun instrumento para o tratamento directo de información por parte do profesor e do alumnado.

O alumnado de 2º de BACH ten á súa disposición para o desenvolvemento das TICs das aulas de Informática de que dispón o Centro máis o encerrado dixital con que esta dotada a aula.

Todo o material da materia (teoría, imaxes, gráficos, exercicios, ...) están incorporados á Aula Virtual da Web do Centro e poderá "baixarse" de Internet ou, para aqueles alumnos/as que non dispoñan de conexión a Internet, en formato CDRom ou DVD.

As actividades deseñadas para desenvolver esta competencia son basicamente de 2 tipos:

- a) Apoio e reforzo dos temas explicados. Todos os temas van poder apoiarse en páxinas web, textos e imaxes.
- b) Procura de información utilizando as novas tecnoloxías: dicionarios dixitais, páxinas Web, periódicos dixitais, blogs, foros, ... Sesións de investigación e busca de información de diversos temas en Internet, tanto pola súa conta en casa como en sesións de clase.
- c) Elaboración de traballos que recollen de forma organizada a información atopada nos distintos medios. Para iso deben aproveitar as vantaxes que ofrecen os procesadores de texto xa que teñen que ser entregados en soporte dixital ou enviados a través do correo electrónico.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.3. CONVIVENCIA

Na clase de Xeografía e Historia fanse comentarios sobre valores e sobre actitudes, resulta ser un lugar adecuado para favorecer a convivencia escolar, promovendo un ambiente de respecto entre todos os membros da comunidade educativa e na mellora da convivencia escolar. A materia de Xeografía e Historia permite a través dos contidos, as imaxes e os textos, e desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, fomentar valores como a igualdade entre homes e mulleres, a non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, os dereitos humanos e a paz.

Na educación actual é cada vez máis necesario dispor dun currículo no que valores, saberes, prácticas e comportamentos teñan como finalidade común conseguir que no futuro as alumnas e os alumnos participen plenamente nunha sociedade tolerante, solidaria, responsable e dialogante. A Educación cívica e constitucional contribúe a desenvolver este novo reto educativo propiciando a adquisición de habilidades e virtudes cívicas para exercer a cidadanía democrática, desenvolvendo o coñecemento das nosas institucións e do noso ordenamento xurídico básico e favorecendo a convivencia en sociedade.

Así, este elemento educativo transversal pretende o desenvolvemento das alumnas e os alumnos como persoas dignas e íntegras, o que esixe reforzar a autonomía, a autoestima e o afán de superación, e favorecer o espírito crítico para axudar á construción de proxectos persoais de vida. Tamén se contribúe a mellorar as relacións interpersoais na medida en que a educación cívica e constitucional favorece a utilización sistemática do diálogo. Para isto, propóñense actividades que favorecen a convivencia, a participación, o coñecemento da diversidade e das situacións de discriminación e inxustiza, que deben permitir consolidar as virtudes cívicas necesarias para unha sociedade democrática.

Desde a propia acción educativa na aplicación da materia nas aulas, débense fomentar valores como a igualdade entre homes e mulleres, a non-discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social, a resolución pacífica de conflitos, a defensa da liberdade, a igualdade, os dereitos humanos e a paz, e o rexeitamento de calquera tipo de violencia, racismo ou xenofobia. Respecto a iso, queremos subliñar que o decreto 86/2015, destaca de forma significativa a prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia.

A educación en valores na materia de Ciencias Sociais, Xeografía e Historia, está presente en todo o proxecto curricular e reforzase no traballo diario na aula, valorando:

- O diálogo e as actitudes críticas e tolerantes.
- O esforzo e os hábitos de traballo.
- Os valores democráticos e os dereitos e liberdades asociados.
- A diversidade social e cultural do planeta.
- O respecto polo patrimonio natural, histórico, cultural e artístico e a responsabilidade na súa conservación.

Así mesmo, contribúese a adquirir o coñecemento dos fundamentos e os modos de organización das sociedades democráticas, a valorar positivamente a conquista dos dereitos humanos e a rexeitar os conflitos entre os grupos humanos e as situacións de inxustiza.

A identificación dos deberes cidadáns e a asunción e exercicio de hábitos e virtudes cívicas adecuadas á súa idade na redonda escolar e social, permitirá que os futuros cidadáns se inicien na construción de sociedades máis cohesionadas, libres, prósperas, equitativas e xustas.

14. ELEMENTOS TRANSVERSAIS

14.4 OUTROS ELEMENTOS TRANSVERSAIS

Ademais dos elementos transversais especificamente traballados nos anteriores epígrafes do apartado 9 desta Programación Didáctica, e tal e como se establece no Real Decreto 1105/2014, de 26 de decembro, polo que se establece o currículo básico da Educación Secundaria Obrigatoria e do Bacharelato, traballáranse de forma específica os seguintes elementos transversais:

- O desenvolvemento da igualdade efectiva entre homes e mulleres, a prevención da violencia de xénero ou contra persoas con discapacidade e os valores inherentes ao principio de igualdade de trato e non discriminación por calquera condición ou circunstancia persoal ou social.
- A aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto aos homes e mulleres por igual, ás persoas con discapacidade e o rexeitamento da violencia terrorista, a

pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e consideración ás vítimas do terrorismo e a prevención do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

- A prevención da violencia de xénero, da violencia contra as persoas con discapacidade, da violencia terrorista e de calquera forma de violencia, racismo ou xenofobia, incluído o estudo do Holocausto xudeu como feito histórico. Evitaranse en todo caso comportamentos sexistas e estereotipos que supoñan discriminación.
- Elementos curriculares relacionados co desenvolvemento sostible e o medio ambiente, os riscos de explotación e abuso sexual, o abuso e maltrato ás persoas con discapacidade, as situacións de risco derivadas da inadecuada utilización das Tecnoloxías da Información e da Comunicación, así como a protección ante emerxencias e catástrofes.
- Fomento da alimentación equilibrada e da actividade física moderada como fontes de saúde.

18. ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES

Ante a continuación da situación excepcional que se presenta neste curso académico e que implica a posibilidade da realización de clases presenciais, semipresenciais e non presenciais. O Departamento non contempla polo de agora fomentar e organizar actividades complementarias e extraescolares, no caso que a situación evolucione favorablemente e sexa factible realizar actividades, propón as seguintes:

As actividades constitúen un dos eixes fundamentais do proceso de aprendizaxe xa que na súa realización o alumnado adquire un papel activo. Realizaranse actividades nas que o alumnado deba despregar a súa capacidade de actuación, de reflexión e de creación. Fundamentalmente, os tipos de actividades que se presentan son os seguintes:

- Actividades referidas á comprensión de contidos conceptuais e ao establecemento de relacións entre estes. Realización dun vocabulario xeográfico e histórico (os alumnos/as elaborarán un glosario de termos que terán que presentar á profesora/or),
- Actividades de síntese de información, realización de esquemas, resumos, toma de apuntes en clase.
- Actividades de análise e interpretación de fontes históricas de diferente natureza: textos, gráficos, obras de arte, mapas históricos, debuxos satíricos, esbozo de batallas, carteis propagandísticos, obras cinematográficas, obxectos, etc.
- Redacción de traballos de temática histórica, pequenos traballos de investigación ofrecendo un guión delimitando os apartados sobre os que queremos obter información.
- Outras saídas de interese coordinadas con outros departamentos didácticos.
 - Visita a Santiago de Compostela, Catedral e cidade vella.
 - Visita a A Coruña (cidade vella e ensanche, cidade xardín).
 - Saídas extraordinarias á actividades e exposicións temporais non publicitadas ata agora.
- ✓ Cada unha das actividades abarca 5 ou 6 períodos lectivos, unha mañá; dependendo do horario marcado pola institución a visitar.

19. ADDENDA. PLAN DE CONTINXENCIA

Plan de reforzo e recuperación

2º BACH. Xeografía

Aprendizaxes imprescindibles non adquiridas por non desenrolados polo alumnado no curso anterior.

Na previsión dos tres posibles contextos: presencial, semipresencial e telemática usaranse os seguintes instrumentos:

Instrumentos.

A través de medios electrónicos, telemáticos e semellantes como:

Preferentemente a Aula virtual do centro, Libro dixital EnRed e Edubook da editorial Vicens Vives, Google Classroom, Podcast, Abalar, Google Forms, GMail, Kahoot, Youtube, Genially, Educaplay, Socrative, Edmodo e aplicacións de vídeoconferencia e similares como Webex, Zoom ou Google Meet.

Ademais, o profesorado poderá concertar entrevistas individuais co alumnado a través de videochamada como parte dos procedementos e instrumentos de avaliación nos casos que estime oportunos.

O procedemento de comunicación entre o profesorado do Departamento con o alumnado ou as familias utilizará, preferentemente, as plataformas e medios telemáticos corporativos.

Metodoloxía.

O Departamento procurará que sexa participativa, ter un carácter eminentemente práctico e potenciar o traballo en equipo e o proceso de avaliación continua a pesar dos evidentes problemas que presenta a ensinanza non presencial: tras a presentación dos conceptos e procedementos por parte do profesor a través de documentos, vídeos, presentación, modelos interactivos ou vídeoconferencias, o alumnado ten que facer por si mesmo os traballos, mapas, imaxes, gráficas, portfolios ou comentarios propostos.

Ferramentas de Avaliación.

Os procedementos e instrumentos de avaliación serán os instrumentos telemáticos citados anteriormente e que constan na programación, están deseñados de forma que permitan determinar o nivel competencial acadado polo alumnado, sempre adecuándose ás modalidades xa citadas de ensino presencial, semipresencial e non presencial.

As actividades serán concretadas a través de traballos, exercicios e exames que poderán pedirse de xeito escrito e presentados de forma telemática. Ademais deberán ser entregados no prazo de tempo marcado polo profesor.

Nesta situación resulta esencial a independencia e una axeitada organización por parte do alumnado para atender eficazmente ás tarefas académicas e a vida familiar.

No referente ó alumnado sen conectividade, non existe, pode darse algún caso con conectividade baixa ou cun computador a compartir e continuaremos con o fomento do uso e con gran rendemento dos teléfonos móbiles.

20. AVALIACIÓN DA PROGRAMACIÓN DIDÁCTICA

Os docentes avalían tanto as aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente, a través dos Estándares de Aprendizaxe incorporados na programación docente.

Os Estándares de Aprendizaxe, considerados como concrecións dos Criterios de Avaliación do Currículo de cada área ou materia, permítenos definir os resultados de aprendizaxe e concretar o que o alumnado debe saber, comprender e saber facer en cada materia. Á súa vez, estes Estándares valóranse a partir dos indicadores de logro, que nos permiten avaliar en catro niveis as aprendizaxes que o alumnado consolidou respecto aos obxectivos marcados en cada Estándar.

Este feito permítelle ao docente tamén avaliar os resultados das estratexias e medidas educativas que adoptou ao longo da súa práctica educativa para facilitar que o alumnado acade os obxectivos establecidos en cada Estándar de aprendizaxe.

A avaliación tanto dos procesos de aprendizaxe do alumnado como da propia práctica docente será continua. A avaliación docente terá, ao mesmo tempo, como obxectivo adaptar as estratexias educativas adoptadas ao longo do curso ás necesidades específicas do alumnado.

Os Estándares de aprendizaxe e, se é o caso, os indicadores de logro permiten, neste sentido, identificar os coñecementos, capacidades, competencias... que en relación a un alumno individual ou ao conxunto do grupo-clase deben ser consolidados, permitindo adaptar a práctica educativa ás necesidades específicas dos alumnos para que poidan alcanzar as ensinanzas establecidas nos correspondentes estándares de aprendizaxe.

En relación á práctica docente os indicadores de logro permiten valorar:

- Se se está cumprindo coa planificación: actividades, tempos, responsabilidades,...
- Se existe desviación entre o obxectivo definido e a acción ou accións deseñadas para conseguilo.
- Se se están conseguindo outras cousas distintas ás planificadas intencionalmente.
- Se se está progresando na liña definida no obxectivo.
- Se os resultados obtidos xeran satisfacción nos implicados

Dentro do proceso de ensinanza e aprendizaxe, o equipo docente de cada grupo de alumnos celebrará sesións de avaliación para valorar tanto as aprendizaxes do alumnado, como os procesos de ensinanza e a súa propia práctica docente.

O equipo docente deberá adoptar as medidas ordinarias ou extraordinarias máis adecuadas. Estas medidas fixaranse en plans de mellora de resultados colectivos ou individuais, que permitan solventar as dificultades, en colaboración coas familias e mediante recursos de apoio educativo.

Como ferramenta auxiliar para reflexionar e valorar a actividade docente temos unha Rúbrica da Práctica docente na que se valoran os seguintes aspectos:

- ✓ Temporalización das unidades e dos contidos. Planificación das unidades didácticas ao longo do curso e temporalización dos contidos que se deben abordar en cada unidade.
- ✓ Exposición da información. Claridade nas explicacións docentes, cunha recepción e cunha interacción adecuada co alumnado para comprobar a asimilación das informacións transmitidas.

- ✓ Eficacia das actividades e recursos. Elección e uso adecuados das actividades e recursos empregados para a consecución dos obxectivos didácticos e dos criterios de Avaliación formulados.
- Diversidade de recursos. Uso de gran diversidade de recursos e materiais, incluíndo as TIC e o uso educativo dos medios de comunicación, para fomentar unha aprendizaxe ampla e unha boa motivación do alumnado.
- Estratexias de motivación do alumnado. Elaboración de propostas que animen o alumnado a desenvolver as súas capacidades en función dos seus propios intereses e a manter o interese e o esforzo durante a súa aprendizaxe.
- Interacción co alumnado. Relación fluída do docente co alumnado favorecendo con isto o desenvolvemento das actividades de aprendizaxe.
- Avaliación das aprendizaxes. Avaliación dos Contidos e das Competencias adquiridos a través dos Estándares de Aprendizaxe.

Rúbrica de Avaliación da Práctica Docente	Pouco Satisfactorio	Satisfactorio	Moi Satisfactorio	Aspectos positivos que se poden destacar	Aspectos que se poden mellorar	Plans ou propostas de mellora
Temporalización das unidades e dos contidos						
Exposición da información						
Eficacia das actividades e recursos						
Diversidade de recursos						
Estratexias de motivación do alumnado						
Interacción co alumnado						
Avaliación das aprendizaxes						

